חסידות · ברסלב · זמרת הארץ

# זמרת הארץ

רבי נחמן מטשערין

**ספריית אור ברסלב** · or-breslev.co.il

# זמרת הארץ

רבי נחמן מטשערין

מקור הטקסט: ובלכתך בדרך

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/זמרת-הארץ/
הקובץ נוצר ב־15 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

# תוכן העניינים


**הקדמה** ..... 6
**סימן א. אשרי תמימי** ..... 7
**סימן ב. אמור אל הכהנים** ..... 7
**סימן ג. אקרוקתא** ..... 8
**סימן ד. אנכי** ..... 8
**סימן ה. בחצוצרות** ..... 9
**סימן ו. קרא** ..... 12
**סימן ז. משפטים** ..... 12
**סימן ח. ראיתי מנורת זהב** ..... 13
**סימן ט. תהומות** ..... 13
**סימן י. משפטים** ..... 14
**סימן יא. אני ה'** ..... 14
**סימן יב. תהלה לדוד** ..... 15
**סימן יג. אשרי השגחה** ..... 15
**סימן יד. להמשיך שלום** ..... 16
**סימן טו. אור הגנוז** ..... 16
**סימן טז. ר'י משתעי** ..... 17
**סימן יז. מריקים שקיהם** ..... 17
**סימן יח. קרטליתא** ..... 18
**סימן יט. תפלה לחבקוק** ..... 19
**סימן כ. ט' תיקונים** ..... 24
**סימן כא. עתיקא** ..... 24
**סימן כב. חוב'ח** ..... 25
**סימן כג. צוית צדק** ..... 26
**סימן כד. אמצעיתא** ..... 26
**סימן כה. אחוי לן** ..... 27
**סימן כו. רציצא** ..... 28
**סימן כז. רציצא ב'** ..... 28
**סימן כח. בני לן** ..... 28
**סימן כט. האי גברא** ..... 30
**סימן ל. מישרא** ..... 31
**סימן לא. אית לן בירא** ..... 31
**סימן לב. אדנ' שפתי תפתח** ..... 34
**סימן לג. מי האיש** ..... 34
**סימן לד. ואתם תהיו לי** ..... 35
**סימן לה. אשרי** ..... 37
**סימן לו. בקרוב** ..... 38
**סימן לז. דרשו** ..... 39
**סימן לח. מרכבות** ..... 40
**סימן לט. ונתתי עשב** ..... 42
**סימן מ. אלה מסעי** ..... 42
**סימן מא. ריקודין** ..... 43
**סימן מב. וירא בצר להם** ..... 44
**סימן מג. להתרחק מדיבור של רשע** ..... 44
**סימן מד. מחאת כפים** ..... 45
**סימן מה. מחאת כפים בתפלה** ..... 45
**סימן מו. נפשי בכפי תמיד** ..... 46
**סימן מז. ואכלתם** ..... 48
**סימן מח. על אשר מעלתם** ..... 48
**סימן מט. לשמש שם אהל** ..... 49
**סימן נ. הצילה** ..... 51
**סימן נא. אמר ר' עקיבא** ..... 52
**סימן נב. הנעור בלילה** ..... 53
**סימן נג. ה' הדעת** ..... 55
**סימן נד. ויהי מקץ** ..... 55
**סימן נה. אבא שאול** ..... 58
**סימן נו. וביום הביכורים** ..... 58
**סימן נז. שאלו את ר'י בן קסמא** ..... 60
**סימן נח. תלת נפקין מחד** ..... 63
**סימן נט. היכל הקודש** ..... 64
**סימן ס. פתח ר' שמעון** ..... 65
**סימן סא. חדי ר' שמעון** ..... 68

**סימן סב. ויסב** ..... 70
**סימן סג. סוד כונת המילה** ..... 73
**סימן סד. בא אל פרעה** ..... 75
**סימן סה. ויאמר בועז** ..... 79
**סימן סו. ויהי נא פי שנים** ..... 80
**סימן סז. ויבן** ..... 84
**סימן סח. איסור כעס** ..... 86
**סימן סט. איסור גזילה** ..... 87
**סימן ע. ויהי ביום השמיני** ..... 89
**סימן עא** ..... 91
**סימן עב. להתחזק בכל פעם** ..... 91
**סימן עג. כי תעבור** ..... 94
**סימן עד. רומה** ..... 94
**סימן עה. יברכנו** ..... 95
**סימן עו. ויהי אחר** ..... 95
**סימן עז. והיה ד' למלך** ..... 97
**סימן עח. ויתן עוז למלכו** ..... 97
**סימן עט. בטח בה'** ..... 98
**סימן פ. ה' עוז לעמו יתן** ..... 98
**סימן פא. עלו זה בנגב** ..... 99
**סימן פב. הנעלבים** ..... 100
**סימן פג. מתן בסתר** ..... 101
**סימן פד. במה הארכת ימים** ..... 101
**סימן פה. פוסעים בו** ..... 101
**סימן פו. פוסעים בו פסיעה קטנה** ..... 102
**סימן פז. תתן אמת** ..... 102
**סימן פח. המכסה שמים** ..... 102
**סימן פט. וסי' צ'** ..... 103
**סימן צא. ויהי ידיו אמונה** ..... 103
**סימן צב. ע"י נע ונד** ..... 103
**סימן צג. מו"מ באמונה** ..... 104
**סימן צד. זכר חסדו** ..... 104
**סימן צה. כשפרנסי הדור** ..... 105
**סימן צו. זומם** ..... 105
**סימן צז. אל דמי** ..... 105
**סימן צח. נתן עיניו בו** ..... 105
**סימן צט. ואתחנן** ..... 105
**סימן ק. ענין כעס** ..... 106
**סימן קא. בקרוב** ..... 106
**סימן קט. יש הבל** ..... 107
**סימן קיז. מוצאי שבת** ..... 107
**סימן קכט. ארץ אוכלת יושביה** ..... 108
**סימן קלה. כי אקח מועד** ..... 108
**סימן קמב. מי שאי אפשר לו ללמוד** ... 108
**סימן קנב. כשבא נשמה** ..... 109
**סימן קנה. אריכת אפים** ..... 110
**סימן קנו. לב טהור** ..... 110
**סימן קנט. דע שיש אמצעי** ..... 110
**סימן קעה. בכיה מתוך שמחה** ..... 111
**סימן קעז. סלחתי כדבריך** ..... 111
**סימן קעח. ווידוי דברים** ..... 111
**סימן קעט. ענין תענית** ..... 111
**סימן קפז. ולך ד' החסד** ..... 112
**סימן קפח. לנסוע להצדיק** ..... 112
**סימן קצז** ..... 112
**סימן רטו. פדיון** ..... 113
**סימן רכב. שמחה** ..... 113
**סימן רכה. כשהריאה בשלימות** ..... 113
**סימן רלד. סיפורי מעשיות מהצדיקים** . 114
**סימן רמ. כל ההשפעות וכו'** ..... 114
**סימן רמב. אריך אנפין** ..... 114
**סימן רנ. דע שכל מיני צער** ..... 114
**סימן רנא. דע שע"י מלחמות וכו'** ..... 115
**סימן רעז. צדיק כתמר יפרח** ..... 116

**סימן רפ. מי שצריך לדון בד'ת וכו'** ..... 116
**סימן רפב. אזמרה וכו'** ..... 117

# הקדמה

אמר הכותב באשר הי' ד' עמדי וזיכני ברחמיו הגדולים בשנה הזאת להיות "בארץ ישראל" ולהסתפח קצת בנחלת ד' באדמת קודש. וידעתי עם לבבי כי הכל רק בכחו וזכותו של רבינו הק' אור האורות וכו' כמהור"ר נחמן זצוק"ל בעל המחבר ספרי לקוטי מוהר"ן וסיפורי מעשיות ושאר ספרים הק'. כי הוא גילה לנו במאמריו ז"ל גודל נפלאות מעלת קדושת "ארץ ישראל" גם עכשיו כשהוא בגלות וכו'. וגודל החיוב כמעט כל כל אחד מישראל להיות "בא"י" לפי שעה על כל פנים אם אי אפשר לו להשתקע שם ולדור שם בקביעות. וכמו שאמר בפירוש בהתחלת מאמר ט' תיקונין. שמי שרוצה להיות איש ישראל דהיינו שילך בכל פעם מדרגא לדרגא בעבודת ד' אי אפשר לו אלא ע"י "ארץ ישראל" וכו'. וכמבואר במקום אחר. גם גילה דעתו כמה פעמים על ענין השגתו הנפלאה והנוראה שיש אצלו הבדל והפרש גדול מאד בין ההשגה שקודם "א"י" ובין ההשגה שזכה אח"כ אחר היותו "בא"י". וכל דבריו הנדפסים בספריו הם מההשגות שהשיג אחר "א"י". (לבד מאיזו מאמרים קטנים ומועטים כמבואר במקום אחר). על כן נתתי אל לבי לרשום לי בראשי פרקים וברמיזה קצת איך שכל מאמריו ז"ל יש להם שייכות גדול לענין קדושת "א"י". ואיך שקדושת "ארץ ישראל" כלולה מכל הענינים הנפלאים המבוארים במאמריו ז"ל. כי "א"י" היא כלליות הקדושה שבכל הקדושות. כמבואר בליקוטי מוהר"ן (סי' רל"ד). והנה בקצת מקומות הבאתי סמך וראי' לכלל קדושת "א"י" מפסוק א' או ממאמר רז"ל שמבואר בו שמדבר רק "מציון וירושלים ובית המקדש". אך באמת הכל אחד. כי כל העשר קדושות "שבארץ ישראל" מקבלין זה מזה וכלולין זה בזה. ומקדשי קדשים נמשך הארה לכל הבית המקדש ומשם לכל העיר "ציון וירושלים" ומשם לכל ערי יהודה וישראל "שבארץ ישראל". וסמכתי עצמי על מאמר הזוהר הקדוש (בראשית קי"ד). כל אינו דאשתארו בארעא קדישא דישראל דינא דלהון כירושלים וכציון לכל דבר וכו'. ואמרו רבותינו ז"ל עתידה ירושלים שתתפשט בכל א"י וכו':

ודברי אלו המועטין שבחיבור הקטן הזה הם תועלת גדול גם ליושבי חוץ לארץ להעלות על לבם תמיד זכרון קדושת "ארץ ישראל וירושלים". ולהיות להם כיסופים וגעגועים חזקים בכל פעם לבוא לשם לפי שעה על כל פנים. ואולי יזכו לקבוע דירתם שם בתמידות ולהשתוקק שם ג"כ לאיזו הארה והתנוצצות קודש מבחי' קדושת "ארץ ישראל" אשר אין ערוך לקדושתה כלל מאחר שהיא כלליות הכל כנ"ל. אך ליושבי "א"י" מסוגל ביותר לעיין בזה. כי כמעט שלא נמצא ענין אחד מהמצטרך שם שלא יהיה מבואר בחיבור קטן זה. בפרט שכל הדברים שבחיבור זה יסודתם בהררי קודש. היינו. על דברי

רבינו הק' זצוק"ל. אשר כל דיבור ודיבור מדבריו ז"ל הם מקצוע גדול בתורה. ויכולים להרחיב הדיבור בהם עד אין סוף ואין תכלית והם עיקר גדול לעבודת ד' וכמבואר במקום אחר מזה קצת:

והנה החיבור הזה מיוסד על מאמרים הק' שבספרי ליקוטי מוהר"ן הראשון השני ועל המעשיות שנדפסו בספר סיפורי מעשיות וקצת מהשיחות שאחר הסיפורי מעשיות. ואם ירצה המעיין לעמוד על שרשי הדברים ולהתבונן בהם כראוי. אזי יעיין בפנים הספרים הק' הנ"ל ואחר כך יעיין בחיבור זה בכל סימן וסי' כפי המצוין עליו. וקראתי שם זה החיבור הקטן זמרת הארץ "שתרגומו" דמשבח בארעא. כי מדובר בו אך ורק משבחי "ארץ ישראל". ואיך "שא"י" היא כלליות הקדושה ואין שום דבר קדוש בעולם הן בדעות הן במדות וכיוצא בזה שלא יהי' כלול בקדושת "ארץ ישראל" כנ"ל:

## סימן א. אשרי תמימי

ארץ ישראל שם עיקר הארת אור השכל בחי' אוירא דא"י מחכים. ועל כן נקראת ארץ ישראל בחינת נחלת יעקב שנקרא ישראל על שם השכל והמוחין שהם בחי' ישראל. אותיות לי-ראש כידוע. שזה בחי' ראשית המבואר בפנים. וארץ ישראל נקראת ארץ החיים. ע"ש החכמה שהיא בחי' חיות בחי' חית. והיא ג"כ בחי' מלכות כידוע. שמלכות נקראת ארץ. ומלכות בחי' לבנה. ועל כן עיקר קידוש החודש על פי' הראי' הוא ע"פ בי"ד שבארץ ישראל. והיא בחי' היצר טוב. כי שם עיקר כחו. כמובן במפרשים על מאמר רז"ל בנדרים מכדי ונתן לך שם לב רגז בבבל הוא דכתיב. ושם עיקר מקום התורה והתפלה. כמארז"ל אין תורה כתורת א"י. והמתפלל בחוץ לארץ יכוון לבו כנגד א"י. ושם עיקר החן. כי נקראת ארץ צבי מלשון צבי תפארתו שהיא בחי' חן. ועל כן היא ת' פרסה כנגד בחי' הת' המבואר בפנים. ועיין מאורי אור אות ת'. וזה בחי' טוב מלא כף נחת שדרשו רז"ל על ארץ ישראל:

## סימן ב. אמור אל הכהנים

עיקר מקום התפלה שהיא בחי' חיותו של משיח הוא בא"י כנ"ל. ועל כן התחלת כבישת ארץ ישראל היתה מיריחו ע"ש הריח שהוא בחי' תפלה. וכן הנחלה הראשונה של יעקב אבינו בא"י היא שכם. שעל זה נאמר בחרבי ובקשתי. וארץ ישראל היא בחי' תיקון הברית כידוע (ע' זוהר ח"ב כ"ג כ"ו נ"ט). שזה בחי' יוסף שנקבר בשכם והיא נחלתו. וארץ ישראל היא עיקר בחי' תיקון המשפט. כמאמר רז"ל אנן שליחותא דידהו קעבדינן.

ושם לא הי' המבול שהוא בחי' מחשבות זרות שבתפלה. כמבואר בסי' מ"ד מחיאת כפים. ושם עיקר מקום התורה כנ"ל. וכן עיקר מקום התפלה שהוא בחי' ריח. ועל כן נקראת ארץ המוריה ושם עיקר מקום המקדש שנקרא גם כן משכן כמו שאמרו ז"ל:

## סימן ג. אקרוקתא

עיקר מקום הנבואה היא בארץ ישראל. כשארז"ל לענין יונה (ועי' זוהר ח"א פ"ה ובדף ר"מ:). וע"כ שם עיקר תיקון קול הנגינה שנמשכת מהציפרים שזה בחי' מכנף הארץ זמירות שמענו. וכתיב קחו מזמרת הארץ וכו'. וזה איך נשיר וכו' על אדמת נכר. וזה בחי' עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו דייקא. וא"י היא בעצמה בחי' מלכות שבנינה ע"י בחי' נבואה הנ"ל. ועל כן מצות העמדת מלך נצטוו בכניסתן לארץ דייקא. ומחמת שתיקון הנגינה ע"י תורה שבעל פה שלומדין בלילה דייקא. שזה בחי' במחשכים הושיבני. זה תלמוד בבלי. וכמבואר הענין במקום אחר. ע"כ אמרו ז"ל וחד מינן כי סליק להתם הוא כתרי מינייהו:

## סימן ד. אנכי

א"י היא בבחי' מעין עולם הבא שאז יהי' כולו טוב. בחינת כולו הטוב והמטיב. ועל כן נקראת ארץ טובה. בחי' טובה הארץ וכו' לא תחסר כל בה. כי היא בחי' חיים טובים שאין בהם שום חסרון שזה בחי' עולם הבא. בחי' שם מלא על עולם מלא שזה גם כן בחינת היחוד של הוי"ה אלקי"ם. כמובן בפירש"י ביום עשות ד' אלקים וכו'. וע"כ אמר יעקב ושבתי בשלום וכו'. היינו שאחזור לא"י והי' ד' לי לאלקים. וכל הארצות נתנו תחת יד השבעים שרים שמשם השתלשלות יניקת מלכות דסט"א. בחי' אלקים אחרים. שזה בחי' כי גרשוני וכו'. אבל ארץ ישראל היא רק תחת ממשלתו ית'. בחי' אלקים קדושים מלכות דקדושה. ושם עיקר מקום הידיעה השלימה שלימות הדעת. בחי' אוירא דא"י מחכים. וזה בחי' הג' דברים שנתנו על ידי יסורין שהם תורה וארץ ישראל ועולם הבא. וכולם הם בחי' אחת. שזה בחיף ושמו אחד. בחי' יסורין של אהבה המבואר בפנים. כי שורש המלכות שהוא בחי' א"י הוא התורה שהוא בחינת אש. וזה ויתן להם ארצות גוים וכו'. וע"י החזרת המלכות לשרשה זוכין לבחי' מעין עולם הבא. וזה שמובא אחת שאלתי וכו'. אחת ר"ת ארץ ישראל ח'יים ת'ורה. בחי' הג' דברים הנ"ל כי הם בחי' אחת. אחת דייקא בחי' ד' אחד כולו הטוב והמטיב. והנה עיקר התיקון והחזרת המלכות לשרשה היא על ידי הת"ח שהוא בחי' התורה בחי' אש שדרכו להגביה עצמו למעלה

והוא עניו מאד. בחי' "אין" שזה בחי' מים שמניחין הגבוה ויורדין אל הנמוך. שזה בחי' התורה שנמשלה לאש ולמים. כי בקדושה שניהן נכללין כאחת. בחי' במקום גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו. שזה בעצמו גם כן בחי' האחדות של חסדים וגבורות בחי' הוי"ה ואלקים, ועל כן ארץ ישראל היא גבוה מכל הארצות והיא בבחי' הכנעה ושפלות בחי' ארץ כנען וכמובא במקום אחר. שזה בחינת וענוים דייקא ירשו ארץ המבואר בפנים. ומחמת שא"י היא בחי' החכם הנ"ל בחי' אוירא דארץ ישראל מחכים. ע"כ היושב בא"י שרוי בלא עון. כמו שכתוב העם היושב בה נשוקי עון. כמאמר רז"ל בכתובות. שזה בחינת ואיש חכם יכפרנה. והחכם הוא בבחי' מה. בחי' תלת מאה המבואר בפנים. שזה בחי' משה אותיות שי"ן מ"ה כמובא. וכ"ש ונחנו מה. וזה שכתוב גם בא"י וראיתם את הארץ מה היא. ושם זוכין לביטול כל המדות רעות הנמשכין מהרע שבד' יסודות. כי נתהפכין למהות קדושתה ממש. בחי' ארץ אוכלת יושביה. כמובא בסי' קכ"ט. ושם עיקר מקום התפלה כמו שארז"ל. כי שם זוכין להתפלל בהתפשטות הגשמיות ובביטול לאור אין סוף. כי שם עיקר הארת א"ס בחינת ארץ אשר ד' אלקיך דורש אותה תמיד עיני ד' וכו'. בחי' גלגלא דעינא המבואר בפנים. ומחמת שא"י היא בבחי' מעין עולם הבא כנ"ל. על כן אמרו רז"ל המהלך ד' אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן עולם הבא:

## סימן ה. בחצוצרות

עיקר שלימות קומת המצוה שהיא החיות של כל הג' קומות היא בארץ ישראל. כמאמר רז"ל לא נתאוה משה ליכנוס לא"י אלא לקיים המצות שבה. כי הרבה מצות תלויין בארץ. ועל כן שם עיקר המקום שיכולים לידע על איזה חלק מהקומה נגזר הדין. וגם שם עיקר מקום קיבול שכר המצות. כמו שכתוב למען ירבו ימיכם וכו' על האדמה וכו'. ועוד פסוקים רבים כאלה. ושילום שכר היא בחי' נבואה. ועיקר הנבואה הוא בארץ ישראל כמאמרם ז"ל וכנ"ל. ועל כן שם עיקר המקום שיכולים לזכות לעשות המצות בשמחה כל כך עד שלא ירצה בשום שכר כי שכרו הוא המצוה בעצמה. בחי' שכר מצוה מצוה. שזה בחינת נבואת משה בבחינת זה הדבר. (ואגב יש לומר בדרך צחות שבזה מובן מה שהביא רש"י ז"ל ענין דרשת רז"ל מנבואת משה בזה הדבר גבי פרשת נדרים דייקא והלא כתיב זה הדבר גם גבי שחוטי חוץ ובנות צלפחד. ואם שיש דרשות רז"ל על זה. הלא גם על זה הדבר דנדרים יש דרשות. עי' נדרים (ע"ז ע"ח.) בבא קמא (ק"כ קכ"א.) אך לפי הנ"ל מובן קצת. כי בשאר המצות מאחר שהם מצות ד' ויש עליהם שכר ממילא לא נדע אם שמחתו מהמצוה בעצמה או מגמול שכרה. אבל נדרים הוא שמוסיף על עצמו

מדעתו ומרצונו איזה חיוב בשבילו ית' מה שאינו מחויב ע"פ התורה כלל מזה מובן שהוא חפץ בהמצוה בעצמה. בחי' במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותיו כמו שאמרו ז"ל. וע"כ נאמר אצל זה זה הדבר. כי הוא בבחי' נבואת משה. ובזה מובן קצת גם מארז"ל סוטה (י"ד) שאמר משה הרבה מצות אינם מתקיימים אלא בארץ אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי. ויש לדקדק הלשון שיתקיימו כולם על ידי דייקא. א"ל הקב"ה כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר מעלה אני עליך כאילו עשיתם וכו'. ודקדק החידושי אגרות הלא אמרו ז"ל אל תהיו כעבדים וכו' על מנת לקבל פרס. עיי"ש מה שתירץ על זה. כי מאחר שאינו מחויב בהם עדיין וכו'. [ועל דרך זה שמעתי לפרש דברי רבינו ז"ל ג"כ מה שאמר במאמר זה אילו לא היו נותנין לו עולם הבא לא הי' עושה וכו'. רצה לומר במצות שאינו מחויב בציצית וכיוצא בזה]. ולפי דברינו הנ"ל מובן ביותר קצת. כי משה רבינו זכה לנבואת זה הדבר כי נכנס בשמחת המצות עצמן עד שנעשה אחדות אחד עם המצוות. כי משה רבינו גימט' תרי"ג בחי' קומת כל המצות. ומחמת שקיום כל המצות בפועל ממש הוא בא"י דייקא. על כן אמר אכנס אני לארץ ישראל כדי שיתקיימו כל המצות על ידי דייקא. כי הוא זכה לשלימות קיום המצות בבחינת זה הדבר שקיבול שכרו בעצמה. ועל כן הוא חפץ מאד גם בהמצות שאינו מחויב בהם עדיין). (ועל כן אמר לו הקב"ה כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר. היינו שקיום המצות בעצמן יהי' קיבול שכרו. מעלה אני עליך כאילו עשיתם כו'. כי מאחר שאינו רוצה בשום שכר על המצות כי המצות בעצמן שזוכה לעשות בהם רצונו ית' זה יקר וחביב אצלו מכל שכר. אם כן צריך לעשות גם בזה רצונו ית' לבלי להפציר בו ליכנס לא"י בשביל טובת ישראל ותיקון מתי מדבר כמו שאמרו ז"ל. ובזה בעצמו שחפץ כל כך ליכנס לא"י בשביל לקיים המצות ואף ע"פ כן מבטל רצונו מפני רצונו ית'. בזה בעצמו כלול כל קומת המצות בחי' כל מצותיך אמונה. וזהו שאמרו שם לכן אחלק לו ברבים וכו'. כי יש לו חלק בקיום כל המצות של ישראל. וכל מי שזוכה לקיים המצות בשמחה בשלימות הכל על ידי שמאיר בו איזה הארה מבחי' נבואת משה רבינו ע"ה. ועיי"ש עוד ותבין ביותר. ולענין זה הדבר שנאמר אצל נדרים דייקא. י"ל כפי הנ"ל בדרך אחר מרווח קצת. כי אדרבה באלו המצות שכבר מחויב בהם לא שייך לומר שעושה המצות רק בשכר עולם הבא. כי על זה נאמר אל תהיו כעבדים כו'. אך נדרים שמחייב עצמו בדבר שאינו חייב בו בזה י"ל שראוי לבקש שכר.

וכסברת החי' אגדות הנ"ל. אעפ"כ עיקר השלימות שגם מצות כאלו בחינת מצות נדרים יהיו גם כן רק בבחי' זה הדבר שלא יהי' רוצה בשום שכר רק בהמצוה בעצמה כנ"ל).

וע"כ שם בא"י זוכין ביותר לבחינת תיקון התפלה כי שם עיקר מקום התפלה כנ"ל. וכשהוא לאחר גזר דין מלבישין התפלה במאמר שזה בחי' ואתחנן אל ד' בעת ההוא לאמר. היינו שהתפלל שיכנס לא"י ששם זוכין בשלימות לבחי' קיום המצות בשמחה כל כך עד שיודעין ע"י זה בין קודם גזר דין לאחר גזר דין. ואז מלבישין בתפלה במאמר כנ"ל. ואולי י"ל שמשה רבינו ע"ה בעצמו הלביש אז תפלתו במאמר. מחמת שכבר הי' אחר גזר דין. וזה ואתחנן אל ד' וכו' לאמר שהלביש תפלתו במאמר כנ"ל. וגם א"י שם מקור השמחה בחי' שמחה לארצך בפרט בציון וירושלים שהיא בחי' הלב של העולם כידוע (זוהר ח"ב קצ"ג) ושם מקור השמחה. בחי' נתת שמחה בלבי. ועל כן נקראת משוש כל הארץ. וזה רני ושמחי בת ציון. וכן שמעה ותשמח ציון. ועוד רבים כאלה. ושם עיקר שלימות המוחין והחכמה. כמאמרם ז"ל אין חכמה כחכמת ארץ ישראל. וגם שם עיקר שלימות היראה. ועל כן נקראת ארץ המוריה שממנה יראה יוצאת לעולם כמאמרם ז"ל. וע' זוהר (ח"א קמ"א) ובלקו"מ תנינא סי' ע"ח. והיראה בעצמה היא בחי' ארץ יראה כמובא במקום אחר. והיא נקראת ארץ החיים היפוך בחי' חימוץ המוח שזה בחי' סטרא דמותא. וזהו שאמרו ז"ל גלתה יהודה מעוני שאכלו חמץ בפסח. וזה שכתוב בתיקונים ארעא דישראל הוא מתובא דאת ה"א בחי' ה' של מצה. גם א"י היא בח' אהבה בחינת ימין בחי' בנימין שנולד בא"י. כמובא במאמר ואלה המשפטים לקו"מ א' סי' יוד. וזה בחי' ואוהבי שמו ישכנו בה. ועל כן שם עיקר תיקון המוח כנ"ל. וגם שם בחי' תיקון הקול. כמו שכתוב וקול התור נשמע בארצנו נשמע דייקא בחי' אשתמע קלא. ורבותינו ז"ל דרשו פסוק זה לענין גשמים. כי הקול הזה פוגע בעבי מטרא. וקול הזה הוא בחי' קול שופר. בחי' תקעו שופר בציון וכו'. וכיבוש יריחו הי' ע"י שופר וע"י זה זוכין לישרות לב שעי"ז זוכין בשלימות לירושת ארץ ישראל שזה בחי' מה שהוכיח אותם משה לא בצדקתך וביושר לבבך אתה בא לרשת את הארץ וכו'. כי זה עיקר השלימות לזכות לירושת הארץ שהיא בחי' מקור השמחה והקדושה כנ"ל ע"י ישרות לב דייקא. כמו שכתוב ולישרי לב שמחה כנ"ל. שזה כי ישרים (דייקא) ישכנו ארץ (משלי ב'). וזה שפירש"י ישכנו ארץ לעוה"ב. כי שם זוכין להרגיש שמחת ותענוג המצוה שהיא בחי' עולם הבא גם בעולם הזה. בחי' ביומו תתן שכרו וכו'. בחי' עולמך תראה בחייך. ועל כן גם כן נקראת ארץ החיים בחי' חיים אמתיים של עולם הבא. ועל כן אמרו ז"ל המהלך ד' אמות בא"י מובטח לו שהוא בן עולם הבא. וע' (זוהר ח"א קע"ז:) כל דזכי בהאי ארעא קדישא אית ליה חולקא לעלמא דאתי. ועי' (זוהר ח"ב קנ"ב):

## סימן ו. קרא

ארץ ישראל היא בחי' תשובה. כמו שכתוב ושבת עד ד' אלקיך וכו' והביאך אל הארץ וכו'. ועל ידי זה זוכין לכבוד שזה בחי' לשכון כבוד בארצנו. והיא בחי' עוה"ב בחי' תשובה על תשובה. כי אוירא מחכים. וזוכין בכל פעם להשיג ביותר. ואז חוזרין ושבין על השגה הראשונה. והיא כלולה מכל הג' בחי' שבתמונת אלף. שזה בחי' הג' מצות שנצטוו בכניסתן לארץ. ונעשה על ידי זה אדם. שזה בחי' מה שאמרו ז"ל (יבמות ס"ג) כל מי שאין לו קרקע אינו אדם. שנאמר והארץ נתן לבני אדם. וע' (גיטין מ"ז) שדרשו שיש קנין לעכו"ם בא"י לחפור בה וכו' שנאמר והארץ נתן לבני אדם. וע' ספר שער החצר סי' קכ"ט דא"י יש לה דין קרקעות וחו"ל דין מטלטלין וכו'. ושם עיקר היחוד בין חמה ללבנה בחי' משה ויהושע. שזה בחי' מה שיהושע דייקא שהוא בחינת לבנה הכניס את ישראל והכל בכחו של משה שהאיר עליו גם אחר הסתלקותו. וכמובן בזוהר הק'. ועל כן עיקר מצות קידוש החודש ועיבור השנים הוא בארץ ישראל. וזה בחי' קוה אל ד' ושמור דרכו (בחי' דרך התשובה שכלול מבחי' עייל ונפיק) וע"י זה וירוממך לרשת ארץ בחי' ירושת א"י בהכרת רשעים תראה בחי' כריתת זרעו של עמלק שתלוי בזה. כמ"ש בארץ אשר ד' אלקיך וכו' תמחה את זכר עמלק וכמו שדרשו רז"ל. שזה ג"כ בחי' מה שאמר ליהושע דייקא להלחם בעמלק. ובזה רימז לו שהוא יכניס את ישראל לארץ ישראל כמאמר רז"ל. ועל ידי הדרך הנ"ל הימין פשוטה לקבל תשובתו. כי ימין במלואו עולה דרך וכו'. וזה בחינת א"י שהיא בחי' ימין כנ"ל. וע"כ בענין שאמר הקב"ה למשה קרא את יהושע וכו' (שזה יסוד המאמר הנ"ל) נאמר שם חזק ואמץ כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ וכו' (בחי' ירושת א"י). ואנכי אהי' עמך. היינו כי אני אמשיך עליך אור הנקודה העליונה שהיא בחי' כת"ר בחי' אהי' המבואר בפנים עי' (גיטין ז') שדורש בענין ערי ארץ ישראל מענין מי שיש לו קנאה על חבירו ודומם שוכן עד שיעשה לו דין. זה בחי' נקודה עליונה. שוכן סנה זה בחי' נקודה התחתונה:

## סימן ז. משפטים

עיקר אמונה בחי' תפלה בחי' ניסים אינו אלא בא"י גם א"י היא בחי' אמת. כ"ש אמת מארץ תצמח מארץ דייקא וירושלים נקראת קרי' נאמנה. וכתיב (זכריה ח') ונקראה ירושלים עיר האמת. ושם עיקר שלימות תיקון העצה. כמו שכתוב ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך וכו'. ועיקר העצות דקדושה שהן התרי"ג מצות תרי"ג עיטין הרבה מהם אינם מתקיימים אלא בארץ ישראל. והיא בחי' בטוחות חכמה תודעני. כי אוירא

מחכים. והיא בחי' ציצית בחי' לאחוז בכנפות הארץ. והיתה תחלה ביד כנען שהוא בחי' הנחש בחי' ניאוף. ועל ידי זה קאה אותם הארץ. ונכנסו ישראל בתוכה. וציצית הוא מלשון מציץ מן החרכים וזה בחי' עיני ד' אלקיך בה תמיד:

## סימן ח. ראיתי מנורת זהב

א"י נקראת ארצות החיים כי שם עיקר הרוח חיים דקדושה. וע"כ נקראת ארץ כנען מלשון סוחר בחי' סובב הולך הרוח. כי א"י וירושלים הם בחי' לבא דכל עלמא ששם עיקר מקום הרוח חיים ומחמת שעיקר החסרון הוא בחי' הסתלקות הרוח חיים. על כן כתיב בא"י אשר לא תחסר כל בה. וכן חידוש העולם שיהי' ג"כ בבחי' הרוח חיים יהי' גם כי העיקר בארץ ישראל. כי אמרו רז"ל שמתי' חיין תחלה. ועיקר הרוח חיים הוא בהתורה ועיקר התורה היא בא"י. כי מציון תצא תורה. ואין תורה כתורת ארץ ישראל. וע"כ העם היושב בה נשוא עון בחי' ואיש חכם יכפרנה המבואר בפנים. וע"כ כשבא יעקב לא"י הלך לו עשו איש שעיר (בחי' הרוח סערה) אל ארצו ארץ שעיר וזה ונשא השעיר עליו את כל עונותיו וכו'. כי כשזוכין להמשיך הרוח חיים על ידי זה נתכפרין העונות מעל ישראל וחוזרין לשורשן שהוא בחי' עשו איש שעיר. בחי' הרוח סערה. ויש לבאר בזה עוד ועיקר הכנעת עשו איש שעיר הוא ע"י בירור הד' יסודות ולבא לזה הוא ע"י תורה ותפלה וזה זוכין בא"י ששם עיקר מקום תורה ותפלה כנ"ל. ומחמת שעיקר מעין החכמה יוצא מבית התפלה ע"כ אוירא דא"י מחכים. ומחמת שעיקר הרוח חיים שבארץ ישראל מקבלין מהצדיק וכו' על כן כתיב צדיקים ירשו ארץ. וע' בפנים באות ה' מבואר מענין הצדיק גמור וכל הנלוים אליו וכו'. וזה בחינת ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ:

## סימן ט. תהומות

עיקר מקום התפלה הוא בארץ ישראל כנ"ל וע"כ נקראת ארצות החיים. כי עיקר החיות מקבלין מהתפלה ודרך שם עולין כל התפלות דרך הי"ב שערים בחי' וזה שער השמים. זה דייקא דימט' י"ב. ושם זוכין ביותר להנצל ממחשבות זרות שבתפלה שהם בחי' מי המבול. כי שם לא הי' המבול כמבואר במקום אחר. ועיקר התיקון על ידי אור האמת המאיר שם ביותר כנ"ל בסי' ז'. ועל כן עיני ד' אלקיך בה תמיד בבחי' עיני בנאמני ארץ דייקא. וזה ארץ אשר ד' אלקיך דורש אותה. כי עיקר השתוקקות של השי"ת אינו אלא אל האמת. ושם גם מקום התורה כנ"ל שבזה גם כן תלוי שלימות תיקון התפלה:

## סימן י. משפטים

עיקר קדושת א"י נמשך מהבית המקדש ועיקר התגלות קדושת הבית המקדש הוא ע"י יעקב שקראו בית. ומחמת שעי"ז יש גם לעכו"ם השגה באלקותו ית' ע"כ אמרו ז"ל במסכת גרים פרק ד' חביבה א"י שמכשרת גרים וכו'. וזה עיקר גדולתו ית'. וזה גדול ד' ומהולל מאד בעיר אלקינו כפשוטו ג"כ. וכתיב ד' בציון גדול ורם הוא על כל העמים. ומחמת שעיקר עליית התפלה מהר ושדה לבחי' בית הוא רק על ידי צדיקי הדור. ע"כ כתיב צדיקים ירשו ארץ. והיא בחי' הגאוה דקדושה היפוך הבעלי גאוה דסט"א בחי' אבימלך. כי א"י גבוה מכל הארצות בחי' צדיק מושל וכו'. כי התפלה נקראת חרב כידוע. בחי' ואשר חרב גאותך בחי' חרב הגאוה דקדושה שהוא בחי' ימין היפוך הגאוה דסט"א שהיא בחי' שמאל בחי' לב כסיל לשמאלו. כי כל המתגאה חכמתו מסתלקת ממנו. אבל הגאוה דקדושה כלולה עם ענוה בחי' במקום גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו. ועל ידי זה מוסיף חכמה בחי' והחכמה מאין תמצא כמבואר במ"א. ועל כן הגאוה דקדושה היא בחי' א"י שהיא בחי' ימין. כמו שפירש רש"י בנימין על שם א"י. בן ימין בחי' לב חכם לימינו. וע"כ אוירא דא"י מחכים. וא"י היא בחי' לבא דעלמא ששם משכן הרוח דקדושה. כמו שכתוב ורוח להולכים בה. ודרשו רז"ל (כתובות קי"א) על א"י. ועי"ז נתבטלה הגאוה שזה בחי' וענוים ירשו ארץ. וזוכין לאמונה שזה בחי' שכן ארץ ורעה אמונה. ושם עיקר בחי' הארת הידים והרגלים. כמו שכתוב והבאתי אותם אל הארץ אשר נשאתי את ידי וכו'. וכתיב אף ידי יסדה ארץ. וכתיב מקדש ד' כוננו ידיך. וכתיב ג"כ והארץ הדום רגלי. וכתיב נבואה למשכנותיו נשתחוה להדום רגליו. ושם עיקר הארת התורה כנ"ל. ומחמת שע"י ביטול הגאוה החכמה על תיקונה וזוכין לחיים ואריכת ימים. על כן ארץ ישראל נקראת ארצות החיים. וכתיב למען ירבו ימיכם וכו' על האדמה וכו'. וכתיב למען תחיו והארכתם ימים בארץ אשר תירשון.

## סימן יא. אני ה'

עיקר תבונת התורה לעומקה הוא בארץ ישראל. כי אין חכמה כחכמת א"י ואין תורה כתורת א"י. ושם עיקר מקום הארת כבודו ית'. בחי' והארץ האירה מכבודו. בחינת לשכון כבוד בארצנו ונאמר כן בקודש חזיתיך לראות עוזך וכבודך. וזה וענוים ירשו ארץ. כי עיקר שלימות כבודו ית' הוא ע"י ענוה וקטנות. ועל כן ירושת ארץ ישראל תלוי בשמירת הברית. כמו שכתוב ונתתי לך את הארץ כו' (על מנת) ואתה את בריתי תשמור. כמו שאמרו ז"ל כי שמירת הברית הוא בחי' הוא"ו של כבוד. וזה וארא וכו' באל שדי

שהוא בחי' ברית וענוה כמבואר בפנים וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ מגוריהם ותרגומו ארעא תותבותהון בחי' תשובה כמובא בלק"מ תנינא סי' ע"ט. כי על ידי כל הנ"ל זוכין לדיבור המאיר לו לתשובה:

## סימן יב. תהלה לדוד

השכינה שהיא בחי' מלכות בחי' תורה שבעל פה נקראת א"י כידוע. שזה בחי' צדיקים ירשו ארץ המבואר בפנים. ואין תורה כתורת א"י העיקר הוא תורה שבעל פה. כי תורה ככתבה שוה בכל המקומות וההבדל הוא רק בפירוש התורה שזה בחי' תורה שבעל פה. ועל כן משה רבינו ע"ה שהכה בצור שהוא בחי' תורה שבעל פה על כן לא יכול לבא לא"י. ושם עיקר עליית השכינה כביכול בבחי' חיבוק ימין. כי א"י הוא בחי' ימין בחי' אהבה אהבת ציון והוא גם כן בחינת שמחה כי שם מקור השמחה כנ"ל. והוא בחי' לבא דעלמא בחי' בינה לבא. ועל כן תלמידי חכמים שבארץ ישראל הם בחי' נועם שהוא בחי' בינה כידוע. וגם אוירא דא"י מחכים. ועל ידי זה עליית השכינה בבחי' נישוק. ועי"ז נתעורר גם כן זווגא דגופא בגופא שזה בחי' צדיקים ירשו ארץ שכינתא בין תרין צדיקיא יתבא:

## סימן יג. אשרי השגחה

עיקר אור ההשגחה שלימה מבחי' עיני ד' הוא בא"י כמ"ש עיני ד' אלקיך בה תמיד. כי שם עיקר שבירת תאות ממון כמובן בלקו"מ תנינא סי' מ'. וזה בחי' ארץ אשר לא במסכנות וכו'. כי שם בחי' עשירות איזהו עשיר השמח בחלקו. וזה אשר לא תחסר כל בה. כי שם עיקר הארך הרוח נדיבה שהיא בחי' צדקה כמו שכתוב (ישעי' ל"ב) וצדקה בכרמל תשב ופירש רש"י בארץ ישראל. וכתיב (שם ל"ג) מילא ציון משפט וצדקה. וע"כ שם עיקר המשכת החסד שהיא בחינת ימין כי א"י היא בחי' ימין כנ"ל. ושם עיקר בנין בית המקדש. ושם עיקר התגלות התורה. כי אין תורה כתורת ארץ ישראל. וע"י המשכת התורה נמשך השגחה שזה בחי' בראשית תלת גוונין דעינא ובת עין. ועל כן פתחה התורה בזה משום כח מעשיו וכו' לתת להם נחלת גוים. בחי' ירושת א"י ששם מאיר בשלימות אור ההשגחה כנ"ל. גם תיקוני הנפש הוא בא"י בבחי' נפשו בטוב תלין וזרעו יירש ארץ. וזה נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ד'. ונאמר צמאה לך נפשי וכו'. ושם נמשך בחי' תיקוני המרכבה. בחי' מכון לשבתך פעלת ד' וכמאמר רז"ל. וזה בחינת ירכיבהו על במתי ארץ. ונאמר והרכבתיך על במתי ארץ וכו':

## סימן יד. להמשיך שלום

עיקר עליית הכבוד לשרשו הוא בא"י. כי שם מקור היראה כנ"ל. שזה בחי' ארץ יראה. וכתיב מה נורא המקום הזה. וכתיב אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך. ועל כן שם עיקר הארת הכבוד בחי' והארץ באירה מכבודו. והיא בחינת מקום משכן כבודך. בחי' וכבוד ה' מלא את הבית. ושם עיקר התקרבות הגרים. בחי' עמים הר יקראו. בחי' חביבה א"י שמכשרת גרים כנ"ל. כי שם עיקר שלימות התורה כנ"ל. וזה שכתוב על מה אבדה הארץ על עזבם את תורתי וכו' ולא הלכו בה. ודרשו רז"ל שלא ברכו בתורה תחלה. היינו שלא ברכו בלימוד תורתם את בחי' תחלת המחשבה שע"י זה נעשים גרים ובעלי תשובה. שעל ידי זה נתגדל כבודו ית' שזה עיקר שלימות קדושת א"י. בחי' לשכון כבוד בארצנו. ובחי' ובהיכלו כולו אומר כבוד. וגם א"י היא בחי' ענוה ושפלות כנ"ל. שעל ידי זה זוכין לתורה בחי' תורת חסד. בחי' חסדי ד' מלאה הארץ. וגם ארץ ישראל היא בחי' ימין וכנ"ל. ועל ידי החזרת הכבוד לשרשו נשלמו פגמי היראה. וזה בחי' ויראו גוים את שם ד' וכל מלכי הארץ את כבודך. כי בנה ד' ציון וכו'. ועל ידי זה זוכין לבחי' שלום בעצמיו. בחי' כי אין מחסור ליראיו. וזה בחי' לא תחסר כל בה הנאמר בארץ ישראל ועי' (זוהר ח"א רל"ט) שלימו לא אשתכח אלא בארעא קדישא. וכן (שם ח"ג רצ"ט). ועל ידי זה זוכין לתפלה. ועל כן עיקר תיקון התפלה הוא בא"י כנ"ל. ועל ידי זה נמשך שלום בעולם. וזה בחי' ונתתי שלום בארץ. וירושלים נקראת ע"ש יראה ושלום. וזה וענוים יירשו ארץ והתענגו על רוב שלום. כי על ידי ענוה ושפלות הנ"ל זוכין לתורה. ועי"ז נעשין גרים ונתגדל כבודו ית' שכ"ז בחי' ירושת הארץ. ועל ידי זה נמשך שלום כנ"ל:

## סימן טו. אור הגנוז

עיקר תיקון המשפט הוא בא"י. כמו שכתוב ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים וכו' לעשות כן בקרב הארץ וכו'. וכתיב כי יפלא ממך דבר למשפט וכו' וקמת ועלית וכו'. וירושלים נקראת מקום המשפט וכתיב מלאתי משפט. וע"כ שם עיקר היראה כנ"ל וכמ"ש (שמואל ב' ז') ונוראות לארצך. ונאמר (תהלים ס"א) נתת ירושת יראי שמך עי' רש"י. ושורש היראה היא הדעת שבלב שזה בחי' א"י וירושלים שהם בחי' לבא דעלמא כנ"ל. ועל ידי זה זוכה להשגת התורה. וע"כ עיקר השגת התורה בארץ ישראל כנ"ל. וגם היא בחי' ענוה ושפלות כנ"ל. ושם עיקר תיקון התפלה שעי"ז זוכין לתורה שבנסתר שהיא בחי' בית המקדש אשר הוא שם. והיא בחי' עולם הבא ששם אריכות ימים. בחי' כימי עץ ימי עמי. וזה בחי' היש בה עץ. היינו בחי' עץ הנ"ל בחי' אילנא רברבא כו'.

וע"כ ארץ ישראל נקראת ארץ החיים. וכתיב למען ירבו ימיכם וכו' על האדמה וכו'. וזה בחי' א"י היינו היראה שהיא בחי' ארץ יראה שזוכין ע"י המשפט שהיא בחי' ישראל כמבואר בפנים:

## סימן טז. ר'י משתעי

עיקר הארת קדושת החכמה העליונה מאיר בא"י כנ"ל. אך אף על פי כן הארת החכמה הזאת היא בבחי' ועינינו מאירות כשמש וכירח. וזה בחי' קדושה ראשונה של א"י שלא קדשה לעתיד לבא וקדושה שניה דייקא קדשה לעתיד לבא. כמבואר (בחגיגה ג':) עי' רש"י שם (יבמות פ"ב:). ועי' בהרמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ו' הלכה ט"ו שיטת הרמב"ם והראב"ד בענין זה. וזה מחמת שקדושה ראשונה הי' האור גדול מאד בבחי' אור השמש ממש. ונסתלק אחר כך ע"י התגברות האומות הכלולים בעשו וישמעאל שהם בחינת עננים מכסין דמכסיין על עיינין. אבל קדושה שניה שוב לא היה האור גדול כ"כ שזה בחי' חמשה דברים שחסרו בבית שני. ואז הי' האור רק בבחי' אור הירח. וקדושה זו נשארה קיימת לעולם. כי גם בעבדותינו לא עזבנו אלקינו וכו'. כי אפילו בשעה שהצדיק מוכרח לבטל קצת מדביקותו אעפ"כ אינו מבטל ונפסק לגמרי מזה ח"ו. רק שאז האור הוא בבחי' אור הירח כמובא בפנים. אבל כשנזכה לביאת המשיח אז יתבטלו העננין הנ"ל לגמרי ולא יצטרכו להבטל עוד מהדביקות. ואז יתעורר כח הקדושה הנעלם עתה בא"י שהוא בחי' אור הלבנה ותאיר אז כאור החמה ואור החמה יהי' שבעתים וכו' כי אז יאיר אור החמה בהארה גדולה ויתרה מאד מאד. ואולי יש לומר שזה בחי' עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל העולם. היינו קדושת ההארה של בחי' אור הלבנה של עתיד. ובארץ ישראל עצמה יהי' האור בבחינת אור החמה של עתיד:

## סימן יז. מריקים שקיהם

ראשית נקודת הבריאה של הארץ שהיא האבן שתיה היא בארץ ישראל. והכל הי' בשביל ההתפארות שצפה הק' ברוך הוא שיקבל מהאדם. ואדם הראשון נברא ג"כ בארץ ישראל מעפר המזבח כמאמר רז"ל ושם עיקר התגלות התפארות של ישראל. בבחי' ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ דייקא וכמובא בזוהר הק'. וזה בחי' ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר (וע' בלקו"מ תנינא סי' מ' מבואר גם כן שעיקר קדושת א"י נמשך מבחי' ההתפארות שהש"י מתפאר עם ישראל שזה בחי' התפילין של השי"ת). ועל כן שם עיקר התגלות היראה כנ"ל. ועל ידי זה נתגלה ג"כ

האהבה והרצון שיש להשי"ת עם ישראל. שזה בחי' רצית ד' ארצך וכו'. ומחמת שעיקר התגלות ההתפארות של ישראל והתגלות היראה והאהבה היא על ידי הצדיק. ע"כ כתיב צדיקים ירשו ארץ וכו'. ושם עיקר מקום המזבח שעל ידו נכנעין הקליפות והכסילות. ושם עיקר תיקון האכילה בבחי' ואכלת ושבעת וברכת וכו' על הארץ הטובה וכו'. ושם עיקר התקרבות הגרים שעי"ז נשלם פגם המזבח. וזה בחי' עמים הר יקראו שם יזבחו זבחי צדק. ושם עיקר האויר הק' אויר הצח והזך בחי' אוירא דא"י. ושם עיקר מקום הצדקה בחי' וצדקה בכרמל תשב כנ"ל בסי' י"ג. וזה בחי' לאחד קראתי נועם אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל שמנעימים זה לזה בהלכה. בחי' אהבה ושלום בחי' אויר הנח והזך. וכן מה שהטוב נזכר את מעלתו ע"י בחי' הכתב העיקר הוא בארץ ישראל. שזה בחי' בכתב ישראל לא יכתבו ואל אדמת ישראל לא יבוא (המובא בפנים) כמשמעו ממש וכן התיקון של ד' יספור בכתוב עמים וכו' (תהלים פ"ז) נאמר ג"כ בשבחה של ציון וירושלים. וזה בחי' לא ישכב עד יאכל טרף (בראשית מ'). (בחי' תיקון האכילה ע"י) ודם חללים ישתה ותרגומו ונכסי עממיא יירת. היינו בחי' ירושת ארץ ישראל שנקראת נחלת גוים. כמו שכתוב כח מעשיו וכו'. ושם עיקר שלימות השכל בחינת אוירא דארץ ישראל מחכים:

## סימן יח. קרטליתא

עיקר השגת התכלית של הבריאה שהוא שעשוע עולם הבא הוא בא"י. כמובא בזוהר הק' כל מאן דזכי בארעא קדישא אית ליה חולקא בעלמא דאתי וכנ"ל בסי' ה'. וכמאמרם ז"ל בגמרא המהלך ד' אמות בא"י מובטח לו שהוא בן עוה"ב. ושם עיקר כבישת הכעס בחי' אריכת אפים. כמבואר בסי' קנ"ה. ושם עיקר שלימות האמונה שעי"ז הצדיקים נתעטרים בעטרה של רחמנות ומקבלין המלכות והמנהיגות. ושם עיקר שלימות האותיות שהיא בחי' עולם הבא. וכמובא בזוהר (ח"ב קנ"ב) וארעא קדישא יהיב חיין וכפרה לישראל בההוא עלמא וכו' (היינו בעולם הבא) וסיים שם באתר דבי מקדשא תליין כל אתוון דאלפא ביתא ברזין גליפין וכו'. ושלימות האותיות הוא היו"ד שהיא בחי' עוה"ב. וזה שכתוב בתיקונים (תיקון כ"ב) אוירא דא"י דאיהו מחכים מסטרא דחכמה דאיהו יו"ד וכו'. ואותיות הם במלכות ומנהיגות בחי' מלכות פה. שזה בעצמו גם כן בחי' א"י כידוע שהוא בחי' מלכות ושרשה בחכמה. בחי' ד' בחכמה יסד ארץ וכידוע. ונאמר א' אלקים ד' דיבר ויקרא ארץ וזה שאמרו רז"ל כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ. כי ירושת הארץ הוא בחי' השגת עוה"ב כנ"ל:

## סימן יט. תפלה לחבקוק

עיקר קדושת א"י נמשך מבחי' הדיבור של לשון קודש שבו נברא העולם. בבחי' א' אלקים ד' דיבר ויקרא ארץ וכו' מציון מכלל יופי וכו'. וכן לענין ירושת הארץ לישראל נאמר פעמים הרבה לשון דיבור כמו אל הארץ אשר דבר ד' וכו' וכמוהו רבים. וזה בחי' דבר ד' מירושלים מירושלים דייקא. שהיא בחי' יראה. כמבואר בלקו"מ תנינא סי' א' שבזה תלוי' עיקר העשיה ותיקון של לשוה"ק. וזה אז נדברו יראי ד' איש אל רעהו ויקשב ד' וישמע. כי מאחר שהם יראי ד' הדיבור שלהם יש לו שלימות כי הוא בבחי' יראה דתמן תליא שמיעה. על כן הדיבור שלהם חביב כ"כ עד שכביכול הקב"ה בעצמו גם כן מטה אזנו אליהם ומקשיב ושומע דיבורם ויכתב בספר זכרון לפניו בחי'. כתוב זאת זכרון בספר המובא בסוף המאמר. וזה ליראי ד' ולחושבי שמו. ודרשו רז"ל מחשבה טובה הק' ברוך הוא מצרפה למעשה. כי אף ע"פ שהעיקר הוא המעשה כי המחשבה היא רק בבחי' לשון הקודש הבא מלמעלה שצריכים לתקנו עדיין על ידי הבחירה במעשים טובים דייקא שעי"ז מעלה הטוב שבתרגום שהוא בחי' המתקלא והבחירה. אעפ"כ ישראל ששרשם מקדושת לשון הקודש וכולם בכלל יראי ד' כי הכל חפצים ליראה את שמך. ע"כ יש שלימות בלשון הקודש שלהם עד שגם המחשבה טובה מצטרפת למעשה. (ויש עוד לבאר בזה קצת על פי מ"ש לקמן שבירור הטוב שבתרגום הוא ע"י תיקון השגגות וכו'). והנה בא"י שם מקור היראה כנ"ל והוא בבחי' תיקון הברית כידוע שבכל זה תלוי בחי' שלימות לשון הק'. ולה"ק הוא בחי' רוח הק' כמב"פ והוא בחינת רוח נבואה כמאמר רז"ל דבר ד' זו נבואה. ועיקר הנבואה הוא בא"י. כנ"ל. ומחמת שארץ ישראל היא בחי' לשון הקודש ותיקון הברית שהיא בחינת כבוד. על כן נאמר בא"י נכבדות מדובר בך וכו' ונאמר לשכון כבוד בארצינו כנ"ל. והיא בבחי' אשה חכמה כי אוירא דא"י מחכים. ומחמת שעיקר שלימות לשון הקודש הוא ע"י שמבררין לשון תרגום שהוא מעורב טוב ברע והוא בבחי' אשה משכלת. כי לפעמים היא בבחי' משכיל ולפעמים בבחי' משכל. ע"כ נאמר לא תהי' משכלה ועקרה בארצך. ואצל יהושע נאמר כי אתה תנחיל את העם הזה את הארץ וכו'. רק חזק ואמץ מאד לשמור ולעשות וכו' למען תשכיל בכל אשר תלך. כי על ידי קיום התורה בבחירתו מבררין הטוב שבתרגום ומשלימים את לשון הק' שהיא בחי' קדושת ארץ ישראל. וע"כ קודם שנכנסו לא"י הוכרחו למול. כי זה בחי' מצות מילה כמבואר בפנים. וגם כי לשון הק' תלוי בתיקון הברית. ע"כ נאמר וזה הדבר אשר מל יהושע וכו' עי' רש"י שם זה הדבר דייקא בחי' הדיבור של לשון הק'. ועל כן בוידוי בכורים שנותן שבח על ירושת הארץ מתחיל הסיפור ארמי אובד אבי. כי

ההכרח לעבור דרך לשון ארם לשון תרגום ולברר הטוב שבו שזהו בחי' הבירורים הק' שבירר יעקב מבית לבן הארמי דייקא ואחר כך זוכין בשלימות לירושת הארץ. והעיקר ע"י קיום התורה כנ"ל. שזה בחי' עם לבן גרתי ותרי"ג מצות שמרתי. ויעקב אבינו שזכה לבחי' שלימות הדיבור של לשון הק' בחינת וזאת אשר דיבר להם. ע"כ לא ראה קרי מימיו כי על ידי זה ניצולין ממקרה לילה. וכן יוסף שזכה לשלימות הדיבור הנ"ל ע"כ נתנה לו הבכורה שהיא פי שנים בחי' לשון הק' שנים מקרא. וכשמעלין הטוב שבתרגום ומשלימין את הלשון הק'. על ידי זה נתעוררין ונתגדלין הכח של האותיות של לשון הק' שיש בכל דבר שבעולם וכו'. והכח הזה הוא בחי' כ"ח אתוון דמעשה בראשית. ועיקר הארתם הוא בארץ ישראל. כמאמרם ז"ל למה פתחה התורה בבראשית משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים. ועל כן התפלל משה רבינו ע"ה בחטא המרגלים ועתה יגדל נא כח ד' לענין ירושת הארץ. וע"כ עיקר מצות ברכת המזון הוא על ירושת הארץ. כמו שכתוב וברכת את ד' אלקיך על הארץ הטובה. כי משם עיקר ברכת המזון ומאירים האותיות שבו. ועל כן א"י ובפרט ציון וירושלים הם בחי' לב לבא דעלמא. כי שם מאירין ומתנוצצין האותיות של ל"ב אלקים דעובדא דבראשית. וזה בחי' ומציון יסעדך כפשוטו ממש. כי משם עיקר תיקון הסעודה שיהי' ניזון רק מציון האותיות שבכל דבר. ועי"ז זוכין לפנים מאירות וכו'. וזה בחי' קדושת ירושת הארץ שנאמר בה כי לא בחרבם ירשו וכו' ואור פניך כי רציתם. ונאמר אלקים צבאות השיבנו והאר פניך. וזה בחי' יאר פניו אתנו סלה אתנו דייקא. היינו שיהיו גם פנינו מאירות באור גדול ע"י הארת פניו ית'. וזה שמתפלל שם על פרנסת ושפע הארץ כמו שכתוב ארץ נתנה יבולה וכו'. כי כשנזונין בשלימות התיקון משפע ארץ ישראל בבחי' ומציון יסעדך כנ"ל. עי"ז זוכין לבחי' פנים מאירות הנ"ל וזה בחי' לחם הפנים. וזה בחי' שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני וכו'. ודרשו רז"ל כדרך שבא ליראות כך בא לראות היינו שיהי' בבחי' רואה ונראה שזה בחי' פנים בפנים המובא בפנים. ומחמת שהצדיקים הם גבורי כח עושי דברו שהם עושים ובונים הדיבור של לשון הק' שהיא בחי' א"י. על כן נאמר צדיקים ירשו ארץ. וכו'. ואגב אולי יש לפרש בזה מאמר תמוה מאד בשוחר טוב תהלים ז' שגיון לדוד אמר שלמה המע"ה שומר פיו ולשונו כו'. וכן הוא אומר אל תבהל על פיך אמרו הנביאים לפני הקדוש ב"ה למה אתה מטיב לאומות העולם בעולם הזה. אמר להם לפי שכתבתי ומשלם לשונאיו וכו'. בא חבקוק כו' כך עשה לו צורת עוגה בארץ ואמר איני זז מכאן שנאמר על משמרתי אעמודה ואתיצבה על מצור ואצפה לראות מה ידבר בי וכו'. אמר הקדוש ב"ה אני מחזיר על כל מי ששיבר קרדומו יבא אצלי. התחיל צוח עד אנה ד'

שועתי ולא תשמע. ענה הקדוש ב"ה ואמר לו בן תורה אתה ולא עם הארץ כתוב לך בלוח אחד אלף בית ואחר כך תאמר הודיעני את הקץ. וכן הוא אומר ויענני ד' ויאמר כתוב חזון ובאר על הלוחות. אמר לו הקדוש ב"ה וכו'. אף עכשיו כשיגיע הקץ אני גואלכם וכו'. כששמע חבקוק נפל על פניו וכו' ואמר אל תדין אותי מזיד אלא שוגג. שנאמר תפלה לחבקוק הנביא על שגיונות עד כאן לשונו. וכן פירש רש"י שהתפלה היתה על זה שהטיח דברים וכו'. עי' ספר המדות החדש אות ממון ח' לכוין בבקיעת עצמם לסעודת מצוה שהוא בוקע ומפריד הרע מהטוב שבעץ הדעת וכו'. ועי' בשיחות הר"נ סי' ע"ט בענין מה שכשהאדם מתחיל ליכנס בעבודת ד' ומתקרב להתצדיק האמת אזי מתחיל להתברר הרע מהטוב שבו שמתחילה הי' מעורב עם הטוב ולא הי' ניכר כל כך. וצריך שיעמוד א' שיסיר ממנו חלאתו ופסולתו בכל פעם עד שישאר זך וצלול לגמרי באמת כראוי. והי' אפשר להוציא ממנו הפסולת והרפש מיד. אך על ידי זה יוצא גם המוח עם הרפש מאחר שמעורב הכל ביחד. על כן ההכרח להיות מתון עד שיזדכך מעט מעט עד כאן לשונו. והנה ענין הצלחת העכו"ם בעוה"ז ואריכות הגלות כל כך הוא ג"כ על דרך זה. כי נתערב הטוב והרע מאד וצריך בירור גדול ורב מאד וסוף כל סוף יתברר ויזדכך הטוב מתוך הרע לגמרי שזה בחי' ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו. כי מאריך אף וממתין לו עד שתתמלא סאתו. שזה בחי' בפרוח רשעים וכו' להשמדם עדי עד. והנה בודאי היכולת ביד הקדוש ב"ה לאבד ולבטל את הרע של כל העכו"ם מיד. אך אם כן יוכל להיות נאבד גם הטוב שיש ביניהם עדיין. כי עיקר הבירור של בחי' עץ הדעת טוב ורע רצונו ית' שיהי' דייקא על ידי האדם שבשביל זה נברא העולם מחוסר תיקון. ועל כן ההכרח להיות מתון בדבר עד שישלם הבירור על ידי התערותא דלתתא של האדם דייקא. ואז יהפוך אל כל העמים שפה ברורה וכו'. שפה ברורה דייקא. היינו הניצוצות הק' של בחי' לשון הק' שנפל ביניהם בבחי' טט בכתפי שתים וכו' כמבואר במקום אחר. אך באמת עיקר הכח של הבירור ע"י האדם באתערותא דלתתא הוא ג"כ רק בכחו ית' כי ממך הכל וכו'. וכן השי"ת עוסק בזה תמיד לעורר את האדם שיהי' לו איזה אתערותא דלתתא קצת. אך אף ע"פ כן ההכרח שיהי' איזה אתערותא דלתתא קצת בבחי' פתחו לי כחודה של מחט וכו'. שזה בחי' שובו אלי ואשובה אליכם. וכמובא הרבה מזה בספרי קודש. והנה עיקר התשובה שעל ידה הבירור הוא ע"י הדיבור של לשון הקודש בעצמו שהוא להרבות בתפלה ותחנונים וכו'. וכמו שכתוב קחו עמכם דברים ושובו אל ד' וכו' ועל ידי זה נתברר הטוב שבתרגום ונשלם הלשון הק' ביותר ע"י אתערותא דלתתא של האדם. ובזה יובן התחלת המדרש הנ"ל שומר פיו ולשונו וכו' שצריכים לשמור את

הדיבור וכו'. ועניין מה ששאלו הנביאים על הצלחת העכו"ם והשיב להם ומשלם לשונאיו וכו' היינו כנ"ל. וכן חבקוק אמר על משמרתי אעמודה וכו' ואצפה לראות מה ידבר בי וכו'. היינו שהי' מצפה מתי יגמור הענין של שלימות הדיבור של לשון הק' שהיא בחי' נבואה לגמרי עד שיהי' מפלת העכו"ם והתקרבות הקץ. אמר לו הקב"ה אני מחזר על כל מי ששיבר קרדומו יבא אצלי. כי הדיבור של לשון הק' הוא בחי' חרב פיפיות והוא בחי' הקרדום שעל ידה מבקעין ומפרידין הרע מהטוב שבעץ הדעת. ובזה יובן גם המדרש שאמר שכשנברא הברזל נזדעזעו כל עצי היער. אמר להם אם לא יבא בי א' מכם (היינו היד של הקרדום שהוא מעץ) לא אוכל לעשות כלום כלום. כי ברזל הוא בחי' מלכות כידוע שהוא בחי' הדיבור של לשון הק' ונזדעזעו כל עצי היער שהם שבעים לשון של העכו"ם. כמו שכתוב ויחשוף יערות וכו' עי' רש"י שם וכמוהו רבים. אמר להם אם לא יבא בי א' מכם וכו'. היינו שעיקר הכנעתם על ידי שנתברר הטוב שבתרגום. (שהוא ג"כ בכלל הע' לשון ועולה ללשון הק' כנ"ל). היינו שהשיב לו הקב"ה שאפי' מי ששיבר קרדומו ופגם בלשון הק' אף ע"פ כן אני מחזר אחריו שיבא אצלי שהשי"ת בעצמו עוסק בזה ומעורר אותו ומחזר אחריו שישוב אליו. ואעפ"כ ההכרח שיהי' איזה אתערותא דלתתא קצת ושהאדם יבא אצלו ית' בבחי' שובו אלי וכו' כנ"ל. ואז התחיל צוח עד אנה ד' שועתי ולא תשמע. כי רצה ששלימות הדיבור של לשון הק' שלו שזכה לזה בצדקתו כי הצדיקים הם עושי דברו וכו' כנ"ל. על כן רצה שזה לבד יהי' האתערותא דלתתא לכלל הגאולה. ואז ביאר לו השי"ת הענין ביותר ואמר לו בן תורה אתה ולא עם הארץ. כי ארז"ל (ברכות מ"ז:) איזהו ע"ה כל שקרא ושנה ולא שימש תלמיד חכמים וכו' עיי"ש. ואף שהכונה כפשוטו כמו שפירש רש"י מכל מקום י"ל שמרמז גם למה שעוסק רבינו ז"ל במאמר זה לבאר מה שההכרח לנסוע להצדיק לשמוע מפיו ולא די בלימוד ועיון בספרים לבד. ומאחר שאין אתה ע"ה וידעת שההכרח לשמש ת"ח ולשמוע מפיהם דייקא ולא די בעיון בספרים לבד וכל זה בשביל שלימות לשון הק'. וזה בחי' מה שהתורה שבכתב עיקר שלימות' ע"י התורה שבעל פה דייקא. וכמבואר במקום אחר. שזה ג"כ בחינת דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרם בכתב וכו'. וכמובא בסוף מאמר זה. נמצא מזה בעצמו מובן ג"כ שצריכים בירור אחר בירור. ובתחילה הי' רק התורה שבכתב לבד ושאר התורה הכל בעל פה. ואח"כ נתמעטו הלבבות והוכרחו להתיר לכתוב גם תורה שבעל פה שהיא המשנה. ואעפ"כ אין זה מספיק עדיין והיו צריכים גם אחר כך לשמש ת"ח ולשמוע פירוש המשנה מפיהם דייקא כי מה שנכתב בספר הוא כבר בבחי' הלשון הק' הבא מלמעלה שאין לו שלימות עד שיעלו הטוב מן התרגום. ואי אפשר לבאר בזה

כל כך וכן הוא בכל דור ודור. ע"כ כתוב לך אלף בית שהם בחי' האותיות של לשון הק' ואחר כך תאמר הודיעני את הקץ. כי אם תעסוק בענין זה תבין מעצמך שאי אפשר למהר הקץ כ"כ מחמת שלימות הבירור שצריכים עדיין על ידי אתערותא דלתתא של האדם דייקא. וזה כתוב חזון (נבואה היא בחינת לשה"ק) ובאר על הלוחות למען ירוץ הקורא בו כי עוד חזון למועד ויפח לקץ ולא יכזב. כי אע"פ שתכתוב הנבואה בביאור היטב שהיא בחינת שלימות לשון הק'. אעפ"כ יצטרכו עוד לנבואה והמשכת התיקון של שלימות לה"ק ביותר עד שיוגמר הבירור אז יושלם הדיבור של לשון הקודש בשלימות. שזה בחינת ויפח לקץ ולא יכזב שיושלם הדיבור בבחינת קץ הגאולה בשלימות באמת. וזה אם יתמהמה חכה לו כי בא יבא לא יאחר. כי ההכרח להיות מתון מתון כנ"ל. (וזה בעצמו גם כן בחינת חשמל עתים חשות עתים ממללות). כי צריכים להיות מתון מאד בענין המשכת התיקון הנ"ל ואי אפשר לחטוף ולגמור התיקון בפעם אחת. כי עת לחשות ועת לדבר. שגם מחמת זה בעצמו ג"כ צריכים לנסוע ולהתקרב להצדיק שבדור דייקא. וכמובן במאמר ויבן ד' אלקים את הצלע סי' ס"ז. ובמאמר ויהי' אחר סי' ע"ו. כששמע חבקוק זאת נפל על פניו ואמר אל תדיני מזיד אלא שוגג. כי חשש אולי בזה שהפציר כ"כ פגם בהדיבור של לה"ק ח"ו. ועל כן שב ויתפלל על זה תפלה לחבקוק על שגיונות ד' שמעתי שמעך וכו' שזה מרמז על המשכת התיקונים הנ"ל. ובזה יובנו גם כן הפסוקים (במלאכי ג') שמדבר שם מענין הצלחת הרשעים וכו' אז נדברו יראי ד' איש אל רעהו וכו'. ופירש רש"י שהם נדברו שלא לידבק במעשיהם הרעים (שזה בחינת שלימות הדיבור של לשון הקודש שתלוי ביראה). ואע"פ שאינו ממהר להשיב גמול הקשבתי ושמעתי וצויתי לכתוב להם ספר זכרון והיו לי דבריהם מקוימים ליום אשר אני עושה סגולה ואוצר ושם אראה אתכם מה בין צדיק לרשע ושבתם וראיתם מה בין צדיק לרשע וכו' היינו כנ"ל. כי בכל דור עוסקים הצדיקים להמשיך בחינת שלימות לשון הק' על ידי יראה. ואע"פ שאי אפשר לגמור התיקון עדיין בשלימות. אעפ"כ דבריהם נכתבים בספר לזכרון. כי הם בבחי' כתוב זאת זכרון בספר וכו' וע"י כל זה נתברר הטוב שבתרגום בכל פעם עד שיוגמר הבירור בשלימות ע"י היראה שהיא בחי' אוצר. אז יהי' מפלת הרשעים ויתבטל ויפול הרע שבכל הע' עכו"ם לגמרי על ידי שלימות לשון הק'. בבחי' לשון נופל על לשון הטוב יעלה לתכלית שלימותו כנ"ל:

## סימן כ. ט' תיקונים

עיקר המשכת ביאורי התורה בשלימותה הוא בארץ ישראל בחינת כי מציון תצא תורה ואין תורה כתורת א"י. כי כל ביאורי התורה כתובים בהלב העליון שהיא בחינת ירושלים ומשם נמשכה הקדושה לכל א"י. וגם בזכות התורה שממשיכים זוכים לארץ ישראל כמבואר בפנים. ומשה ר' ע"ה שפגם בהכאת הצור שהוא בחינת צור לבבי כביכול על כן נאמר לו שלא יבא לא"י. גם עיקר מקום התפלה שעי"ז ממשיכים ביאורי התורה הוא גם כן בא"י כנ"ל. גם התעוררות המטה עוז להכניע הרע שבעדה היא גם כן העיקר משם. כמו שכתוב מטה עוזך ישלח ד' מציון כפשוטו. כי עיקר שלימות העבודה היא שתהי' בכונת הלב בשלימות בבחינת ולעבדו בכל לבבכם כי רחמנא לבא בעי. והלב הוא בחי' ציון וירושלים כנ"ל. וזה בחינת אוהב ד' שערי ציון כנ"ל:

## סימן כא. עתיקא

עיקר המשכת השפע האלקי שהיא בחינת רוח הק' בחינת רוח חכמה הבא מקודש הוא בא"י כי שם עיקר החכמה ועיקר הנבואה ורוח הקודש. וגם עיקר הארת המקיפין שהם בחינת אור הפנים בחי' ואור פניך כי רציתם ושם עיקר שבעת הנרות. כי הוא בחינת אמת בחי' קדושת הפה. ושם עיקר מקום היראה והענוה שזה בחי' קדושת החוטם. ושם עיקר קדושת העינים בחינת עיני ד' אלקיך בה תמיד. וכתיב ג' פעמים בשנה יראה ודרשו רז"ל כדרך שבא ליראות כך בא לראות. ושם עיקר קדושת האודנין ע"י אמונת חכמים. שזה בחי' לא תסור וכו' הנאמר אצל הסנהדרין היושבים שם. ומחמת ששם עיקר שלימות הדעת והחכמה ע"כ נאמר לא תחסר כל בה. שזה בחינת כולו הטוב והמטיב בלי שום חסרון כלל. וגם מחמת זה נקראת ארצות החיים כי עי"ז זוכים לחיים נצחיים. וגם על ידי הדעת נכללים באחדותו ית' שזה עיקר השלימות. וזה בחי' ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ דייקא וכמובא בזוהר הק'. כי שם נכללים באחדותו ית' ושם עיקר השלימות כמו שכתב הזוה"ק לית שלימו אלא בארעא קדישא דישראל וכנ"ל בסי' י"ד. וע"כ שם עיקר ביטול הכעס ואכזריות כמאמר רז"ל ונתן לך שם לב רגז בבבל הוא דכתיב וכל זה ע"י הדעת ומחמת שזה הדעת הוא בחי' עולם הבא. על כן המהלך ד' אמות בא"י מובטח לו שהוא בן עולם הבא:

## סימן כב. חוב'ח

עיקר הארת השבעה רועים להשלים את אמונת ישראל הוא בארץ ישראל בבחי' שכן ארץ (דייקא) ורעה אמונה. והרועים הנ"ל הם כלליות הקדושה בחי' כל קדושיו בידיך. וע"כ א"י היא ג"כ בחינת כלליות הקדושה בחינת עשר קדושות קדשה א"י. ואי אפשר לבא לאלו הרועים אלא על ידי עזות וכו'. וזה בחי' נהלת בעזך אל נוה קדשך כפשוטו ממש. היינו לא"י. ועל כן נקראת ירושלים עיר עז לנו (ישעי' כ"ו) ונאמר כן בקודש חזיתיך לראות עוזך וכו' (תהלים ס"ג). ושם נמשכין כל התיקונים של תקיעה שברים תרועה. תקיעה היא בחי' תקעו שופר בציון. שברים היא בחינת שבר תשבר מצבותיהם לשבר העזות דסט"א ולבטל כל האמונות כוזביות. תרועה היא בחינת הרועים. זה בחי' והביאותים אל אדמתכם ורעיתים על הרי ישראל וכו' במרעה טוב ארעה אותם וכו' (יחזקאל ל"ד). וכל זה נמשך ע"י בחינת הקול דקדושה. וזה בחי' כי אם שמוע תשמעו בקולו וכו' כי ילך מלאכי לפניך והביאך אל האמורי וכו' לא תשתחוה לאלהיהם שבר תשבר מצבותיהם (שמות כ"ב). וכתיב ונצעק אל ד' וכו' וישמע את קולנו וכו' ויוציאנו ד' ממצרים ביד חזקה וכו' (בחינת הכנעת המלכות דסטרא אחרא שהיא רק ע"י עזות) ויביאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת (דברים כ"ו). וזה בחינת כיבוש יריחו שהי' ע"י קול שופר כנ"ל. ולבא לעזות דקדושה הוא על ידי שמחה. וזה בחי' קדושת א"י ששם מקור השמחה כנ"ל. ועיקר השמחה הוא על ידי בחינת נעשה ונשמע שהם בחי' תורה ותפלה. ועיקר המקום של תורה ותפלה בשלימות הוא בא"י כנ"ל. וצריכים לילך מדרגא לדרגא וכו' כמבואר בפנים. וזה בחינת קדושת א"י שהוא מסוגלת ביותר לענין זה שיוכל לעלות מדרגא לדרגא בעבודת ד'.

וכמובן בזוהר (ח"א דף פ') לענין אברהם ושם (דף ק"נ:) לענין יעקב באתר דא אסלק מ דרגא דא ל דרגא אחרא וכו'. וזה בחי' כי מציון תצא תורה ודבר ד' מירושלים. דבר ד' הוא בחינת תפלה בחינת ואשים דברי פיך כמובא במאמר על אשר מעלתם סי' מ"ח ובלק"מ תנינא סי' א' תקעו ממשלה. ומחמת שנעשה ונשמע הוא בחי' חכמה עילאה וחכמה תתאה על כן אוירא דא"י מחכים. וזה בחינת ירושלים שהיא בחי' יראה שלם בחי' מאמר השלם שעל ידי זה נשלם האמונה. וע"כ נקראת קריה נאמנה כמבואר כל זה בפנים. ושם זוכים לזה שתהי' הירידה תכלית העליה על ידי תשובה עד שהעונות נתהפכין לזכיות. וזה בחינת העם היושב בה נשוא עון. וע"י כל הנ"ל נתתקן ונשמר החותם בתוך חותם שהיא בחי' חתום תורה בלימודי בחי' וכל בניך לימודי ד' וכו' כמבואר בפנים. וזה בחי' קדושת א"י כמפורש בזוהר חדש על מגילת רות חתום תורה בלימודי בארץ

ישראל שם נקראו לימודי ד' ולא בחוץ לארץ. ושם עיקר השלום בחי' שבחי ירושלים את ד' וכו' השם גבולך שלום וכו'. וכתיב ונתתי שלום בארץ כנ"ל. והנה במאמר זה מבואר שע"י היראה שהיא הבושה בחינת ירא בשת זוכים לשמחה. כי היראה היא בחי' מאמר השלם שבו נכלל גם החצי מאמר בחי' בן שזה בחי' אבן ישראל אב ובן כחדא. וכן מבואר שם מאמר רז"ל גדולה בושה שנכפלה שתי פעמים וכו'. וזה בחינת (ישעי' ס"א) תחת בשתכם משנה וכלימה ירונו חלקם לכן בארצכם משנה יירשו (כי כ"ז בחי' קדושת ארץ ישראל כנ"ל) שמחת עולם תהי' להם. כי זה בחי' העדיים של נעשה ונשמע שהם בחינת ושמחת עולם על ראשם כמבואר בפנים:

## סימן כג. צוית צדק

עיקר אנפין נהורין בחי' שמחה בחי' חיים הוא בא"י כנ"ל ועל כן נקראת ארץ החיים כי א"י נאמר בה ארץ אשר לא תחסר כל בה שזה ההיפוך מתאות ממון שכל מה שיש לו יותר חסר לו יותר בבחי' יש לו מנה רוצה מאתים (כמובן גם בלקו"מ תנינא סי' מ'). כי א"י היא בחי' אמת ואמונה כנ"ל. ומחמת שהעיקר לזכות להנצל מפנים דסטרא אחרא ולהאיר לעצמו אור פני מלך חיים (שזה בחי' קדושת א"י בחינת ואור פניך כי רציתם וכנ"ל) הוא ע"י תיקון הברית בחי' צדיק. על כן נאמר בה צדיקים ירשו ארץ. וכל ישראל נקראים צדיקים על שם הברית. וזה בחי' ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ. וברית הוא בחי' שד"י בחינת מזוזה בחי' אריכות ימים על ידי מצות מזוזה כמבואר בפנים. וזה בחי' וארא אל אברהם וכו' באל שדי וכו' וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ וכו'. וזה בחינת מה שמסיים בפרשת מזוזה למען ירבו ימיכם וכו' על האדמה וכו' בחינת א"י. ומחמת שעיקר השפע של עשירות ופרנסה נמשך מאמת בבחי' קושטא קאי בחינת ממונו של אדם שמעמידו על רגליו. וזה בחינת עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים (ששם עיקר קדושת א"י). ועל כן אמרו ז"ל כל העולם ניזון מתמצית ארץ ישראל. כי משם כל הפרנסה והשפע:

## סימן כד. אמצעיתא

עשיית המצוה בשמחה זוכין בא"י שזה בחינת מה שנאמר בה כמה פעמים ושמחתם (או ושמחת) לפני ד' אלקיך ובפרשת תוכחה כתיב תחת אשר לא עבדת את ד' אלקיך בשמחה. כי בחו"ל שם שליטת הקליפות שהם בחינת עצבות שזה בחי' עפר חוץ לארץ שהוא טמא כי הוא מבחי' הסט"א בחינת עצבות ועצלות כידוע. אבל עפר א"י הוא

בחינת ענוה ושפלות שעל ידי זה זוכין לשמחה. כמו שכתוב ויספו ענוים בד' שמחה וכתיב ישמעו ענוים וישמחו. כי א"י היא בחי' לבא דעלמא ששם מקור השמחה. כמו שכתוב נתת שמחה בלבי. והיא בעצמה בחינת השכינה שהיא בחי' לב בחי' שמחתן של ישראל. וזה בחי' שתעלנו בשמחה לארצנו ושם עיקר מקום הקרבת הקטורת בחי' קטורת ישמח לב. והיא בחי' מלכות דעשי' כנודע. ומלכות מלביש נה"י שהם כלי ההליכה. וזה בחי' עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים. וזה בחי' מעלת המהלך ד' אמות בא"י המהלך דייקא. בחי' ורוח להולכים בה כמו שדרשו רז"ל. ושם עיקר מקור הברכה הנמשכת מהידים בחינת בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך. וכמבואר עוד לקמן בסי' ל"א. ועיקר הברכה הוא השכל שזה בחי' מקדש ד' כוננו ידיך. וע"כ אוירא דא"י מחכים. ושם ג"כ בחינת אמונה שצריכים להמשיך לתוך ברכת השכל שזה בחי' שכן ארץ ורעה אמונה. ובפנימיות הברכאן נתברך המסדר והמיישב וכו' שהיא בחי' כתר בחינת אהי' בחי' ואהי' עמך ואברכך. ומקרא זה נאמר לענין ירושת א"י כמו שנאמר ליצחק גור בארץ הזאת ואהי' אמך ואברכך כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל. וכם שם צריך אמונה וכו'. וזה ג"כ בחי' שכן ארץ (בחינת שכון בארץ אשר אומר אליך הנאמר שם ביצחק) ורעה אמונה. וע"י כל זה זוכה להשיג האור אין סוף שהוא בחי' אמצעיתא דעלמא. על כן עיקר השגת אלקותו ית' הוא בארץ ישראל כמובן בזוה"ק. וזה בחי' מה שאמרו רז"ל כל הדר בארץ י שראל דומה כמי שיש לו אלוק היינו כנ"ל. וע"כ דקדקו לומר דומה דייקא כמי שיש לו. כי באמת אעפ"כ לא ידיע ולא אתיידע. וזה בעצמו תכלית הידיעה כמבואר בפנים ועל כן א"י בפרט ירושלים היא באמצע העולם כמו שאמרו רז"ל כי שם עיקר הארת האור אין סוף ית' שהוא בחינת אמצעיתא דעלמא כנ"ל:

## סימן כה. אחוי לן

עיקר הכנעת המדמה ועלית השכל הוא בארץ ישראל כי עיקר מעין החכמה מן המקדש יצא ושם היו מקריבין קרבנות בחינת שבירת המדמה כמבואר בפנים. וע"כ אוירא דא"י מחכים ושם מסוגל ביותר לעלות מדרגא לדרגא כנ"ל. ואז צריכים לשבר בכל מדריגה הקליפה הקודמת לפרי שהוא בחינת המדמה. שזה בחינת כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו כפשוטו ג"כ. כי שם עיקר המשכת התיקונים אלו. ולהכניע המדמה הוא ע"י התגלות גדולת הבורא. שזה בחינת גדול ד' ומהולל מאד בעיר אלקינו וכו' וכתיב ד' בציון גדול ורם הוא וכו'. כי שם עיקר התגלות גדולת הבורא ית'. ועל כן במזמור הודו לד'

קראו בשמו מדבר ג"כ מענין ירושת ארץ ישראל לאמור לך אתן ארץ כנען וכו'. והתגלות גדולת הבורא הוא ע"י צדקה שזה ג"כ בחי' א"י. בחי' וצדקה בכרמל תשב וכנ"ל. ושם עיקר התגלות הגוונין עילאין. בחי' עיני ד'. בחינת עיני ד' אלקיך בה תמיד. כי שם עיקר ההתפארות של ישראל. בחינת לעולם ירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. בחינת ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ דייקא וכנ"ל. ושם עיקר הריבוי כסף וזהב לישראל כמו שכתוב כי ד' אלקיך מביאך אל ארץ טובה וכו' וכסף וזהב ירבה לך וכו'. גם שם עיקר מקום השמחה של מצוה כנ"ל. שעל ידי זה גם כן משבר המדמה ועולה למדריגת השכל:

## סימן כו. רציצא

עיקר תיקון המחשבות זרות שבתפלה והעלאת ניצוצות הקדושים הוא על ידי קדושת א"י כנ"ל. ומחמת שצריכים למסור נפשו על זה כמבואר בפנים (וכמובן בכתבי האריז"ל ג"כ מענין עלית נצוצי הקדושה על ידי מסירת נפש) על כן ע"פ רוב אי אפשר לבא לא"י כי אם ע"י בחי' מסירת נפש:

## סימן כז. רציצא ב'

ארץ ישראל היא בחי' תיקון הברית כידוע והיא בחינת עוז וחדוה במקומו. כי נקראת עיר עז לנו כנ"ל והיא משוש לכל הארץ כנ"ל. ועל ידי זה זוכין להדרת פנים בחי' הזדככות חכמתו בדרושי התורה שזה ג"כ העיקר בא"י. כי אין חכמה כחכמת א"י ואין תורה כתורת א"י. ונקראת ארץ החיים בחי' דרשוני וחיו. ועל ידי זה זוכין להזדככות קול רנתו. וזה בחי' אדם עד בית אלקים בקול רנה ונאמר ובאו ציון ברנה וכמוהו רבים. ועי"ז זוכים לשלום שזה בחי' ונתתי שלום בארץ. ושלום הוא בחי' שבת. וע"כ כיבוש הראשון של א"י שהוא כיבוש יריחו הי' בשבת. ומחמת שדרך השלום להתלבש במרירות. על כן ארץ ישראל היא אחת מג' דברים שנתנו ע"י יסורים. ועל ידי השלום זוכים להמשיך את כל העולם לעבודתו ית'. וזה בחינת עמים הר יקראו. וחביבה א"י שמכשרת את הגרים כנ"ל. ועל כן בתחלת חזרת יעקב אבינו ע"ה לא"י נאמר ויבא יעקב שלם עיר שכם שבזה כלול כל הנ"ל:

## סימן כח. בני לן

ארץ ישראל היא בחי' אמונה כנ"ל והיא בחינת אברהם שהי' ראש למאמינים וראשון לירושת א"י. והוא בחי' חסד בחי' בגבורות ישע ימינו כי ארץ ישראל היא בחי' ימין

כנ"ל. ונאמר נחלה לישראל עבדו כי לעולם חסדו ונאמר חסדך ד' מלאה הארץ. ובזה החסד מתקנין האלפין. ואולי שזה סוד מה שהחלוץ העובר לפני ישראל לכבוש את הארץ היו כארבעים אלף (יהושע ה') נגד הד' אלפין וכל אחד כלול מעשרה כידוע. וגם כי האל"ף היא ג"כ בחי' יו"ד כמבואר בסוף המאמר. ועל כן היו ארבעים אלף. (וכן בשירת דבורה נאמר מגן אם יראה ורומח בארבעים אלף בישראל). ולפי פירוש רש"י רצה לומר כי זה לעומת זה. וגם האלפי"ן הנפולין הם בחינת ארבעים אלף כנ"ל. וכן (שמואל ד') נאמר ויכו (הפלשתים) כארבעת אלפים איש. כי התגברו הם כנ"ל. (ובשמואל ב' יו"ד נאמר שהרג דוד מארם ארבעים אלף פרשים כי התגבר ע"י האלפי"ן דקדושה הנ"ל). ושם בא"י מקריבים כבש התמיד שהוא תיקון האלפי"ן. ועי"ז כובשים את הארץ בבחי' ונכבשה הארץ מלפני ד'. וכן ונכבשה הארץ לפנינו. ואמרו רז"ל אין תמיד אלא ארץ ישראל שנאמר עיני ד' אלקיך בה תמיד. וזה שדרשו רז"ל (מגילה ב) ויהי בהיות יהושע ביריחו וירא והנה איש עומד לנגדו וכו'. אמר לו אמש בטלתם תמיד של בין הערביים ועכשיו בטלתם תלמוד תורה. אמר לו על איזה מהן באת א"ל עתה באתי. מיד וילן יהושע וכו' שלן בעומקא של הלכה. ואמר ר"ש בר אוניא גדולה ת"ת יותר מהקרבת תמידין שנאמר עתה באתי עכ"ל. היינו כנ"ל כי עיקר כבישת א"י הוא ע"י התורה כמו שכתוב ויתן להם ארצות גוים וכו' בעבור ישמרו חוקיו ותורותיו ינצורו. וכן הזהיר ליהושע לא ימוש ספר התורה הזה מפיך וכו' כי אז תצליח את דרכך ואז תשכיל. כי על ידי ההלכות שבתורה שהם בחי' חסד (כמאמרם ז"ל המונע הלכה מפי תלמיד כאילו מונע ממנו חסד) עי"ז מתקן האלפין הנפולין ונמשך אמונה ומשברין כל הכפירות ומתגברין על האויבים וזוכין לכבישת א"י. וכן ע"י קרבן התמיד ממשיכין ג"כ בחי' זה התיקון. על כן שאל אותו על שניהם. כי אז הי' בתחילת כבישת הארץ והיו צריכים לזה ביותר. וד' פעמים אל"ף עם הכולל גימטריא הת"ם כמבואר בפנים. ועל כן רגיל בדברי רז"ל לכנות לא"י בשם התם כמו וחד מינן כי סליק להתם וכיוצא בזה הרבה. כי שם ממשיכין בחינת תיקון האלפין ושם עיקר ביתא שהוא בין שמיא לארעא בחי' כי כל בשמים ובארץ. בחינת מכון לשבתך פעלת ד'. בית המקדש של מטה מכוון נגד בי"ת של מעלה. בחי' ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו כמו שדרשו רז"ל. וגם כי עיקר ירושת הארץ הוא רק ליעקב ובניו ויעקב מכונה בשם כבש כמו שפירש רש"י בפרשת הנשיאים כבש אחד נגד יעקב וכו'. וזה שמבואר בדניאל הרבה מענין חורבן בי"ת וביטול התמיד והתגברות הכפירות והע"ז כמו שכתוב מעת בוטל התמיד ולתת שיקוץ שומם ועוד כמוהו. כי עיקר ביטול הכפירות והע"ז בחינת תיקון האלפין הוא על ידי התמיד כנ"ל:

## סימן כט. האי גברא

ארץ ישראל היא בחי' תיקון הברית כידוע וכנ"ל ועל ידי זה נתרומם הדעת והמוחין וזה בחי' אוירא דא"י מחכים ואין חכמה כחכמת א"י. ומחמת שתיקון הברית הוא תיקון הכללי של כל הלאוין על כן העם היושב בה נשוא עון. וע"י תיקון הברית בא פרנסה בלי טירחה וכו'. וזה בחי' ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם. ושם עיקר בחי' שלימות תיקון הדיבור כנ"ל. היינו שיהי' הדיבור נשמע ונתקבל. ועל כן התפלה מקובלת שם ביותר כידוע. ושם מסוגל ביותר לדבר בסודות התורה כמובן בזוהר הק' שזה בחי' פתח פיך וכו'. כי א"י היא בעצמה בחי' מלכות פה שזהו בחי' למען יזמרך כבוד ולא ידום בחי' נכבדות מדובר בך הנאמר בארץ ישראל. ושם עיקר שבח הצדיקים. בחי' צדיקים ירשו ארץ וכו'. ונאמר ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ וכו' מעשי ידי להתפאר דייקא. וזה בחי' א"י בעצמה שנשתבחה בתורה בשבחים הרבה. וזה גם כן מצות הבאת ביכורים וגם וידוי ביכורים שנותן שבח והודאה להשי"ת על ירושת א"י. ועי' (זוהר חדש חוקת) ותא חזי האי מנחה ארעא קדישא אתקריא ומשתבחת בשבעה פירין עלאין דאית בה וכו' דאפקד לון קודשא ב"ה כד ייעלון לארעא קדישא דיתחברון אתתא בבעלה הדא דכתיב ולקחת מראשית כל פרי האדמה וכו'. ומאן הוא פרי דאדם דלעילא דא יוסף דאיקרי צדיק וכו'. וההוא פרי תחבר בטנא דא מטרוניתא וכו' וכדין והלכת אל המקום וכו'. מכוון לענינינו. וזה שמובא בספרים טנ"א ר"ת ט'עמים נ'קודין א'ותיות. היינו בחי' שלימות הדיבור (שהיא בחינת מלכות בחי' המטרוניתא הנ"ל) על ידי שבח הצדיקים. ועל כן גם לענין סדר התפלה כפשוטה אמרו רז"ל לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחר כך ישאל צרכיו. כי הקב"ה הוא צדיקו של עולם וע"י שבח הצדיקים נתתקן הדיבור שיהי' נשמע ונתקבל כנ"ל. ועל כן אחר שבחו של מקום בג' ראשונות מתחילין אתה חונן לאדם דעת כי ע"י שבח הצדיקים נתרומם הדעת ואז יש טוב בהדיבור ועל ידי זה הוא נשמע ונתקבל. וזה בחינת תיקון היין המבואר בפנים כמובא בזוהר חדש (פ' לך) לית לך חמר דאתקרי חמר טב כחמרא דארעא דישראל וכו'. והנה עיקר תיקון היין להמתיק האדמימות שבו עד שיתהפך לבחי' לבנונית בבחי' אם יאדימו כתולע כצמר יהיו. וזה על ידי שהצדיק אמתי הסתכל בו בעיניו. וזה בחי' חכלילי עינים מיין ולבן שניים מחלב הנאמר בשבח ארץ ישראל וע' תרגום שם. וכן תיקון המו"מ באמונה שהוא ע"י צדקה הוא ג"כ בא"י כי שם נתתקן תאות ממון כנ"ל ושם עיקר שלימות הצדקה כנ"ל. וכמובן במאמר דרשו סי' ל"ז. ושם עיקר תיקון המוחין בחי' מסטרא דימינא מוחא חוורא ככספא וימין הוא בחי' א"י כנ"ל:

## סימן ל. מישרא

ארץ ישראל היא בחי' מלכות בחינת חכמה תתאה בחי' שיעורא דאתוון דאורייתא כמאמרם ז"ל. ארץ חטאה ושעורה וכו' כולן לשיעורין נאמרו. ושם נוהגין כל מצות התורה שבכולם יש שיעורים וגבולים לפי חכמתו ית'. ועל כן אין תורה כתורת א"י ואין חכמה כחכמת א"י. ובהחכמה תתאה הזאת מתלבש בה השכל העליון של השגת אלקות שעיקר השגת אלקות הוא בארץ ישראל כנ"ל. וצריכין להמשיך חיות להחכמה תתאה מאור הפנים. ועל כן שם בא"י מאיר אור הפנים בחינת ואור פניך כי רציתם וכנ"ל. כי שם מקור השמחה שעל ידי זה בא אור הפנים. בפרט כי עיקר השמחה הוא מן המצות ובא"י נוהגין כל המצות ועל כן שם השמחה בשלימות. וזה ג"כ מצות הראי' ברגלים כמבואר בפנים. ושם בארץ ישראל עיקר התגלות החסד כנ"ל שעי"ז חותכין ומבדילין המלכות מהד' מלכיות דסט"א ומעלין אותה אל אור הפנים. ועל כן אברהם שהי' איש החסד ועסק בתיקון המלכות. על כן הי' הוא הראשון לירושת ארץ ישראל. ואברהם תיקן תפלת שחרית שהיא בחי' ארבעה בנים שהם בחינת ד' מלכיות דקדושה. ועל כן נסמכו שאלת הבנים לענין ירושת ארץ ישראל כמבואר בפ' בא ובפ' ואתחנן. וכלליות הד' מלכיות דסטרא אחרא הוא עמלק. וע"כ הוא המונע הראשון מלכנוס לקדושת א"י כמו שכתוב עמלק יושב בארץ הנגב. ועיקר התגלות החסד הוא ע"י תוכחה. ועל כן אמרו רז"ל לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הי' בה תוכחה. וע"כ ארץ ישראל היא אחת מג' דברים שנתנו ע"י יסורים ויליף לה מדכתיב וידעת וכו' כי כאשר ייסר איש את בנו וכו' וסמוך לו כי ד' אלקיך מביאך וכו'. כי היסורים באים מבחי' התוכחה הנ"ל. וכשמקבלין באהבה אזי זוכה על ידי זה להתגלות החסד בחי' יהלמני צדיק חסד ויוכיחני וכו'. ושם עיקר תיקון התפלה והתורה והעזות דקדושה כנ"ל שעל כל זה סובב והולך ענין התוכחה של הצדיק כמבואר בפנים:

## סימן לא. אית לן בירא

עיקר שלימות הצדקה היא בא"י כמו שכתוב וצדקה בכרמל תשב כנ"ל. כי עיקר חשיבות הצדקה הוא האמונה וא"י היא בחי' אמונה כנ"ל ואמונה היא מקור הברכה כמו שאמר לאברהם לך לך וכו' ואברכך וכו'. וליצחק גור בארץ הזאת ואהי' עמך ואברכך. וביעקב נאמר אל שדי נראה אלי בלוז בארץ כנען ויברך אותי וכו'. כי שם צוה ד' את הברכה. ונאמר יברכך ד' מציון וכו'. ומחמת שעיקר שלימות הגלגלים הוא ע"י אמונה שהיא בחי' א"י. ע"כ המקום הראשון שחנו ישראל בו בעברם את הירדן נקרא גלגל. (הגם כי

שם מבואר שנקרא כן ע"ש היום גלותי וכו' ע"י דם מילה. זה כי הגלגלים תלוים ג"כ בשמירת הברית כמבואר במאמר זה בפנים). ושם עיקר אור הדעת בחי' לדעת בארץ דרכך ואור התורה כי אין חכמה כחכמת א"י ואין תורה כתורת א"י כנ"ל. וכן א"י היא בחי' ברית בחי' וכרות עמו הברית לתת את ארץ הכנעני וכו'. ונאמר וגם הקימות את בריתי אתם לתת להם את ארץ מגוריהם ונאמר ויעמידה ליעקב לחוק לישראל ברית עולם לאמור לך אתן את ארץ כנען וכיוצא בזה הרבה. וכן קדושת א"י שהיא בחי' אמונה כנ"ל תלוי בשמירת הברית כמאמרם ז"ל על מנת ואתה את בריתי תשמור וכנ"ל. ושם שני בחינות ברית. בחי' צדיק ולמדן כמו שכתוב צדיקים ירשו ארץ ונאמר וכל בניך לימודי ד' שהיא בא"י דייקא ולא בחוץ לארץ כנ"ל בסי' כ"ב בשם הזוהר. וגם אין תורה כתורת א"י. ולמדן הוא בחי' רקיע המבדיל בין מיין דכיין למיין מסאבין בין איסור והיתר כשר ופסול טמא וטהור. וע"כ הבדל זה נאמר אצל ירושת א"י כמו שכתוב בפ' קדושים ואומר לכם ואתם תירשו את אדמתם ו אני אתננה לכם וכו' והבדלתם בין הבהמה הטמאה וכו'. (ופירש רש"י בין נשחט רובו של סימן בין נשחט חציו וכו'). ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף וכו'. אשר הבדלתי לכם לטמא. וקודם לפסוקים אלו הזהיר על עריות (שזה בחי' ברית עילאה בחי' צדיק) וסיים ושמרתם את כל חקותי ואת כל משפטי ועשיתם אותם ולא תקיא אתכם הארץ וכו' היינו כנ"ל. וכן בפ' אחרי הזהיר על עריות שזה עיקר קדושת ארץ ישראל וכו'. ואברהם שהי' ראש למאמינים וראש לנימולים על כן זכה לירושת א"י. ועל ידי ברית נתגלה חסד היינו אהבה והשתוקקות וזה בחי' ואוהבי שמו ישכנו בה. כי א"י היא בחי' ימין בחי' חסד ואהבה כנ"ל. וזה בחי' השתוקקות וכיסופין שעי"ז נעשין נפשות בחינת נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ד' דייקא. ועל ידי זה נעשין נקודות לאותיות התורה וכו' ועל כן עיקר שלימות התורה הוא בארץ ישראל כנ"ל וכמו שכתוב כי מציון תצא תורה. וצריכין להוציא הכיסופין בפה ועל זה נסדר סדר התפלה. וע"כ עיקר תיקון התפלה הוא בא"י. וע"י כל זה נתתקן אכילתו שתהי' בבחי' לחם הפנים בחי' זה השלחן אשר לפני השם אלקים. וזה בחי' ואכלתם שם לפני ד"א ועוד כמה פסוקים כאלו. ואז כל העכו"ם וכל הכוכבים ומזלות וכו' כולם הם טורחים בשבילו בבחי' שב לימיני (ימין הוא בחי' א"י כנ"ל) עד אשית אויביך הדום לרגליך. בחי' לחמינו הם סר צלם מעליהם שנאמר ג"כ לענין ירושת א"י. וע"י כל זה ממשיכין השפע מחוץ לפנים שזה בחי' יהי' פיסת בר בארץ. וכל השפע היא רק בא"י וכל העולם ניזון מתמצית א"י כנ"ל. ובזה יש לפרש קצת מה שאמרו הגבעונים אל יהושע זה לחמנו חם הצטיידנו אותו מבתינו ביום צאתנו ללכת אליכם ועתה הנה

יבש והי' נקודים. וקודם לזה כתיב וכל לחם צידם יבש הי' נקודים וכו'. כי במאמר זה מבואר שמי שהוא במדריגת אברהם בחי' בעל נפש אז כל אכילותיו וסעודותיו הם בבחי' לחם הפנים בחי' לחם חם דרגיה דאברהם כחום היום. בחי' וזרחה לכם וכו' שמש צדקה וכו'. וקודם לזה מבואר כי אברהם הוא ברית עלאה וכו' והוא עביד תולדין בבחי' ואת הנפש אשר עשו בחרן וכו'. ויש לבאר דרצה לומר כי ע"י הכיסופים טובים נעשים נפשות והולכים ומתגלגלים בעולם עד שלפעמים באים אצל רשעים ומעוררים אותם לתשובה. ואם אין הרשע מקלקל את הנפש הקדושה הזאת הבאה אליו אז נעשה בעל תשובה ממש עי"ז. ומזה בא גם בחי' גרים בחי' ואת הנפש אשר עשו בחרן. אך לפעמים מקלקל הרשע את הנפש הזאת וחוזר לרשעו. ועל כן גר שבא להתגייר אומרים לו וכו' כמאמרם ז"ל בכדי לידע אם נתעורר באמת ע"י הנפש הנ"ל עד שהוא מקבל על עצמו את הכל אז מקבלים אותו. והנה הלחם הוא משיב את הנפש כמו שכתוב צדיק אוכל לשובע נפשו בפרט כפי המבואר במקום אחר שבשעת אכילה זוכים להארת הרצון שזה ג"כ בחי' לחם הפנים כמבואר בלקו"מ תנינא סי' ז'. נמצא שעי"ז מאיר הנפש ביותר על ידי הרצון והכיסופים שעי"ז בעצמו נעשין נפשות כנ"ל. וע"כ אמרו ז"ל באמת שאברהם גייר גרים ע"י שהאכילן והשקן וכו'. כי פרנסת אברהם אבינו הי' בבחינת לחם הפנים ועי"ז נתגיירו גרים וקבלו נפשות קדושות. והנה הגבעונים אמרו שהם מארץ רחוקה מאד ובאו לשם ד' להיות עבדים לישראל. ואם הי' אמת כדבריהם בודאי הי' זה נמשך ע"י הכיסופים טובים של ישראל שהיא בחי' לחם חם כנ"ל. אך הם ידעו האמת שהם מהז' עממין שנאמר בהם לא תחי' כל נשמה ובאו רק לרמות את ישראל מחמת יראת המות וחששו שמא יהושע יבין זאת בחכמתו וברוח קדשו שאינם רוצים להתקרב לישראל ולהיות עבדים אצלם באמת מחמת התעוררות הקדושה שקבלו ע"י בחי' גלגולי הנפשות הנ"ל רק מיראת המות כנ"ל. ע"כ באו במרמה גם בענין זה ואמרו זה לחמנו חם ביום הצטיידנו אותו מבתינו ביום צאתנו ללכת אליכם. היינו שבעת התעוררות הראשון שבא אלינו ע"י הנפש דקדושה הנ"ל הי' ההתעוררות באמת בבחי' לחם חם דרגי' דאברהם שהוא בחי' בעל נפש (רק) ועתה הנה יבש הי' נקודים. היינו שברוב הדרך נתקרר קצת החמימות של ההשתוקקות ונעשה בחי' לחם יבש בחי' נקודות יבשות בחינת יבש הי' נקודים. שזה בחי' ועתה נפשינו יבשה שאין החיות של הנפש שהוא הרצון והכיסופין מאיר בה כל כך. וכן יש לפרש בזה מה שבשעת מלחמת גבעון אמר יהושע שמש בגבעון דום וכו'. כי בזה הראה שישראל הם למעלה מן הכוכבים והמזלות למעלה משמש וירח עד שהם מושלים עליהם לעשות רצונם. וכל זה מחמת שזכו להתגלות הוי' פני ד' בבחי'

וזרחה לכם שמש וכו' המבואר בפנים וכ"ז שייך לירושת הארץ כנ"ל. וע"כ הפסוק תמים תהי' וכו' המובא במאמר זה כתוב ג"כ בפרשת ירושת א"י בפ' שופטים. וע"כ אמרו רז"ל חביבה א"י שמכשרת את הגרים. כי גרי צדק ואמת נעשים רק ע"י כל הבחי' הנ"ל:

## סימן לב. אדנ' שפתי תפתח

עיקר המתקת הדינים ע"י קדושת א"י בחי' והארץ אזכור וכמובן במאמר דרשו סי' ל"ז ובסי' קנ"ה מאמר אריכת אפים והמתקת הדינים הוא ע"י שממשיכים האלפין של אהי' שבבינה שזה בחי' גור בארץ הזאת ואהי' עמך וכו'. וא"י בעצמה בפרט ירושלים הוא בחי' לבא דעלמא כנ"ל ששם מקור השמחה. בחי' נתת שמחה בלבי וע"י השמחה הזאת נתנשאין הרגלים בחי' וישא יעקב רגליו שנסמך לבשורת ירושת הארץ כמו שכתוב הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה וכו'. והשיבותיך אל האדמה וכו'. ועי"ז נמשכין האלפין שבלב אל הכלה שהיא בחי' מלכות בחי' א"י כידוע. וזה שמחתי באומרים לי בית ד' נלך. כי משם מקור השמחה בחי' ושמחתים בבית תפלתי. וכן אמרו רז"ל וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש. עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו ודרשו רז"ל (תענית ה') שהיא מכוונת נגד ירושלים של מעלה. וידוע שירושלים שלמעלה מרמז לבינה לבא וירושלים שלמטה מרמז לבחי' מלכות פה. וכמובא גם במאמר לשמש סי' מ"ט. היינו שנמשך מבחי' בינה לבא אור שמחת הלב על ידי בחי' הרגלים שהם נצח והוד אל בחי' מלכות בחי' ירושלים של מטה. וע"כ שם עיקר מקום התפלה ששלימותה ע"י כונת הלב ושם מאיר אור הלב ביותר בבחי' והיו עיני ולבי שם. וזה בחי' יכוון את לבו כנגד א"י וכו'. יכוון את לבו נגד ירושלים וכו':

## סימן לג. מי האיש

עיקר בקשת השלום הוא ע"י בחי' קדושת א"י כי שם מ קום השלום כמו שכתוב ונתתי שלום בארץ וכתיב השם גבולך שלום וכמוהו רבים. כי שם מקור התורה כנ"ל ומקום הצדיקים כמו שכתוב צדיקים יירשו ארץ. גם א"י הוא בחי' לבא דעלמא כנ"ל. והלב שם מקור של כל השבעה מדות. וזה בחי' הז' מינים שנשתבחה בהן א"י. ומחמת שזה לעומת זה וכו'. וכנגד הז' מדות טובות שהם בחי' ימי טוב יש ג"כ ימי רע. על כן היתה תחלה א"י ביד שבעה עממין. וכשזכו ישראל להכניע הז' עממין וכבשו את הארץ מידם על ידי ששברו הימי רע. עי"ז אותיות התורה בולטות ומצטרפות ומקבלין אור רב מלמעלה. וע"כ אין תורה כתורת א"י. והנה בהתורה שהם הימי טוב שורה בהם אהבתו ית' וזה בחי'

אהבת ציון וכו'. וכתיב את הר ציון אשר אהב. וכן אוהב ד' שערי ציון. והתורה יש בה נגלה ונסתר. וע"כ עיקר התגלות הסודות שהם התורה שבנסתר הוא בא"י כמובא בזוהר הק'. ולעתיד לבא שיתגלה הנסתר שבתורה בחי' אורייתא דעתיקא סתימאה אז יתגלה אור אהבה שבדעת. וזה בחי' ואם ירחיב ד' אלקיך את גבולך וכו' ונתן לך את כל הארץ וכו' ופירש רש"י ארץ קיני וקניזי וקדמוני. וידוע שהם לעומת הג' ראשונות כמבואר בלקוטי תורה פרשת לך לך. ושם שורש התורה שבנסתר בחי' אור אהבה שבדעת. וזה כי תשמור וכו'. לאהבה את ד' אלקיך כי עכשיו לא זכו עדיין לקבל בשלימות אור השלש ראשונות. ע"כ לא יכלו לכבוש את השלש עממין הנ"ל רק הז' עממין שהם כנגד הז' מדות כנ"ל. אבל לעתיד יתגלה אהבה שבדעת ויכבשו גם הג' אומות הנ"ל. ואז יתגלה התורה הצפונה והצדיקים הצפונים ואז תתגלה קדושת א"י בשלימות. ומחמת שגם במדות עצמן יש ג"כ בחינת אהבה שבמדות שהיא בחינת אהבה שבדעת נגד המדריגה שתחתיה שזה בחינת כי שפתי כהן ישמרו דעת.

על כן גם עכשיו יש בא"י עשר קדושות. ז' כנגד הז' מדות וג' כנגד בחינת הג' ראשונות בחינת אהבה שבדעת. שזה בחינת עזרת הכהנים וההיכל וקודש הקדשים. או בין האולם וההיכל וק"ק. (עי' פרק א' דכלים משנה ט' ברע"ב). ושם בא"י עיקר קדושת התקשרות הלב אל הדעת (שזה בחי' וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו וכו'. שזה בחינת הדעת המבואר בפנים שהוא בחינת שלום במדותיו שבין בטיבו בין בעקו תמיד ימצא את השי"ת. שזה ג"כ בחינת וביום רעה ראה. שגם בתוך הימי רע ימצא ג"כ ימי טוב) וסמוך ליה כי ד' אלקיך מביאך אל ארץ טובה וכו' כמו שדרשו רז"ל בברכות. וזה שסיים ארץ חטה ושעורה וכו' בחינת השבעה מינים שהם כנגד הז' מדות שבלב כנ"ל. וזה ג"כ בחינת החפץ חיים המבואר בפנים. כי א"י הוא בחי' ארץ חפץ כמו שכתוב וינחם אל מחוז חפצם וכתיב וכל גבולך לאבני חפץ. וכתיב כי לך יקרא חפצי בה וכו' ונקראת ג"כ ארץ החיים:

## סימן לד. ואתם תהיו לי

ארץ ישראל בפרט ירושלים היא בחינת לב כנ"ל שזה בחינת וא"ו כמבואר בפנים. ויש בה עשר קדושת (גם בירושלים עצמה עי' כלים (פרק א') שזה בחינת יו"ד. וע"כ היא בחינת מלאפום בחינת הרחב פיך ואמלאהו. כי שם התפלה מקובלת ביותר ובזמן שהיא בחורבנה שיד העכו"ם שולטים עליה זה בחינת חרפה שברה לבי. וע"כ בהרבה פסוקים שצועק על גלות ישראל וחורבן א"י וירושלים מכנה הדבר בשם חרפה. וכמו שכתוב

הביטה וראה את חרפתינו נחלתינו נהפכה לזרים וכיוצא בזה רבים. וחרפה היא בחינת ערלה. ע"כ לא נכנסו לא"י עד שמלו ופרעו. כמו שכתוב וזה הדבר אשר מל יהושע עי' רש"י שם וכתיב שם היום גלותי את חרפת וכו'. בחינת ביטול החרפה ע"י אור הנקודה הקדושה שהיא בחינת צדיק בחינת ברית שלום. ועל כן כתיב צדיקים יירשו ארץ. ושם שורה אור האהבה הקדושה שזה בחינת אוהב ד' שערי ציון. וכתיב אהבתי מעון ביתך וכו'. וזה בחינת והביאך ד' אלקיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וכו'. ומל ד' אלקיך את לבבך (היינו בחינת ביטול החרפה בחינת ערלת לב בחינת אהבות רעות) לאהבה את ד' אלקיך וכו' בחינת אור אהבה דקדושה. ומחמת שבכל אחד מישראל יש נקודה שהוא בחינת צדיק על כן כתיב ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ וכו' מעשי ידי להתפאר. בחי' ביטול החרפות ובזיונות רק שיהי' בחינת כבוד ותפארת. ומחמת שארץ ישראל היא בחינת אור הנקודה הקדושה שלשם צריכין לקשר את הלב. ע"כ אמרו ז"ל יכוון את לבו כנגד א"י ונעשה עי"ז בחינת מלאפום והתפלה מקובלת. וכן הי' עומד בא"י יכוון לבו נגד ירושלים וכו' נגד בית קדשי קדשים וכו' נגד הכפורת. כי כל בחינה היא בחינת נקודה לגבי חברתה. כי יש נקודה למעלה מנקודה עד שנקודת האבן שתיה ששם עומד הארון עם הלוחות שם מאיר אור הנקודה הכללית ושם שורה אור אהבה דקדושה בשלימות בחי' תוכו רצוף אהבה וכו' עי' רש"י. ואולי יש לומר שזה בחינת מה שאמרו ז"ל (שבת קי"ט:) לא חרבה ירושלים אלא על שביזו תלמיד חכמים (כי בזה פגמו בנקודה הכללית עצמה שהוא הצדיק) לא חרבה וכו' על שלא הוכיחו זה את זה (היינו שלא האירו הנקודה של אחד בחבירו) ועל שפסקו הימנה אנשי אמנה. זה בחינת הנקודה שצריך כל אחד להאיר מפיו אל לבו שזה עיקר בחינת אמונה ואמת שיהי' כפיו כן לבו בבחינת כי פי המדבר אליכם המבואר בפנים. וזה בחינת ומצאת את לבבו נאמן לפניך (היינו כנ"ל) ועי"ז וכרות עמו הברית (דייקא בחי' מצות מילה ביטול הערלה וחרפת לב) לתת את ארץ הכנעני וכו'. כי זה בחי' ירושת ארץ ישראל בחינת צדיקים יירשו ארץ כנ"ל. וכמו שהממשלה של הצדיק (היינו בחינת הארת נקודה הכללית שלו בלב כל ישראל) נמשך מחכמה ובינה בחינת אין נבון וחכם כמוך שזה בחי' מלאפום נקודה עם וא"ו. כמו כן הממשלה של כלל ישראל בחי' ישראל ממשלותיו בחינת מי מושל בי צדיק. בחינת ועמך כולם צדיקים נמשך העיקר ע"י שקבלו התורה כמבואר בפנים. והתורה היא בחי' חכמה ובינה. וכמו שכתוב אני חכמה וכתיב אני בינה. ועי"ז זכו לירושת הארץ בחינת לעולם ירשו ארץ כנ"ל. וזה בחינת (ואתחנן ד') ראה למדתי אתכם וכו' לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם וכו'

ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה כי מי גוי גדול אשר וכו' כד' אלקינו בכל קראינו אליו. שזה גם כן בחי' מלא פום בחי' הרחב פיך ואמלאהו שהתפלה מקובלת כנ"ל. ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת וכו'. כי התורה בעצמה היא ג"כ בחינת חכמה ובינה שזה בחינת מעין ונחל בחינת נקודה עם וא"ו שזה בחינת חוקים ומשפטים. כי חוקים היא מה שאין השכל משיג בשלימות כי היא עדיין רק בבחינת נקודה בלי שום המשכה והתפשטות לאבנתא דלבא. ומשפט הוא בחינת מה שהלב מבין כבר ומשיג. שזה בחינת ונתת לעבדך לב שומע לעשות משפט וכו'. ומחמת שבחינת הנקודה עם וא"ו הנ"ל היא בחי' מלאפום שהיא בחינת צדיק ע"כ כתיב חוקים ומשפטים צדיקים. כי בחינת המלאפום הנ"ל הוא בכלליות ובפרטיות בכמה בחינות כמבואר בפנים. וזה ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים לעשות כן בקרב הארץ וכו' כנ"ל:

## סימן לה. אשרי

זרקא היא בחי' מלכות שהיא בחי' א"י כידוע. ושרשה הוא בחכמה כמו שכתוב ד' בחכמה יסד ארץ. וע"כ אוירא דא"י מחכים בפרט ירושלים מבואר במאמר זה שהיא בחי' מלכות. ונקראת עיר החכמה כמו שפירש רש"י בקהלת מלך בירושלים עיר החכמה. ומחמת שבת פרעה מרמז על החכמות חצוניות ובטלות. ע"כ כתיב (ירמיה ל"ב) כי על אפי וכו' היתה לי העיר הזאת למן היום אשר בנו אותה וכו'. ופירש רש"י ביום שהוסד הבית נשא שלמה את בת פרעה. כי זה בחינת חורבן ירושלים ח"ו. ועל כן נבנה עי"ז כרך גדול של רומי שהחריבה את ירושלים. והנה צריכין ג"כ לחדש השכל דקדושה בכל עת שזה בחינת חידוש הנשמה. וזה ג"כ בחינת קדושת א"י כמו שכתוב נותן נשמה לעם עליה. וחידוש השכל הוא ע"י בחי' שינה כי אז המוחין שהם הנשמה באים בתוך האמונה ומתחדשין שם. וזה ג"כ בחינת קדושת א"י שהיא בחי' אמונה כנ"ל כמו שכתוב שכן ארץ ורעה אמונה. וירושלים נקראת קריה נאמנה. וע"כ יעקב אבינו זכה לישן בהר המוריה כמו שכתוב ויפגע במקום ההוא. וישכב במקום ההוא. ושם דייקא נתבשר על ירושת א"י כמו שכתוב הארץ אשר אתה שוכב עליה וכו' ויקץ יעקב משנתו וכו'. גם ידוע בכתבים כי א"י היא בחינת יצירה שהיא בחי' פשטי אורייתא בחי' שינה כמבואר בפנים. ועיקר המוחין מקבלים מאור הפנים שזה ג"כ בחי' קדושת א"י בחי' ואור פניך כי רציתם וכנ"ל. והמוחין הם נקראים חיים וע"כ נקראת א"י ארץ החיים. ומחמת שהשכל נקרא רחוק בחינת אמרתי אחכמה והיא רחוקה. על כן כתיב וירא את המקום מרחוק.

וא"י נקראת ארץ מרחקים כמבואר בלקו"מ תנינא סי' מ'. ומחמת שעיקר שלימות השכל וחידושו שזה בחינת א"י וירושלים הוא ע"י אמונה בחינת מו"מ באמונה. על כן אמרו רז"ל לא חרבה ירושלים עד שפסקו ממנה אנשי אמנה כמובא בפנים ג"כ. וע"כ עיקר דיני ממונות שהם תיקון המו"מ באמונה הוא רק בסמוכים בא"י ואנן שליחותייהו דקמאי קעבדינן כי שם עיקר המשכת כל התיקונים הנ"ל. אך צריכים לשמור האמונה שהיא בחינת ירושלים ע"י שממשיכין לה חשמל מעולם הבינה. וזה ע"י שמקיים ודובר אמת בלבבו. וזה ג"כ בחינת קדושת א"י וירושלים שאמרו ז"ל שהיא מכוונת נגד ירושלים של מעלה שהיא בחינת בינה וכתיב ונקראה ירושלים עיר האמת כנ"ל. וכתיב ויהי בשלם סוכו היינו בחינת אמא דמסככא על בני' המבואר בפנים. ומה שבחינות אלו הנ"ל הם בחינת ג' מצות שנצטוו בכניסתן לארץ מבואר בהמאמר בפנים:

## סימן לו. בקרוב

עיקר התגלות התורה ועבודה היא בארץ ישראל כי אין תורה כתורת א"י. ומחמת שקודם שבאים להתגלות צריכים להתנסות ולהצטרף בגלות של הע' לשון היינו בתאותיהם והעיקר בתאות ניאוף שהיא הרע הכללי של כל הע' לשון. על כן קודם שקבלו ישראל התורה ובאו לא"י נצטרפו תחלה בגלות מצרים שהיו מושלים אז על כל האומות. ומצרים היא ערות הארץ ושטופי זימה כי שם עיקר התגברות תאות ניאוף. ומחמת שתאוה זו היא בחינת מלכות הרשעה אלהים אחרים ע"ז. ע"כ היתה גם כן מצרים מלאה גילולים וע"ז כמאמרם ז"ל. ועל כן גם א"י בעצמה היתה תחלה בידי כנען ושאר עממין שהיו ג"כ שטופים בע"ז ועריות מאד. שזה בחינת מה שהזכיר הכתוב כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען לא תעשו וכו' כי את כל התועבות האלה וכו' ואקוץ בם. וע"כ הוכרחו לצעוק הרבה קודם שיצאו ממצרים. כי זה בחינת הצעקות שקודם ההולדה שהיא בחינת התגלות התורה ועבודה גם עיקר אמונת היחוד וקבלת עול מלכות שמים שכלול בשמע וברוך שם וכו' הוא בא"י כי שם עיקר שלימות האמונה כנ"ל. ואמרו רז"ל כל הדר בא"י דומה כמי שיש לו אלוק. והיא בעצמה בחינת מלכות דקדושה בחינת ים של שלמה העומדת על שנים עשר שבטי י"ה. ועל כן נתחלקה א"י לשבטים. וקודם כניסתן לארץ שרצה להתגבר עליהם קליפת בלעם ימ"ש והי' אז מעשה זמרי. כתיב אחר כך ויהי אחרי המגפה וכו' ונמנו אז בני ישראל כל הי"ב שבטים וכל הראשי בתי אבות שהם הע' נפש. ודייקא אז במספר זה כתיב החנוכי הפלואי ודרשו ז"ל שמי מעיד עליהם לפי שהיו האומות מבזין אותם וכו'. היינו שלא האמינו שיכלו ישראל לעמוד בשלימות בנסיון

תאוה זו בהיותם במצרים לפיכך הטיל הקב"ה שמו עליהם וכו' זהו בחינת י"ה בארץ החיים דייקא. ואחר כל המנין הזה כתיב וידבר ד' וכו'. לאלה תחלק הארץ. כי כל זה הי' הכנה לחילוק ירושת א"י. וע"כ כתיב לשמות מטות אבותם ינחלו אלו יוצאי מצרים וכו'. וזה מחמת שעיקר הכניסה לא"י הי' ע"י הצירוף שנצטרפו תחלה במצרים כנ"ל. ומחמת שע"י התגלות התורה זוכים לנשמתין חדתין על כן בא"י ששם עיקר התגלות התורה כתיב בה נותן נשמה לעם עליה וכו'. ומחמת שעיקר תפיסת המוחין בהתגלות התורה תלוי בתיקון הברית. על כן אמרו רז"ל ונתתי לך את הארץ וכו' עי' רש"י שם. וכתיב שם היום גלותי את חרפת מצרים וכו'. כי אז נזדככו מזוהמת חרפת מצרים וזכו לשבר הרע שעל הע' לשון שהיא בחינת ערלה בחינת קליפה הקודמת לפרי. ועי"ז זכו לירושת א"י שהיא הפרי. וזה בחינת צדיקים ירשו ארץ וכתיב עמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ. ועל כן בארץ ישראל שם עיקר התגלות סודות התורה בחי' דמטמרין מגליין ליה. וזה בחינת בסוד עמי לא יהיו וכו' ואל אדמת ישראל לא יבאו כמשמעו. כי עיקר התגלות סודות התורה היא בא"י כנ"ל:

## סימן לז. דרשו

עיקר החכמה הוא בא"י כנ"ל. וכן האור כמו שכתוב ואורו על כנפות הארץ וכתיב והארץ האירה מכבודו וכתיב נאום ד' אשר אור לו בציון וכו'. ושם עיקר החיים בחינת ארצות החיים ושם בחינת זכרון בחינת והארץ אזכור ושם עיקר חכמת התורה כנ"ל. ושם עיקר שלימות האדם כמו שכתוב והארץ נתן לבני אדם וכנ"ל. ושם עיקר שלימות הצדקה כמו שכתוב וצדקה בכרמל תשב וכמבואר גם בפנים. ושם עיקר החסד בחינת חסד ד' מלאה הארץ. ושם עיקר הכנעת תאוות הבהמיות והגופניות והתעלות הנפש. שזה בחי' רק בכל אות נפשך (דייקא) תזבח ואכלת בשר וכו'. בכל שעריך וכו' וכתיב ואכלת בשעריך בכל אות נפשך וכתיב ובא בכל אות נפשו אל המקום אשר יבחר ד' וכתיב נפשו בטוב תלין וזרעו יירש ארץ וכתיב צמאה לך נפשי וכו' כן בקודש חזיתך וכו' וכתיב נכספה גם כלתה נפשי לחצרות ד'. ועי' בפנים במאמר זה מבואר מעלת הצדקה לא"י ומעלת תורת ארץ ישראל ושאוירא דא"י היא בחינת הבל הקדוש שאין בו חטא. וזה בחינת התעלות הנפש שבדם (כי הדם הוא הנפש) ע"י השחיטה ההגונה שנסמך ג"כ לענין א"י כמו שכתבו כי ירחיב ד' אלקיך את וכו'. בכל אות נפשך תאכל בשר וכו' וזבחת מבקרך ומצאנך וכו' רק חזק לבלתי אכול הדם כי הדם הוא הנפש וכו'. ומחמת שע"י הכבוד דקדושה מתגלה הנפש מתעלומתה על כן כתיב נכבדות מדובר בך וכן לשכון

כבוד בארצינו וכנ"ל. ועיקר שורש הבריאה הוא כבודו ית' כמ"ש לכבודי בראתי וכו' היינו בגין דישתמודעין ליה. ולהכיר אותו ית' בשלימות הוא רק בא"י שזה בחינת כל הדר בא"י דומה כמו שיש לו אלוה כנ"ל. וזה בחינת והייתי לכם לאלקים וידעתם כי אני ד' אלקיכם המוצאי אתכם וכו' והבאתי אתכם אל הארץ וכו' ונתתי אותה לכם מורשה אני ד'. וכן (בפרשת ואתחנן) להביאך לתת לך את ארצם נחלה כהיום הזה וידעת היום והשבות אל לבבך כי ד' הוא האלקים בשמים ממעל וכו':

## סימן לח. מרכבות

עיקר הדביקות בהשי"ת הוא בא"י כמובא בזוהר הק' אברהם לא עאל בקיומא דקודשא ב"ה עד דעאל לארעא וכו'. וכן עיקר ירושת א"י הוא ע"י מצות האהבה ודביקות להשי"ת כמ"ש בפרשת עקב כי אם שמור תשמרון וכו' לאהבה את ד' אלקיך ולדבקה בו והוריש ד' את כל הגוים האלה מלפניכם וירשתם וכו' וכן בסוף פרשת נצבים לאהבה את ד' אלקיכם וכו' ולדבקה בו כי הוא חייך ואורך ימיך לשבת על האדמה וכו'. וכן (יהושע כ"ג) כי אם בד' אלקיכם תדבקון כאשר עשיתם עד היום הזה ויורש ד' מפניכם גוים גדולים וכו'. והסימן של דביקות הוא תפילין. ועל כן בפרשיות של תפילין מוזכר כמה פעמים מענין ירושת א"י וכן תיקון הדיבור שהוא בחינת מלכות פה הוא בחינת קדושת א"י כי הוא בחי' מלכות ושם אין שליטה להרוח סערה. וכמובא בזוה"ק (ח"ב דף ר"ג) כמה סטרין אחרנין אתאחדן בהאי רוח סערה וכו' ובגין דידע למפתי שליט בגו נקודה דישובא וכו' בר ארעא דישראל כד שראן ישראל בגוה איהו לא שלטא עלייהו וכו'. ועל כן כשגלו ישראל מא"י נקראו עניה סוערה וכו' היינו שהתגבר הרוח סערה ח"ו. ובעת הישועה והגאולה אזי נמשך בחינת הכנעת הרוח סערה ונעשה בחי' תיקוני הדיבור בבחי' רוח סערה עושה דברו. אזי הרוח סערה בעצמו נוקם בהסט"א הנ"ל. כמ"ש וסערה כקש תשאם וכתיב וסערה תפיץ אותם. וע"כ היתה ארץ ישראל תחלה ביד כנען שהוא כנגד בחי' המלכות דקדושה שהוא בחינת קץ הימין. וכנען גימטריא קץ בחינת קץ דשמאלא (כמובא בלקוטי תורה להאריז"ל פ' לך) שזה בחי' הרוח סערה הנ"ל שהוא בחינת קץ כל בשר. ומחמת שגם סערה בזרועו של הקב"ה כמבואר בפנים. על כן עיקר הכנעתו וכן תיקון עלית הדיבור שהוא בחינת ירושת ארץ ישראל כנ"ל הוא על ידי שמעלין אותו לשרשו שהוא הזרוע. וזה שאמר אליפז (איוב כ"ב) ואיש זרוע לו הארץ. ופירש רש"י בתמיה וכו' כי זרוע אדם הוא זרוע בשר. וכן נאמר לענין ירושת ארץ ישראל כי אל בחרבם ירשו ארץ וזרועם לא הושיעה למו כי ימינך וזרועך וכו'. כי עיקר הישועה וקיבוץ

ישראל לארץ ישראל הוא על ידי זרוע של הקב"ה. וזה בחינת חשף ד' את זרוע קדשו וכו' וכתיב היה זרועם לבקרים כי עיקר עלית הדיבור הוא בבוקר כמבואר בפנים. וכן ותושע לו זרועו (וכמוהם רבים). כי ע"י הזרוע הקדושה מכניעין הרוח סערה וזרוע דסט"א בבחינת ומתחת זרועות עולם (עי' רש"י) ויגרש מפניך אויב וכו' וישכון ישראל בטח וכו'. בחינת ירושת א"י כנ"ל. והתחלת עלית הדיבור הוא מראשו היניו ממובחר האמת שיש בהדיבור וזה ג"כ בחי' קדושת ארץ ישראל שהוא בחינת אמת בחינת אמת מארץ תצמח. וכתיב עיני ד' אלקיך בה תמיד בחינת עיני בנאמני ארץ כי שם מקור האמת. וכמו שכתוב ונקראה ירושלים עיר האמת כנ"ל. ותיקון הדיבור הוא ע"י לימוד התורה וכו' ועיקר שלימות לימוד התורה הוא בא"י כי אין תורה כתורת א"י כנ"ל. וזה בחינת עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים המבואר בפנים ירושלים דייקא. ומחמת שעיקר התיקון הוא ע"י התורה שלומדין בלילה דייקא בעניות ובדחקות שנמשך מהרוח סערה רח"ל. ועי"ז דייקא מכניעין אותו. ועל כן ע"י שישראל לומדין תורה עכשיו בזמן הגלות עי"ז דייקא יתגלה קדושת א"י לעתיד בתכלית השלימות ביותר. וכן הדיבור יושלם אז בתכלית השלימות בבחינת ונגלה כבוד ד' וכו' כי פי ד' דיבר. וכן פסוקים רבים המורים על שלימות הדיבור שיהי' אז. וזה קויתי ד' קותה נפשי ולדברו הוחלתי (לדברו דייקא) נפשי לד' משומרים לבוקר. כי עיקר עלית הדיבור הוא בבוקר שמרמז על זמן הגאולה בבחינת היה זרועם לבקרים כנ"ל. ומחמת שהתחלת עלית הדיבור הוא מראשו שהוא בחינת מובחר האמת ושורש האמת הוא בלב. וכן הדיבור עולה אל הזרוע שהיא בחינת הגבורות ששרשם ג"כ בלב ועי"ז זוכה לדבר בינו לבין קונו בחמימות שבלב דברי אמת שבלב בהתעוררות לתשובה כמבואר בפנים. וא"י בפרט ירושלים הם בחי' לבא דעלמא הנ"ל. על כן שם מסוגל ביותר לזכות לזה וע"י זה נכנס בו בושה גדולה ושב בתשובה וניתוסף בו ידיעה ושכל שכל זה היא בחינת קדושת א"י שאוירה מחכים והוא בחינת רבתי בדיעות כמאמרם ז". ועי"ז נתגלה הבושה על פניו. שהיא בחי' למען תהי' יראתו על פניכם. וזה בחינת א"י ששם מקור היראה כמו שכתוב וזאת המצוה וכו' בארץ אשר אתם עוברים שמה לרשתה למען תירא את ד' אלקיך וכו' וכתיב ושמרת את מצות ד' אלקיך ללכת בדרכיו ליראה אותו כי ד' אלקיך מביאך אל ארץ טובה וכו'. וכתיב בפ' וילך הקהל וכו' ובניהם וכו' ולמדו ליראה את ד' אלקיך כל הימים אשר אתם חיים על האדמה אשר אתם עוברים את הירדן שמה לרשתה. וכתיב וממקדשי תיראו וכן נורא אלקים ממקדשיך וכו' והיראה והבושה הזאת היא בחינת תפילין שנקראים פאר. וזה בחי' בית קדשינו ותפארתנו וכתיב לעולם ירשו ארץ וכו' מעשי ידי להתפאר. והתפילין הנ"ל הם

בחינת עץ החיים וע"כ נקראת ארץ ישראל ארץ החיים. גם בא"י נמשך שם אור הבינה שנקרא ארץ החיים כמבואר בפנים. ושם עיקר תיקון התפלה שהיא בחי' עמודים והיא בחינת לב העולם כנ"ל. ושם עיקר מקום התורה שעי"ז נתעורר חסד לאברהם בחינת חסד ד' מלאה הארץ. ועי"ז נכנע הרוח סערה ונתתקן הדיבור ועולה לשרשו שכ"ז כלול בקדושת א"י כנ"ל:

## סימן לט. ונתתי עשב

עיקר השלום והשובע הוא בארץ ישראל וירושלים בבחינת השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך וכמו שכתוב ואכלתם לחמכם לשובע וישבתם לבטח בארצכם ונתתי שלום בארץ וכו'. כי עיקר ירושת א"י היא בבחינת ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ. וצדיק הוא בחינת יוסף ברית שלום שעל ידו נתבטלין הערלה והחרפה בחינת אסף אלקים את חרפתי בחי' אשר לא תקחו עוד חרפת רעב ומתבטלין כל החרפות והבזיונות של המחלוקת ונמשך השלום. ועל כן כשחלקו השבטים על יוסף ונאמר שם אחר מכירת יוסף וישבו לאכל לחם כי גבר הרעבון. וע"י כל זה נתגלגל יוסף וירד למצרים והי' שובע גדול בכל ארץ מצרים ובכל הארצות הי' רעב וכן בארץ כנען. וזהו שאמר יוסף לאחיו אם כנים אתם וכו' ואתם לכו הביאו שבר רעבון בתיכם שבר רעבון דייקא. כי ידע שכבר התחילה הישועה לצמוח עי"ז שיתוודע אל אחיו גדולת מעלת קדושת יוסף הצדיק שעל ידי זה נשבר הרעבון והם לא ידעו עדיין מזה. כמו שכתוב ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו. וע"כ כשהם סיפרו הדבר ליעקב אמרו רק ואת רעבון בתיכם קחו וכו'. גם בארץ ישראל גוברת הצורה שהיא השכל כל כך עד שנתקדש גם נפש הבהמיות ונכללת בקדושה. וע"כ שם זוכין לבנים כמאמרם ז"ל וכמו שכתוב הנה נחלת ד' בנים. וזה לא יהי' בך עקר ועקרה ובבהמתך:

## סימן מ. אלה מסעי

כל הנסיעות שהאדם נוסע בשביל משא ומתן וכיוצא הם בעצמם ע"פ רוב בחינת פגם אמונה כמובן בפנים ואעפ"כ הם תיקון וכפרה על פגם אמונה. בחי' ע"ז. וכמבואר בלק"מ תנינא סי' ס"ב וכמובן גם במאמר זה. אך עיקר התיקון הוא ע"י הנסיעה שנוסעין להתקרב להצדיק או לארץ ישראל ששם עיקר תיקון האמונה כמ"ש שכן ארץ ורעה אמונה. ועל כן ע"י נסיעות כאלו נתתקן פגם האמונה בשלימות. ועי' בלקוט"נ הנ"ל מבואר שכשנתכפר פגם האמונה על ידי זה נמתק החרון אף ונמשך רחמנות ועיקר

הרחמנות הוא ואל שדי יתן לכם רחמים וכו'. ומקרא מלא דבר הכתוב בפ' ראה ולא ידבק בידך מאומה מן החרם וכו' למען ישוב ד' מחרון אפו (ופרש"י שכל זמן שע"ז בעולם חרון אף בעולם) ונתן לך רחמים ורחמך היינו שימסור בידך הרחמנות. וכבר נתבאר שעיקר ביטול ע"ז ושלימות תיקון האמונה הוא בארץ ישראל. וזה שאמר להם ירמיהו (ירמי' מ"ב) אם שוב תשבו בארץ הזאת וכו' ואתן לכם רחמים ורחם אתכם והשיב אתכם על אדמתכם. ועל כן נקראת ארץ ישראל שהיא ר"ת "א'ל ש'די י'תן ל'כם ר'חמים". וזה בחינת (ישעי' מ"ד) כי ירחם ד' את יעקב ובחר עוד בישראל והניחם על אדמתם. וכן (שם ל') ולכן יחכה ד' לחננכם ולכן ירום לרחמכם וכו' כי עם בציון ישב בירושלים וכו'. וזה בחינת (שם נ"ז) וברחמים גדולים אקבצך. כי בחינת יתן לכם רחמים הוא בחינת רחמים גדולים כמבואר בליקוטי הלכות הל' תחומין:

## סימן מא. ריקודין

ארץ ישראל היא בחינת מלכות שהיא בחינת רגלין בחינת והארץ הדום רגלי כידוע וזה בחינת השתחוו להדום רגליו וכו'. השתחוו להר קדשו וכו'. ומחמת שהחיצונים רוצים לינק משם ע"כ צריכים להמשיך לשם הארה מעולם הבינה שזה בחינת מכון לשבתך פעלת ד' בחינת ירושלים הבנוי' כעיר שחוברה לה יחדיו שהיא בחי' ירושלים של מעלה עולם הבינה כנ"ל בסי' ל"ב. והארה הזאת היא בחינת יין המשמח ועל כן לית חמר טב כחמרא דארעא דישראל וכנ"ל ושם מקור השמחה וכנ"ל ואזי הוא לוקח הבכורה והברכה שזה בחינת כי שם צוה ד' את הברכה וכתיב יברכך ד' מציון וכו' וכנ"ל. וכן עיקר קדושת א"י נמשך משם מ"ב שהוא בבינה והוא בחי' שלש ידות שזה בחינת אל הארץ אשר נשאתי את ידי וכו' וכתיב מקדש ד' כוננו ידיך. כי ג' ידות אלו נאמרו ביציאת מצרים ועיקר יציאת מצרים היתה בשביל ירושת הארץ כמו שכתוב ואותנו הוצאי משם למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ וכו'. ומבואר בזוהר חדש שיציאת מצרים הי' ע"י שם מ"ב שזה בחינת המ"ב מסעות שנסעו ביציאתן ממצרים קודם שנכנסו לארץ ישראל. וכן מבואר בזוהר שיציאת מצרים הי' מסטרא דיובלא בחינת עולם הבינה. ואלו המ"ב הם ש"ע נהורין (שהם בחי' אור הפנים כמבואר במקום אחר וזה בחינת ואור פניך כי רציתם) והם בחינת שלום וזה ונתתי שלום בארץ:

## סימן מב. וירא בצר להם

ארץ ישראל היא בחינת השכינה שהיא בחינת קשת והאבות הם תלת גוונין דקשת. וזה בחינת וזכרתי את בריתי יעקב וכו' והארץ אזכור. ועל כן שם עיקר המתקת הדינים ותיקון התפלה גם שם עיקר התגלות רזי תורה שהם בחינת לבושים נהירין דשכינתא. ושם עיקר תיקון אמונת חכמים כמו שכתוב בפ' שופטים וקמת ועלית וכו' לא תסור וכו'. ושם נמשך גם בחינת התיקון של לבוש נאה להצדיק בחינת זאת מנוחתי עדי עד וכו' וכהניה אלביש ישע. וזה בחינת מה שתחלת כיבוש ארץ ישראל שהיא כיבוש יריחו הי' ע"י תקיעת שופר שבזה ממשיכים אור האבות. ועל כן ירושת א"י על ידי שם שדי כמו שכתוב וארא אל האבות באל שדי וכו' וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ מגוריהם. כי שם זה הוא בחינת אור האבות ומרמז לשלשה שמות היחוד. וע"כ בארץ ישראל שם עיקר שלימות אמונת היחוד כנ"ל. וזה בחי' אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך י שראל גוי אחד בארץ דייקא וכנ"ל בשם הזוהר הקדוש:

## סימן מג. להתרחק מדיבור של רשע

ארץ ישראל שם מאיר הדעת דקדושה שמשם נמשך זווגים דקדושה היינו ההתקשרות לצדיקים ואל התורה ואל השי"ת והדיבור הוא התגלות הדעת. ושם גם כן שלימות הדיבור דקדושה כנ"ל. ואוירה מלבד מה שיש בו קדושה גדולה מצד עצמו מצד קדושת אר"י אף גם נזדכך ונתקדש מאד ע"י הדיבורים קדושים של כלל ישראל הק' בפרט של הצדיקים והנביאים ותנאים ואמוראים וגאונים וצדיקים ראשונים ואחרונים שהיו בה מדורות עולם מימות אדם הראשון בפרט מימות אברהם אבינו ע"ה שהי' הראשון לירושת ארץ ישראל. וכל הצדיקים הקדושים האלו כולם היו בעלי דעת גדול ונורא מאד וגילו דעתם הקדוש הי' ע"י הדיבורים הק' שהרבו לדבר שם. ועל כן נתקדש האויר מאד עד שגם עכשיו ע"י הנשימה שמקבלין שם בכל פעם מהארי הק' שלה זוכים להתקשר להשי"ת ולהתורה ולהצדיקים הקדושים וזוכים לקבל הארת הדעת הק' ולדבר בעצמו גם כן דיבורים קדושים ולהנצל מהדעת דסט"א ודיבורים רעים ומבחי' זווגים דסט"א. ומחמת ששם זוכים לדעה מיושבת. ע"כ זוכים עי"ז לבחינת אריכת אפים וכבישת כעס כנ"ל ומסוגל ג"כ לשמירת הברית ולתיקון הברית על ידי שזוכין שם למחשבות קדושות וזווגים דקדושה כנ"ל. ועל כן כשאמר אליעזר לאברהם אולי לא תאבה האשה וכו' ההשב אשיב את בנך כו'. ויאמר אליו אברהם השמר לך פן תשיב את בני שמה ד' אלקי וכו' רק את בני לא תשיב שמה ופירש רש"י בני אינו חוזר אבל בן בני סופו

לחזור. כי אחר שנתגלה לאברהם קדושת ארץ ישראל השיג שעיקר הזווג דקדושה הוא בא"י על כן הזהיר שלא ישוב יצחק לחוץ לארץ בשביל זווגו וטוב בעיניו יותר ליקח מבנות ענר אשכול וממרא ובלבד שישב עם זווגו בארץ ישראל. רק יעקב הותר לו לצאת לחו"ל בשביל זווגיו. כי יעקב זכה לנחלה בלי מצרים שזה בחי' עתידה א"י שתתפשט בכל העולם כולו. ע"כ זכה להמשיך קדושת ארץ ישראל כ"כ עד שזווגו בחוץ לארץ הוא גם כן זווג דקדושה בשלימות ואעפ"כ לא רצה שתושלם מטתו בחו"ל. וע"כ אמרו ז"ל שהבעל יכול לכוף את אשתו שתעלה עמו לא"י. כי אע"פ שזכו ישראל להמשיך על עצמם קדושת א"י גם בחו"ל עד שזווגם גם שם בקדושה גדולה אעפ"כ בארץ ישראל היא גדולה במעלה ביותר כנ"ל:

## סימן מד. מחאת כפים

מבואר בפנים כמה עצמה מעלת קדושת א"י ושאוירה ק' וטהור כי הוציאה הקב"ה מתחת יד העכו"ם ונתנה לנו. ושעיקר תיקון התפלה גם בחו"ל הוא ע"י שממשיכים קדושת אוירא דא"י גם לשם ע"י מחאת כפים. ושעל ידי זה ניצולים ממחשבות זרות שבתפלה. גם מבואר שם שע"י תפלה נתגלו סודות התורה. ומזה מובן מה שעיקר התגלות סודות התורה הוא בא"י מחמת ששם עיקר שלימות התפלה. גם שם מבואר שע"י קדושת א"י נתבטלו מחשבות ע"ז רח"ל. וזוכים לתפלה בחי' אמונה בחי' כל הדר בא"י דומה כמי שיש לו אלוק וכו'. גם מבואר שם שעל ידי הצדקה לא"י נכללין באוירא דא"י וניצולים ממימי המבול שהם בחי' המ"ז שבתפלה. גם אוירא דא"י מחכים ועי"ז נזדכך מוחו שהוא מחשבתו. וזה בחי' וראיתיה לזכור ברית. ע"י בחי' א"י נתעורר ונתתקן ברית עולם בחי' תפלה בחי' ברכאן דצלותא צדיק חי עלמין:

## סימן מה. מחאת כפים בתפלה

חמשה כנפי ריאה הם כנגד ה' חומשי תורה כמבואר בסי' ח' ובסי' צ"ב ומשם נתהוה הדיבור כמאמרם ז"ל על פסוק אלה הדברים שבתחלה הי' משה רבינו ע"ה כבד פה וע"י התורה נשלם הדיבור שלו. וכמבואר גם בסי' רכ"ה שעיקר חיתוך הדיבור שהוא גדר האדם הוא ע"י השכל. ועיקר קיום השכל על ידי הריאה וזה בחי' קדושת א"י ששם עיקר התורה ועיקר שלימות השכל כנ"ל. ובתחלה הי' הדיבור בגלות מצרים והי' משה רבינו ע"ה שהוא הדעת של ישראל כבד פה. כי עיקר התגלות הדעת הוא בהדיבור וכמבואר בסי' נ"ו. וכן כלל ישראל היו בגלות מצרים והיתה אז קדושת א"י נעלמת ביד כנען ושאר

עממין. ואחר כך יצאו ישראל ממצרים מסטרא דיובלא חמשים שערי בינה שהם בחי' "מ"י" ואז זכו לקבלת התורה ונשלם הדיבור בחי' מי שם פה לאדם. כי נתהוה עי"ז בחי' פה בחי' מלכות פה שהיא בחי' קדושת א"י ששם שלימות הדיבור כנ"ל בבח' נכבדות מדובר בך. וע"כ צדיקים ירשו ארץ כי א"י היא בחי' פה ופה אתקריא מסטרא דצדיקי כי זה ג"כ בחי' מי שם פה כי הצדיק נקרא "מי" כמבואר במגלה עמוקות אופן ג'. וזה שכתוב בתחלת כיבוש א"י (יהושע ט') ויהי' כשמוע וכו' ויתקבצו יחדיו להלחם עם יהושע ועם ישראל פה א'. כי רצו להתגבר להעלים קדושת א"י שהיא בחי' פה ע"י בחי' הפה דסט"א ח"ו. וזה בחינת ויאכלו את ישראל בכל פה (ישעי' ט') וע"כ נקראת א"י ארץ החיים בבחינת פי צדיק מקור חיים. וכן אוירה מחכים בבחי' פי צדק ינוב חכמה ומקור קדושת א"י הוא מבחי' מי בחינת בינה לבא. וע"כ היא בחי' לבא דעלמא. וכנ"ל. וזה בחי' לב חכם ישכיל פיהו וזה בחינת פיה פתחה בחכמה. ועל כן אוירה מחכים. וזה בחי' תורת אמת היתה בפיהו כי התעוררות הדיבור הוא מבחי' הכנפים שהם בחינת התורה כנ"ל. וע"כ הזהיר ליהושע לא ימוש ספר התורה הזה מפיך וכו'. והתעוררות הכנפים ע"י הידים. וזה בחי' יציאת מצרים שהיתה ע"י בחי' הידים יד הגדולה ויד החזקה וכו' וכן בירושת א"י נאמר אל הארץ אשר נשאתי את ידי וכו'. וזה בחי' למען תהי' תורת ד' בפיך כי ביד חזקה הוציאך ד' ממצרים. וכלל בכאן כל הבחינות תורה ופה ויד ויציאת מצרים וזה אנכי ד' אלקיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו כי עי"ז נשלם הפה וזה גם כן ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל ולך אתן פתחון פה בתוכם (יחזקאל כ"ט) עי' רש"י וזה בחי' ויד ד' היתה אלי וכו' ויפתח את פי וכו' (שם ל"ג). וע"כ מדבר שם מענין ירושת ארץ ישראל וזה ג"כ בחי' ידי שמתי למו פי (איוב מ') וכן ושימו יד על פה (שם כ"א) וכמוהו רבים. כי מחמת ששורש התעוררות הדיבור הוא מבחי' הכנפים שנתעוררין ע"י היד. ע"כ כשרוצים לשתוק משימים יד על הפה היינו שמשתיקים הדיבור עם שרשו. וזה שנאמר בגאולה העתידה כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות יראו גוים ויבושו וכו' ישימו יד על פה. כי אז יתבטל הדיבור דסט"א בשרשו בבחי' פה להם ולא ידברו ויקוים כי אז אהפוך אל כל העמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ד':

## סימן מו. נפשי בכפי תמיד

עיין רש"י בפ' ויצא הסולם הזה עומד בבאר שבע וכו' נמצא שרגליו בבאר שבע (שהיא בדרומה של יהודה) וראשו בבית אל (שהיא בצפונה של בנימין) ואמצע שיפועו נגד

ירושלים וכו' וזה שער השמים מקום התפלה וכו' ושם נתבשר על ירושת א"י וקיפל כל א"י תחתיו. כי באמת שם מקור קדושת ארץ ישראל נמצא שמקום תפלה שהוא כלל קדושת א"י הוא באמצע שיפועו של הסולם שהוא בין צפון לדרום ונאמר שם ויפגע במקום מלשון תפלה. וכן וישכב במקום ההוא בחי' המטה ששוכבין עליה שזה בחי' שתהא תפלתי סמוכה למטתי גם נתינת המטה בין צפון לדרום הוא בחי' שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. שזה בחי' לעולם יכנס אדם לבית הכנסת שיעור שני פתחים (שהם אהבה ויראה ימין ושמאל צפון ודרום כמבואר בזוה"ק) ואח"כ יתפלל. ושלימות האהבה ויראה הוא רק בא"י כנ"ל כמה פעמים ע"כ שם שלימות התפלה. ועי' (זוהר ויצא ע"ח) ומחמת שעל ידי נתינת המטה בין צפון לדרום זוכים לבנים ע"כ אמרו ז"ל שארץ ישראל היא מסוגל לבנים וכמו שכתוב הנה נחלת ד' בנים. וגם ענין המתקת הדינים ע"י ג' ידים נתבאר לעיל בסי' מ"א שהוא בחי' קדושת א"י וכאן מבואר שג' ידים אלו הם בחי' ג' הויות ועל ידם נמתקין ג' אלקים שבגרון וג' הויות וג' אלקים גימטריא "שלו" וזה גם כן בחי' קדושת א"י כמו שכתוב (זכרי' ז') בהיות ירושלים יושבת ושלוה בחי' שלו הנ"ל וכתיב (ד"ה א' י"ד) והארץ רחבת ידים (בחי' הידים הנ"ל) ושוקטת ושלוה (בחי' שלו הנ"ל). כי הג' אלקים שבגרון הם בחי' פה בחי' הדיבור (כמובן בפרי ע"ח שם) ששלימות קדושתו הוא ג"כ בא"י כנ"ל כמ"פ. אך מחמת שאלקים הוא בחי' דינים ע"כ צריכים להמתיק ע"י הג' הויות שהם בחי' המחשבה (וכמובן בפע"ח שם) ועיקר זכות וקדושת המחשבה הוא בא"י כנ"ל בסי' מ"ד. ומחמת שקדושת א"י הוא בבחינת מחאת כפים על כן כתיב (ישעי' מ"ט) על כפים חקותיך וכו' וכן (שם ס"ב) והיית עטרת תפארת ביד ד' וצניף מלוכה בכף אלקיך כמובא לעיל בסי' מ"ד. גם א"י הוא בחי' מוחין דגדלות כי אין חכמה כחכמת א"י. גם היא ההיפוך מבחי' שכחה בבחי' אם אשכחך ירושלים וכו' וכתיב ואנכי לא אשכחך כי היא מבחי' זכרון בחי' והארץ אזכור. גם שם הוא בחי' ביטול המחלוקת ושלימות השלום כמו שכתוב יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך בחי' שלו הנ"ל. וזה בחינת האירו ברקיו תבל המבואר בפנים כי עיקר שם תבל הוא על א"י כידוע. וזה ג"כ בחי' ע"ב רי"ו המבואר בפנים בחינת ויעבור אברם בארץ "ויעבר" אותיות "ע"ב רי"ו" (ועי' בזוהר ח"א ע"ח). וע"ב רי"ו הם בחי' ידים כמבואר בפנים וזה ויעבור אברהם בארץ עד מקום שכם כי בשכם נאמר והארץ הנה רחבת ידים לפניהם. וע"כ מכירת יוסף למצרים ע"י המחלוקת שזה בחינת וישטמוהו בעלי חצים הי' ג"כ משכם. כי כשגוברין הדינים והקטרוגים ח"ו אזי נאמר (יחזקאל כ"א) וגם אני אכה כפי אל כפי והניחותי חמתי רח"ל. אך אעפ"כ באמת הירידה הזאת נתהפכה לעליה גדול בבחי' כי

למחיה שלחני אלקים לפניכם. וע"י גלות מצרים זכו אחר כך למתן תורה וירושת ארץ ישראל בשלימות (וע' בלקוטי תורה להאריז"ל פ' וישב) וע"כ נקראת א"י ארץ החיים כי שם מאירין הג' הויות הנ"ל שהם עיקר החיים כמו שכתוב ד' עליהם יחיו וכתיב אהללה ד' בחיי וכמוהו רבים. וזה בחינת ותחלימני והחיינו כי ג' הויות הנ"ל גימטריא "חלם" (כמובא בפע"ח) וכן בלקו' תנינא סי' ג':

## סימן מז. ואכלתם

ארץ ישראל היא בחי' אמת כמבואר בפנים וגם לעיל וכן היא בחינת ביטול תאות אכילה בחי' ואכלתם לחמכם לשובע וכו' וכתיב ואכלת ושבעת וכו' על הארץ הטובה וכו'. והיא בחי' תפארת בחי' לעולם ירשו ארץ וכו' מעשי ידי להתפאר היפוך הבושה. וזהו שאמר ז"ל (ב"מ נ"ח:) במערבא במה זהירי באחווירי אפי. וזה בחי' יבושו ויסוגו אחור כל שונאי ציון דייקא. וזה שכתוב (ישעי' ס"א) תחת בשתכם משנה וכלימה וכו' לכן בארצחם משנה יירשו. וגם ירושת א"י היא ע"י בחינת הארת פנים בחי' ואור פניך כי רציתם כנ"ל. וכן היא בחינת מופתים ונפלאות למעלה מהטבע בחי' נסים כמבואר בסי' ז' ובסי' ט'. ועל כן קודם שעברו את הירדן לבא לרשת את הארץ אמר להם יהושע התקדשו כי מחר יעשה ד' בקרבכם נפלאות וזה ולאמר לציון דייקא עמי אתה אל תקרי עמי אלא עמי וכו' כי ציון היא נקודת קדושה א"י וכל ערי א"י נקראות בנות ציון. וע' עוד בפנים ואולי י"ל שזה בחי' מה שאמרו ז"ל כל הדר בא"י דומה כמו שיש לו אלוק וכו' כי מאחר שהוא דומה אליו ית' כביכול ויכול לעשות נפלאות בבחינת עמי בשותפי מה אנא עבדי וכו' נמצא שדומה כאלו אלקותו של הש"י הוא שלו ומסור בידו כביכול על דרך שאמרו ז"ל ויתן לך האלקים יתן לך אלקותו וכו' וגם סוף מאמז"ל מבואר על דרך זה רק שאין להאריך:

## סימן מח. על אשר מעלתם

ארץ ישראל היא בחי' בינה ששם נוצר הולד ועל כן ישיבת א"י מסוגל לבנים כמו שאמרו ז"ל וכמבואר בפנים. וזה בחינת ולציון יאמר איש ואיש יולד בה וכו' כי א"י היא בחינת נועם כידוע והוא בחינת בינה כידוע ומשם שורש ההולדה כמבואר במאמר חבלים וכו' לקו"ת סי' ע"א. וגם נקראת ארץ החיים שהיא בינה כמבואר במאמר מרכבות פרעה סי' ל"ח והוא בחי' צֵירֵי (כי שם הויה שלה הוא בנקודת צירי). וזה בחי' קחו מזמרת הארץ מעט צרי וכו' כי אין הדינים נמתקין אלא בשרשם שבבינה ששם שורש דין

וחסד. וע"כ ארץ ישראל כלול ג"כ מדין וחסד כמבואר לעיל. וזה בחינת כי יפלא ממך וכו' בין דין לדין וכו' וקמת ועלית וכו' ואמרו רז"ל לא חרבה ירושלים אלא שהעמידו דבריהם על דין תורה כי צריכים לכלול הדין ברחמים בחינת משפט וצדקה וכו'. כי א"י ראשית נקודת הבריאה שהיתה בבחינת שיתוף מדת הרחמים למדה"ד וכתיב כי אמרתי עולם חסד יבנה ושם עיקר מקום התפלה בכח ובכונה. כי שם עיקר הארת כ"ח אתוון דמעשה בראשית בחינת כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים שזה בחינת העשרה מאמרות שמקבלין מכ"ח אתוון אלו שהם בחינת חסד בחינת סוכה בחינת חיבוק שזה בחינת ואשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתיך וכו' כמבואר בפנים. וזה שסיים ולאמור לציון עמי אתה לציון דייקא שהיא נקודת ארץ ישראל וזה שדרשו רז"ל אל תקרי עַמי אלא עִמִי מה אנה עבדי וכו'. כי התפלה בכח ובכונה בפרט בא"י היא בחינת בריאת העולם ממש ע"י כ"ח אתוון ועשרה מאמרות כמבואר בפנים. ומחמת שקדושת א"י היא בחינת סוכה בחינת סוכת שלום בחי' ויהי בשלם סוכו וכו' ע"כ נאמר ביעקב אבינו קודם שבא לא"י לשכם ויעקב נסע סכותה וכו' ואחר כך ויבא יעקב שלם וכו'. ועיין זוהר שם כי הסוכה הזאת היא בחי' שלום היפוך מרוב לשונות. וכן בצאת ישראל ממצרים לבא לארץ ישראל היתה הנסיעה הראשונה לסוכות כי סוכות היא בחינת וימינו תחבקני שזה בחינת ארץ ישראל שהיא בחינת ימין כנ"ל ועיין עוד בפנים מבואר הרבה מענין א"י:

## סימן מט. לשמש שם אהל

ירושלים וכלל א"י הם בחינת לב העולם כנ"ל ובלב כל חכם לב נתתי חכמה. וע"כ ירושלים עיר החכמה בחינת רבתי בדעות וכן כלל ארץ ישראל אוירה מחכים ושם עיקר זיכוך וטהרת המחשבה כמבואר בסי' מ"ד. ושם עיקר כח היצר טוב כנ"ל בסי' א' ושם עיקר התגלות כל הפעולות ומדות טובות שהם בחי' כלל קומות המצות ששלימותן הוא בא"י ושם עיקר התגלות המלכות בחינת ימלוך ד' לעולם אלקיך ציון וכו'. וזה בחינת טובה הארץ מאד מאד היינו שקדושת הארץ כלולה מכל המדות טובות על דרך שאמרו רז"ל בכל מדה שהוא מודד לך הוי מודה לו וכו'. ושם עיקר התגלות המלכות שהיא בעצמה בחינת א"י כנ"ל כמה פעמים. וע"כ כשמספר הכתוב בשבח ציון וירושלים סיים ושרים כחוללים המובא במאמר הנ"ל. ושם עיקר תיקון התפלה שהיא עבודה שבלב. ושם עיקר תיקון הה' כמבואר בתיקון ה' מתיקונים אחרונים ארעא דישראל היא מותבא דאת ה'. ועיקר התיקון ע"י היו"ד שנמשך לתוכה כמובן בתיקון כ"ב אוירא דא"י דאיהו מחכים מסטרא דחכמה דאיהו יו"ד וכו'. וזה בחינת עשר קדושות קדשה ארץ ישראל

בחינת לית קדושה פחות מעשרה בחינת יו"ד הנ"ל. וזה בחינת ארץ אשר לא במסכנות וכו' כי מדל"ת נעשה ה' שהוא בחינת עשירות כמבואר בפנים. וזה שנאמר (מלכים ב' כ"ד) איך שבעוה"ר בא נבוכדנאצר אל ירושלים ויוצא משם את כל אוצרות וכו' (היינו שנטל משם כל בחינת העושר הנ"ל) והגלה משם וכו' עשרת אלפים גולה (היינו כנגד בחינת היו"ד הנ"ל) לא נשאר זולת דלת עם הארץ (כי כשנוטל היו"ד מן הה' אזי נעשית דל"ת ח"ו). וכן (שם כ"ה) בשעת חורבן בית המקדש נאמר ג"כ ומדלת הארץ השאיר וכו' כי לא נשאר רק בחינת הדל"ת הנ"ל. וזה שאמר דוד שהוא בחינת כלל מלכות ישראל דלותי ולי יהושיע בה' יתירה.

כי זה עיקר ישועת בחי' במלכות כשנעשה מדל"ת ה' כנ"ל. וזה שאמרו ז"ל (פסחים קי"ח:) דלותי וכו' אע"פ שדלה אני מן המצות לך אני ולי נאה להושיע וכו' היינו כי עיקר התגלות המלכות הוא ע"י פעולות ומדות טובות שהם בחי' המצות ואני דלה מן המצות נמצא שאני בחי' דל"ת אעפ"כ לך אני היינו שאני מקשר את עצמי בכל מחשבותי רק אליך ומקבל עלי עול מלכותך (עי' רשב"ם שם) ועל כן ולי נאה להושיע. כי לפעמים מתחיל התיקון ממטה למעלה שע"י שמקשר את עצמו להשי"ת באמת ומקבל על עצמו עול מלכות שמים עי"ז זוכה אח"כ למחשבות קדושות שהם בסי' היו"ד שנמשך לתוך הדל"ת ונעשה מדל"ת ה' שזה עיקר הישועה. וזה בחי' לא אבוא בעיר וכו' אין הקב"ה נכנס בירושלים שלמעלה עד שיבא בירושלים של מטה כפשוטו ממש. כי ירושלים הי בחי' מלכות כנ"ל וכמבואר בפנים. וע' ג"כ (ר"ה י"ז) מה שאמרו ז"ל על פסוק זה. וע' לקוטי הלכות הלכות תפלת המנחה הל' ו' אות ע"ה. ע"ח. ע"ט. פ"א. גם עיקר השיר והניגון הוא בארץ ישראל כמו שכתוב איך נשיר את שיר ד' על אדמת נכר וכתיב שירו לנו משיר ציון בחינת השיר שהיו הלוים אומרים בבית המקדש וכל עשרה מיני נגינה שנאמר בהם ספר תהלים הכל ניתן ללוים המנצחים בשיר בבית ד' כמבואר בפסוקים הרבה. גם ע"י תשובה התלוי' בלב זוכים גם לא"י וירושלים כמ"ש (דברים ל') והי' כי יבואו עליך וכו' והשבות אל לבבך וכו' ושבת עד ד' אלקיך (בחי' גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד כמו שדרשו רז"ל) וכו' ושב ד' אלקיך וכו' והביאך אל הארץ וכו' ונאמר ובא לציון גואל וכו' ולשבי פשע וכו' ונאמר (מלכים א' ח') ושבו אליך וכו' והשבותם אל האדמה אשר נתת לאבותם. ונאמר (ד"ה ב' ל') כי בשובכם על ד' וכו' ולשוב לארץ הזאת וכו' ונאמר (ירמי' כ"ד) והשיבותים אל הארץ הזאת וכו' כי ישובו אלי בכל לבבם וכמוהו רבים. וירושלים בעצמה היא בחינת כסא כבוד כמו שכתוב בעת ההוא יקראו לירושלים כסא ד' וכתיב ולכבוד אהי' בתורה. ועל כן בארץ ישראל ובירושלים עיקר השגת סתרי

תורה שהם בחי' קבלה. וזה בחי' והיא נקראת קבלה עד איהי בין חרין דרועין דמלכא זה בחי' א"י שנקראת במותי ארץ (כמו שפירש רש"י בפ' האזינו) בחי' זרועות עולם כמובא בסי' נ"ז במאמר שאלו את ר' יוסי ב"ק. וזה אז תתענג על ד' בחי' עונג שבת המבואר בפנים והרכבתיך על במתי ארץ. ומחמת שא"י היא בחי' מלכות בחי' תכלת דאכלא כולא וכו' על כן כתיב בה ארץ אוכלת יושביה אבל ישראל הדבקים בד' חיים וקיימים. כי באמת היא נקראת ארץ החיים כנ"ל. ומחמת שבא"י וירושלים זוכים לענג שבת הנ"ל ע"כ נאמר (תהלים ל"ז) שכן ארץ ורעה אמונה והתענג על ד' וכו' ושם נאמר וענוים ירשו ארץ והתענגו וכתיב שמחו את ירושלים וכו' למען תנקו והתענגתם מזיו כבודה. ובחי' אמא אוזפת מאנהא לברתא המובא בפנים זה בחי' ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו שהיא מכוונת נגד ירושלים של מעלה כמו שדרשו ז"ל ומשם מקבלת כחה. גם א"י היא בחי' ימין כנ"ל כמה פעמים שזה בחי' אורייתא דעתיקא ששם כולו ימין. ועל כן שם עיקר ביטול תאות ממון שהוא מבחי' שמאל כנ"ל כמה פעמים. ומחמת שע"י כל התיקונים הנ"ל זוכים לנסים כמבואר בפנים על כן אתי היא עיקר מקום הנסים כמבואר בסי' ז' ובסי' ט':

## סימן נ. הצילה

ארץ ישראל היא בחי' תיקון הברית כידוע. וע"כ שם עיקר תיקון התפלה. וכן עיקר קדושת א"י תלוי בשמירת הברית בבחי' מה שאמרו ז"ל על מנת ואתה את בריתי תשמור. וע"כ כשפגמו ישראל והפרו ברית ח"ו אזי נפגמה התפלה בבחי' שתם תפלתי וכתיב השביעני במרורים בחי' מיין מרורין וכתיב שיבר עצמותי בחי' שבירת עצמות וכתיב (ירמי' נ') שה פזורה ישראל אריות הדיחו וכו' וזה האחרון עצמו פירש רש"י גירם עצמיו כי ירושלים היא בחי' ארי' ע"ש המזבח שיורד עליו ארי כמו שכתוב (ישעי' כ"ט) הוי אריאל וכו' וכמו שפירש רש"י שם. וכן כלל קדושת א"י הוא בחי' ימין כנ"ל כמ"פ שזה בחי' ארי' כמו שכתוב (יחזקאל א') ופני ארי' אל הימין. וזה בחינת ומהעז יצא מתוק וכו' מה עז מארי וכו' כן ארי דקדושה הוא בחינת מיין מתיקין שזה בחינת זבת חלב ודבש שנשתבחה א"י. וזה בחינת (משלי י"ז) צוף דבש אמרי נעם (היינו בחינת המוחין של ארץ ישראל שנקראו נעם כמאמר רז"ל) מתיק לנפש ומרפא לעצם. היינו בחי' שמועה טובה תדשן עצם המבואר בפנים. וזה גם כן בחי' ושמועה טובה מארץ מרחק היינו בחי' א"י שנקראת כן ע"ש שאוירה מחכים. וכתיב אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני כמבואר בלקו"ת סי' מ'. ומחמת שעיקר תיקון האכילה בבחי' צדיק אוכל לשובע נפשו

תלוי ג"כ בקדושת תיקון הברית כמובן בפנים שבזה תלוי ג"כ קדושת א"י כנ"ל. וזה ואכלתם לחמכם לשובע וישבתם לבטח בארצכם. וכן ואכלת ושבעת וברכת וכו' על הארץ הטובה וכו' היינו כנ"ל:

## סימן נא. אמר ר' עקיבא

בארץ ישראל נאמר עיני ד' אלקיך בה תמיד בחי' עיני בנאמני ארץ כי הוא בחי' אמת כנ"ל כמה פעמים. ועיקר הגלות והחורבן היה ע"י התגברות השקר כמאמרם ז"ל על שפסקו ממנה אנשי אמנה וכתיב (ירמי' ט') ואמת לא ידברו למדו לשונם לדבר שקר וכמוהו רבים. ומחמת ששקר הוא בחי' עכירת הדמים ע"כ כתיב (יחזקאל כ"ב) התשפוט את עיר הדמים בחי' עיר הדמים מלאה כחש (נחום ג') וזה ותחנף הארץ בדמים. ועי"ז בא מרה שחורה עד אשר העינים כהות ע"י הדמעות וזה כלו בדמעות עיני ואז גבר הרע והטומאה כמבואר בפסוקים רבים. וכן הנגדיות (ישעי' א') ארצכם שממה אדמתכם לנגדכם וכו' כי קדושת א"י היא בחי' אמת כנ"ל. וזה בחינת מי יגור באהלך וכו' הולך תמים וכו' ודובר אמת וכו' וכן אצל אברהם נאמר ומצאת את לבבו נאמן לפניך וכרות עמו הברית וכו' והוא בחי' אחדות בחי' אחד הי' אברהם ויירש את הארץ (יחזקאל ל"ג) ובחינת ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ דייקא כנ"ל כמה פעמים. וזה שאמרו השבטים בני איש אחד נתנו בארץ כנען ופנימיות קדושת א"י הוא הבית המקדש דאיקרי ג"כ משכן וזה בחינת והי' המשכן אחד. וזה אחת שאלתי וכו' שבתי בבית ד' וכו' אחת דייקא והוא בבחינת כולו טוב בחינת טובה הארץ מאד מאד כנ"ל כמ"פ ובפרט בסימן ד' בחי' ביטול הרע והנגדיות רק כולו אחדות ושלום בבחינת השם גבולך שלום בחי' ביטול הטומאה כמו שכתוב ולא תטמאו את הארץ וכו' וכן לא תטמא את אדמתך וכו' וכתיב (ישעי' נ"ב) ולא יוסיף לבא בך עוד ערל וטמא וכתיב (יחזקאל ל"ו) והבאתי אתכם אל אדמתכם וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם וכו'. כי חו"ל היא בחינת עפר טמא כמו שכתוב (עמוס ז) ואתה על אדמה טמאה וכו'. אבל א"י היא אדמת קודש (זכרי' ב) בבחינת עשר קדושות קדשה א"י וירושלים נקראת עיר הקודש כמ"ש (בנחמי' י"א) וכתיב (ישעי' מ"ח) על ציון הר קדשי וכמוהו רבים. ועל כלל ארץ ישראל נאמר (תהלים ע"ח) ויביאם אל גבול קדשו עי' מצו"ד. והרי א"י נקראו הררי קודש ועריה נקראו ערי קדשיך. ועל כן נקראת ארץ ישראל ארץ לא מטוהרה (יחזקאל כ"ב) וע' (זבחים קי"ג) כי שורש קדושתה היא למעלה מבחינת הטהרה שהיא בחינת שמאל וא"י היא בחינת ימין כנ"ל כמ"פ. כי היא בחינת קודש ממש כנ"ל בחינת נהלת בעזך אל נוה קדשך. כי על ידי שמאיר בה אור

האמת עי"ז מאירה שם ביותר השגחת השי"ת ועי"ז נכללת ביותר בבחינת קודם הבריאה ששם כולו אחד כולו טוב כולו קודש וכו' כמבואר בפנים. וזה שאמרו ז"ל (תענית יו"ד) ארץ ישראל נבראת תחלה וכל העולם לבסוף ע"ש ובחידושי אגדות ומחמת שנבראת תחלה ע"כ היא סמוכה ביותר לבחינת קודם הבריאה. ופנימיות קדושת א"י היא מקום המקדש שאמרו רז"ל עליו ביחוד שנברא קודם בריאת העולם שנאמר כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשינו. כי שם מאיר אור ההשגחה ביותר בבחינת והיו עיני ולבי שם וכו' על כן נכלל ביותר בבחינת קודם הבריאה כנ"ל. וזה בחינת האבן שתיה בחינת אבן ישראל אב וכן כחדא:

## סימן נב. הנעור בלילה

ידוע ומובן שכל מה שקרוב יותר לתחלת הבריאה הוא ברור וודאי ביותר כי הוא בבחינת אפשרי המציאות מאחר שלא נתרחק עדיין מתחלת מציאותו. וכן מובן בפשטיות סיפורי התורה ג"כ כי כל מה שהי' העולם קרוב לתחלת זמן הבריאה ביותר היו חזקים באמונה חידוש העולם. וכן בשאר פרטי עניני האמונה הק' ביותר עד אשר עברו כמה דורות ונתרחק קצת העולם מתחלת זמן מציאותו אז התחילו הדעות להשתבש בכפירות וע"ז וכיוצא עד שבריבוי הדורות ביותר נפלו קצת גם לזה השיבוש של חיוב מציאות העולם. וכבר אמרו רז"ל שא"י נבראת תחלה וכל העולם לבסוף. נמצא שא"י קרובה יותר לבחינת אמונת אפשרי המציאות כנ"ל. וע"כ שם נשלמת האמונה ביותר בבחינת שכן ארץ ורעה אמונה. וגם כי עיקר ירושת ארץ ישראל היא ע"י בחינת כח מעשיו הגיד לעמו וכו' שזה כל ענין סדר בראשית שמודיע ומבאר איך שנתחדשה כל הבריאה כולה בבחינת אפשרי המציאות ולא על ידי שום חיוב ח"ו. וגם כי זה ידוע כי העיקר הוא התכלית. והתכלית הוא קרוב לתחלת המחשבה ביותר כמבואר במאמר קרטליתא בסי' י"ח והנה תכלית בריאת העולם הוא רק בשביל נשמות ישראל. וע"כ באמת ישראל עלה במחשבה תחלה. וכן תכלית נקודת קדושת בחינת המקום של כלל העולם הוא הבית המקדש וירושלים וכלל א"י. וע"כ הוא קרוב יותר לתחלת מחשבת הבריאה שהי' בבחינת אפשרי המציאות. והנה תכלית בריאת נשמות ישראל הוא בשביל לעשות רצונו ית' וכלל רצונו ית' כלול בתרי"ג מצות התורה ששלימותן הוא רק בארץ ישראל. כי הרבה מצות אינן נוהגות אלא בא"י. ועל ידי קיום מצותיו ועשיית רצונו ית' זוכים לחזור לשרשו ולהכלל ולהדבק בו ית' בשלימות. ובפשטיות ג"כ תכלית נקודת קיום המצות הוא הדביקות בו ית' כמובא. ועיקר מקום הדביקות בו ית' הוא בארץ ישראל כנ"ל בסי'

ל"ח. וכשנכללין בו ית' בבחינת אחדות ממש אזי נעשין גם כן בבחינת חיוב המציאות כמוהו ית' מאחר שנעשים עמו בבחינת אחדות ממש. ואז נללין עמהם כל העולמות בבחינת חיוב המציאות כמבואר בפנים. ועל כן באמת אמרו ז"ל עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל העולם כולו. ועיקר הביטול והכלליות בו ית' הוא ע"י התבודדות כמבואר בפנים. כי באמת זה עיקר שלימות ההתבודדות כשזוכין לדבק את עצמו בהשי"ת אז כל כך עד שנכללין בו ממש באחדותו ית' כביכול. כי התבודדות הוא מלשון בדד ובד בבד שהוא מל' יחידות. היינו שצריכים אז להתאחד ממש עמו ית' בביטול כל ההרגשות עד שלא ירגיש אלא אותו ית' לבד בבחינת אין עוד מלבדו וכמו שכתוב אתה הוא האלקים לבדך. ולביטול ולדביקות כזה זוכים רק ישראל. והעיקר הוא בארץ ישראל. כי העכו"ם וכל מקומות שבחו"ל מקבלים שפעם ע"י שליח כמאמרם ז"ל (תענית יו"ד) היינו ע"י השרים העליונים ע"כ קשה להם להכלל באמת בבחינת אחדות האמתי עד שנשתלשל מזה בחינת עבודות זרות ואלקים אחרים ממש ח"ו. וכבר ידוע כי אחר ואחד הם שני הפכיים ממש. אבל ישראל מקבלים שפעם ממנו יתברך בעצמו ובלי שום אמצעי ח"ו והעיקר בא"י ע"כ הם זוכים להכלל באחדותו ית' ממש בבחי' אתה אחד וכו' ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ דייקא כנ"ל. וע"כ ארז"ל באמת כל הדר בא"י דומה כמו שיש לו אלוקי וכו' כמו שפירשו המפרשים ז"ל. ובזה מדוקדק לשון דומה כי הוא רק בבחי' דמיון ומדמה אבל בפנימיות השכל הוא נכלל באחדותו ית' ממש. וכן דומה השני יתפרש ג"כ על דרך זה. כי הלא גם יושבי חו"ל מאמינים באלקותו ית' רק מאחר שאינם זוכים לדביקות וביטול אמתי כזה מחמת הנ"ל על כן דומה כמו שאין לו אלוק. וזה שכתוב הן עם לבדד ישכון וכו' לבדד ממש. כנ"ל. וזה זוכים ע"י התבודדות כנ"ל. וכן כתיב ד' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר היינו כנ"ל. וזה וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב אל ארץ וכו' היינו ירושת ארץ ישראל. וזה עין יעקב כי גם אצל יעקב נאמר ויותר יעקב לבדו היינו בחי' ביטול והתבודדות הנ"ל. וזה שאמרו ז"ל במדרש פ' וישלח אין כאל ומי כאל ישורון ישראל סבא. מה הקב"ה כתיב בי' ונשגב ד' לבדו אף ביעקב ויותר יעקב לבדו היינו כנ"ל. שנכלל אז באחדותו ית' ממש שזה עיקר שלימות ההתבודדות. וע"כ עיקר שלימות התפלה וההתבודדות הוא רק בארץ ישראל. וע"כ א"י היא בחי' עולם הבא כנ"ל כמה פעמים. כי עיקר זה הביטול והדביקות בשלימות יזכו לעולם הבא שהוא בחי' עין לא ראתה וכו' כי יהי' כולו אחד כמבואר בסי' נ"א הנ"ל:

## סימן נג. ה' הדעת

אמרו רז"ל שארץ ישראל מסוגל לבנים. כי ההולדה הוא ע"י בחי' ה' וארעא דישראל היא מותבא דאת ה' כנ"ל בשם התיקונים. ושם עיקר שלימות הדעת בחי' רבתי בדעות כי אוירה מחכים כנ"ל והחומר שבה ממוזג לקבל חכמה. וכן שם עיקר היראה כנ"ל כמ"פ ושם עיקר מקום התלמידים הגונים בבחי' וכל בניך למודי ד' בא"י דייקא וכנ"ל בפסוק כי מציון תצא תורה והכל באין לשאול שאלותיהם לשם כמו שכתוב כי יפלא ממך וכו' וקמת ועלית וכו' כי אין תורה כתורת ארץ ישראל. וע"י כל זה נדלם הדעת ביותר ומזה באה ההולדה כי קטן אינו מוליד מחמת שאין דעתו בשלימות. אבל א"י היא בחי' מוחין דגדלות כמובא במקום אחר. וזה וד' אמר המכסה אני וכו' ואברהם היו יהי' וכו' ונברכו בו כל גויי הארץ (ודרשו רז"ל על הגרים וכו') כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וכו' למען הביא ד' על אברהם וכו' היינו ירושת הארץ עי' רשב"ם. כי ע"י גרים נדלם דעתו עד שזוכה עי"ז לבנים ואז מקיים ושננתם לבניך כפשוטו ממש. כי בניו בעצמם הם תלמידיו והם בודאי תלמידים הגונים מאחר שהם בניו ממש ועי"ז נתרחב דעתו ביותר ועל ידי זה זוכה לירושת הארץ ששם עיקר שלימות הדעת. ועל כן היא מסוגל לבנים כנ"ל כי הא בהא תליא וכולם עולם בקנה אחד כנ"ל. וזה שפירש רש"י בפ' בא ויקד העם על בשורת הגאולה וביאת הארץ ובשורת הבנים שיהיו להם. כי הכל אחד כי עיקר הגאולה היתה שיצא בחי' הדעת מהגלות כידוע וכמבואר בסי' נ"ו וביום הביכורים. וכן עיקר הגאולה היתה ע"י הדעת כמבואר בסי' כ"א עתיקא. וביאת הארץ היא בחי' שלימות הדעת כי אוירא דארץ ישראל מחכים כנ"ל. ובשורת הבנים וכו' כי ע"י זוכים לבנים כנ"ל. ובזה מובן מה שלכאורה קשה מה הי' זה לבשורה להם הלא גם במצרים הי' להם בנים. אך י"ל שהבנים שנולדו במצרים ששם הי' הדעת בגלות. על כן גם הבנים שנולדו היו בבחינת קטנות אבל אלו הבנים יהיו בבחי' מוחין דגדלות. וע"כ יפלפלו עם אביהם וישאלו מהם על כל ענין ו ענין ועל ידי זה יושלם גם דעת אביהם ביותר שזה בעצמו עיקר תכלית הגאולה וביאתם לארץ כנ"ל:

## סימן נד. ויהי מקץ

מבואר לעיל כמה פעמים שארץ ישראל הוא בחי' עולם הבא. וע"כ שם מסוגל ביותר לשמור את הזכרון לאדבקא מחשבתא בעלמא דאתי כי ארץ ישראל היא בחי' זכרון ג"כ כנ"ל. וזה שכתוב בענין ירושת הארץ וזכרת את ד' אלקיך (בחי' ד' אלקים הנ"ל שמרמז על עלמא דאתי) כי הוא הנותן וכו'. וכן עיקר בחינת והארץ הדום רגלי שמרמז על הזכרון

הנ"ל בפרטיות הוא ג"כ בארץ ישראל והעיקר בירושלים ובית המקדש שנקרא הדום רגלי כמו שכתוב ולא זכר הדום רגליו וכו'. וכתיב השתחוו להדום רגליו קדוש הוא וכו' השתחוו להר קדשו וכו'. וכן עיקר הגדלת השכל הוא בא"י ששם עיקר החכמה והשכל דקדושה בחי' מוחין דגדלות כנ"ל. וכן עיקר תיקון הצמצום שהיא בחי' מאד סטרא דשמאלא הוא בא"י בחי' טובה הארץ מאד מאד. כי ירושלים דינא היא ועל דינא קיימא וכו' (זוהר בראשית קנ") ודין הוא בחי' הצמצום הנ"ל. ואפשר שזהו בחי' הקטנות שצריך לעבור על האדם קודם שבא לא"י שהיא בחי' מוחין דגדלות כמבואר מזה במקום אחר. כי זה בחי' שמאלו תחת לראשי והדר וימינו תחבקני כי ארץ ישראל היא בחי' ימין כנ"ל כמ"פ. וכן ההסתפקות שהוא ההיפוך מבחי' ובטן רשעים תחסר רק בבחינת צדיק אוכל לשובע וכתיב ואכלת ושבעת וכמוהו רבים (ועיין שער החצר סי' ר"ו בשם בעל עקידה). וכן עיקר תיקון הצדקה הוא בארץ ישראל בחי' וצדקה בכרמל תשב כנ"ל. ומבואר בזוהר (שמות נ"ט) כי המקדש שלעתיד יהי' נקרא צדקה וכו'. ושם עיקר יחוד צדיק וכנסת ישראל שבחי' צדיק משפיע לכנס"י שזה בחי' צדיקים יירשו ארץ שכינתא בין תרין צדיקיא יתבא כידוע. וזה בעצמו סוד ציון וירושלים. היינו בחי' צדיק וכנסת ישראל כמבואר (זוהר בראשית קפ"ו). וכן ענין תיקון השינה שתעלה אז נשמתו לבחי' עלמא דאתי הוא בשלימות בא"י בבחי' וישכב במקום ההוא וכו'. כי שם האויר קדוש ומכוונת נגד ארץ החיים שלמעלה. וע"כ הנשמה תוכל לעלות שם בשעת שינה כסדר בלי עיכוב כל כך כמו שיש לה בחו"ל ח"ו. וכמובן ג"כ בספר חסד לאברהם. כי אמרו ז"ל שינה אחד מס' במיתה. ולענין עליית הנשמה אחר המיתה מבואר בזוה"ק ובשאר ספרים החילוק שבין מתי א"י למתי חו"ל ומזה מובן גם לענין השינה. וזה בשלום יחדיו אשכבה ואישן כי אתה לבדד לבטח תושיבני. היינו ירושת הארץ שנאמר בה וישכון ישראל בטח בדד וכו'. ציצית הם בחי' ארץ ישראל כנ"ל בסי' ז' (ועי' זוהר שלח קע"ה) תפילין מוחין הם בודא בחי' א"י כנ"ל. ועל כן הפרשיות של תפילין מדברים מענין ירושת הארץ. וכן בהנסיעה של רז"ל לא"י מבאר שד' רוחות של ארץ ישראל הם בחי' סוד התפילין. תורה היא בחי' א"י כי אין תורה כתורת א"י. וכן בחי' ההסתפקות שיש בהתורה העיקר הוא בארץ ישראל שאין מאריכים בפלפולים כ"כ ומסתפקין במיעוטו רק ליישב ההלכה על מכונה כמובן בדברי רז"ל (סנהדרין כ"ד) שדרשו במחשכים הושיבני זה תלמוד בבלי ע"ש. וכן (ב"מ פ"ה) לענין ר' זירא שהי' מתענה דלישתכח מיניה תלמודא דבבלאה. קריאת שמע שהיא אמונת היחוד וקבלת עול מ"ש ועול תורה ומצות עיקר שלימות ענין זה הוא בא"י כנ"ל כמה פעמים. תפלה עיקר שלימותה הוא בארץ ישראל כנ"ל שיש בה

קדושה כ"כ עד שהיא עצמה בבחי' עולם הבא. וע"כ אפי' חיי שעה שבה כגון אכילה ושתי' וכיוצא בהם ג"כ בבחי' קדושת הזכרון של עוה"ב רק שהם בבחי' והארץ הדום רגלי בחי' רגלי הקדושה. ועל כן גם התפלה שמתפללין שם על חיי שעה יש לה שלימות גדול ביותר כי הם ג"כ בחי' חיי עולם כנ"ל. וע"כ נקראת ארץ החיים. יחוד צדיק וכנסת ישראל שזה בחי' מו"מ הוא ג"כ העיקר בארץ ישראל כנ"ל. וזה שנאמר אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה וכו' בחינת מו"מ. וכתיב וישאו אותו בניו ארצה כנען היינו בחי' משא שנושאין ומעלין נצוצי הקדושה שהם בחי' נשמות ישראל בחי' יעקב לשרשן שהיא בחינת השכינה בחי' א"י וע"כ נקראים ישראל הנשואים מני רחם. וכן עיקר הברכות של הצדיק שנאמר על זה ישא ברכה מאת ד' הוא בארץ ישראל כי שם צוה ד' את הברכה. ושם נאמר ישאו הרים שלום לעם בחי' משא. ונאמר ארץ נתנה יבולה בחי' מתן. וע"פ פשוטו היתה א"י ובפרט ירושלים מקום מסחר ומו"מ גדול כמובן בדברי רז"ל וכמו שכתוב (מלכים א' יו"ד) לבד מאנשי התרים ומסחר הרוכלים וכו'. וכן (ד"ה ב' ט') לבד מאנשי התרים והסוחרי' וכו'. וגם נקראת ארץ כנען מלשון סוחר כמו שכתוב (ישעי' כ"ג) אשר סוחריה שרים כנעניה נכבדי ארץ וכתיב (יחזקאל י"ז) ויביאהו אל ארץ כנען בעיר רוכלים שמו עי"ש בתרגם ובמפרשים. ואצל אנשי שכם נאמר והארץ תה' לפניכם שבו ו סחרוה וכו'. ועי' (מ"ר וירא פ' י"ז) ארץ כנען וכו' שהיו כולם תגרין וכו' ועיין (מ"ר מסעי פ' כ"ג). גם קדושת א"י היא בחי' טוב עין הוא יבורך כי שם צוה ד' את הברכה בחי' בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך שנאמר על הבית המקדש שהוא בחי' עינים כמבואר בלקות"נ סי' ס"ז בראשית. ועל כן בשעת החורבן כתיב על אלה חשכו עיניו על הר ציון ששמם וכו'. ובשעת הגאולה כתיב כי עין בעין יראו וכו'. ובתחלת הבטחת ירושת ארץ ישראל לאברהם אבינו עה"ש נאמר שא נא עיניך וראה וכו' כי את כל הארץ וכו'. וכן אצל משה נאמר ושא עיניך ימה וכו' וראה בעיניך וכו'. ונאמר תמיד עיני ד' אלקיך בה בחינת עיני בנאמני ארץ וכו'. וכתיב עיניך הלא לאמונה. כי א"י היא בחינת אמת ואמונה כנ"ל רמ"פ. והיא ההיפוך ממיתת הלב כי היא בחינת לבא דעלמא. ונקראת ארץ החיים והיא בחינת זכרון כנ"ל ושם עיקר הדיברות ועיקר הברכות שהם בחינת אמת כמו שכתוב המתברך בארץ (דייקא) וכו' כמבואר בפנים. וזה בחי' אמת מארץ תצמח. גם שם עיקר תיקון המדמה כמו שכתוב דמינו אלקים חסדך בקרב היכלך חסדך דייקא בחינת חסד ואהבה דקדושה (היפוך המדמה דסט"א שהיא בחינת אהבת הבהמיות) וזה בקרב היכלך דייקא. כי שם בא"י זוכים לאהבה דקדושה בחינת ואוהבי שמו ישכנו בה. וכתיב אהבתי מעון ביתך. ועיקר שלימות אור האהבה

הקדושה הוא בההיכל הק' כמו שכתוב תוכו רצוף אהבה וכו'. כי שם בא"י מאיר הדעת דקדושה שעי"ז זוכים לאהבה דקדושה. וע"כ אין תורה כתורת ארץ ישראל כי שם עיקר בירור ההלכה ע"י תיקון ובירור המדמה. וזה בחינת וביד הנביאים אדמה ועיקר הנבואה היא בא"י כנ"ל כמה פעמים. גם שם עיקר מקור השמחה שהיא בחינת ושמחתם בכל משלח ידכם הנאמר בא"י. ושם עיקר בירור הרוח טובה מן הרוח רעה רוח שטות כי אוירא דארץ ישראל מחכים בחינת ורוחך הטובה נתת להשכילם (נחמי' ט') וזה רוחך טובה תנחני בארץ מישור היינו א"י כמו שכתוב (ירמי' כ"א) ציר המישור פירש רש"י ירושלים ששם אור האהבה דקדושה שהיא בחינת מישור בחינת משרים אהבוך. ושם עיקר הארת בחינת יד ד' כנ"ל. וזה אתה ידך גוים הורשת. ושם עיקר בנין הניגון דקדושה כנ"ל בסי' מ"ט. וזה בחי' מכנף הארץ זמירות שמענו ונאמר עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו. גם נקראת ארץ ישראל ארץ מישור ע"ש ועשית הישר והטוב (עיין רש"י) בעיני ד' למען ייטב לך ובאת וירשת את הארץ וכו' (ואתחנן ו'). ושם אהבה דקדושה כמו שכתוב ותחת כי אהב וכו' להביאך לתת לך את ארצם וכו':

## סימן נה. אבא שאול

מבואר בפנים היטב ענין התגלות קדושת א"י ע"י התנוצצות אור זכות אבות שזוכים לזה ע"י תפלה כתיקונו. ועי"ז ניצול מרע עין של רשעים אף גם זוכה לראות במפלתן ועי"ז נתגלין אליו פני ד' שזה בחינת בקשו פניו תמיד וכו'. והנה בא"י שם עיקר תיקון האמונה בחינת שכן ארץ ורעה אמונה וכן עיקר תיקון השכל כי אוירה מחכים. וכן תיקון הכבוד בחינת ובהיכלו כלו אומר כבוד. כי שם עיקר היכל המלך נמצא שעי"ז שם עיקר תיקון התפלה לתקן על ידה בחינת הג' קולות. כי ע"י שלימות האמונה דקדושה נתבטלין כל האמונות כוזביות שהם בחינת קול כסיל וכו'. וכן ע"י השכל דקדושה נתבטל בחינת קול ענות שהיא בחינת הקול של המחקרים והפילוסיפים וכן נתבטל שם הקול של בזיונות וכו' כי שם עיקר הכבוד דקדושה בחינת לשכון כבוד בארצנו. בחינת נכבדות מדובר בך וכו' כנ"ל. בפרט כי שם זוכים ביותר להתפלל בביטול כזה עד שלא ירגיש רק את המלך בעצמו כמבואר לעיל בסי' נ"ב:

## סימן נו. וביום הביכורים

ארץ ישראל בעצמה היא בחינת המלכות דקדושה כידוע. וצריך כל אחד ליזהר לבלי להשתמש עמה להנאתו ולצרכו רק בבחי' והיתה לד' המלוכה שכל ההנאות שמקבל

ממנה הכל יהי' רק לשם שמים לבד. בבחינת המבואר במאמר ט' תיקונין סי' כ'. לא נלך בשדה ובכרם וכו' היינו שאין רצוננו בתענוגי עולם הזה אלא רצוננו דרך המלך נלך לילך בדרך מלכו של עולם. וזה אשריך ארץ שמלכך בן חורין ארץ דייקא. וצריכים לראות להמשיך אריכות ימים לתוך המלכות שלא תהי' בבחינת הרבנות מקברת בעליה שזה בחינת ארץ אוכלת יושביה רח"ל. ומחמת שאריכת ימים של המלכות תלוי בתוכחה ע"כ נקראת א"י ארץ נכוחות ואמרו רז"ל לא חרבה וכו' אלא על שלא הוכיחו זה את זה. ולבא לאריכת ימים הוא ע"י עסק התורה וכו'. כי א"י נקראת ארץ החיים כי שם עיקר החיים ואריכת ימים כמו שכתוב למען תאריכון ימים על האדמה וכו' וכמוהו רבים. והעיקר תלוי בעסק התורה כמו שכתוב בפ' האזינו שימו לבבכם וכו' עיין רש"י שם כי לא דבר ריק הוא מכם כי היא חייכם ובדבר הזה תאריכון ימים על האדמה וכו'. וע"כ גם פרשת המלך ומצות והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו נסמך גם כן לירושת הארץ כמ"ש כי תבא אל הארץ וכו'. ועיקר החיים ואריכת ימים הוא הדעת והשכל שעיקר שלימותן הוא בא"י כי אין חכמה כחכמת ארץ ישראל כנ"ל. וכן שם עיקר שלימות לימוד התורה כי אין תורה כתורת א"י וע"כ שם עיקר התגלות בחינת ההסתרות ע"י שנשמע קול הכרוזים של התורה הק' שמכרזת ומוכיחה וצועקת עד מתי פתיים תאהבו פתי. כי מחמת שאוירה זך וקדוש ע"כ נשמע קול הכרוזים הקדושים ביותר כמובא. בפרט כי עיקר הקולות דקדושה יוצאין משם כמו שכתוב (יואל ד') ד' מציון ישאג ומירושלים יתן קולו וכו'. וע"כ העם היושב בה נשוא עון כי כל העונות הם מבחינת ההסתרות אבל שם שנתגלין ההסתרות עי"ז הם בבחינת נשוא עון. ושם עיקר התגלות סתרי תורה כנ"ל כמ"פ. וכן עיקר הכנעת מלכות עמלק כמ"ש בארץ וכו' תמחה את זכר עמלק כמו שאמרו ז"ל. ושם עיקר ביטול תאות ממון ועשירות כנ"ל. ושם עיקר הגדלת הדעת ועי"ז הפרנסה בנקל שזה בחינת לא כארץ מצרים וכו' והשקית ברגליך וכו' (היינו שהוא ע"י טורח) למטר השמים תשתה מים וכו' שזה בלי טורח. וגם כי שם עיקר ביטול הכעס והאכזריות כמו שכתוב לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי וכו'. ושם גודל ריבוי השלום כמו שכתוב השם גבולך שלום. ושם התגלות החסד עליון ורחמים גדולים כנ"ל כמ"פ. כי קדושת א"י בבחי' מקוה ישראל ד' כמ"ש וקווי ה' המה יירשו ארץ וכתיב קוה אל ד' וכו' וירוממך לרשת ארץ. וזה שנסמך פסוק וזרקתי עליכם מים טהורים וכו' (המובא בפנים) תיכף אחר פסוק והבאתי אתכם אל אדמתכם. ושם האכילה בבחינת מן כמו שכתוב וישבות המן ממחרת הפסח באכלם מעבור הארץ (וכמובא בשער החצר) ושם עיקר בחי' מאמר פתוח כמו שכתוב בפרשת שמות ואומר אעלה אתכם וכו' אל ארץ

הכנעני וכו'. וכן שם בחינת נאמן פשוט כמו שכתוב עדותיך נאמנו מאד לביתך נאוה קודש וכו' שזה פנימיות קדושת א"י. ושם עיקר שלימות המחלוקת לשם שמים שזה בחי' מה שת"ח שבא"י נקראים נועם כי גם המחלוקת שהם והקשיות שבהם מקשין זה על זה הוא באהבה ובנעימים כמו שפירש רש"י שם כי זה בחינת ומה שמץ דבר נשמע בו וכו' שאין לגנות את המקבל אף שאין הלכה כמותו כי אלו ואלו דברי אלקים חיים וכו':

## סימן נז. שאלו את ר'י בן קסמא

עיקר אמונת חכמים בבחינת לא תסור מן הדבר וכו' נאמר על הסנהדרין היושבים בארץ ישראל בבית המקדש כמ"ש וקמת ועלית וכו'. וכן עיקר הסמיכה של החכמים היא רק בא"י כמבואר (סנהדרין י"ד. וברמב"ם פרק ד' מסנהדרין). ושם עיקר שלימות התורה שבע"פ בבחינת ועשית ע"פ הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא וכו'. ושם עיקר שלימות התורה כמ"ש כי מציון תצא תורה. ומשם נמשך כח הרפואה כמו שכתוב ולכל בשרו מרפא. וע"כ נאמר על הדרים בא"י ובל יאמר שכן חליתי. ואפילו אם יש ח"ו שם להאדם יסורים וחולאת רח"ל הוא רק בבחינת יסורים של אהבה בבחי' וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ד'אלקיך מייסרך וכו' יסמוך יה כי ד' אלקיך מביאך אל ארץ טובה וכו' וכמו שדרשו רז"ל. וזה שכתוב (ד"ה ב' ז') וארפא את ארצם. כי שם עיקר כח הרפואה. וכן אצל הגלות נאמר (שם ל"ו) ויהיו מלעיבים במלאכי אלקים וכו' (היינו שלא שמעו אל החכמים ופגמו באמונתם ועי"ז נחלש כח המלאכים) עד עלות חמת ד' בעמו עד לאין מרפא (כי עי"ז לא הי' להם רפואה) ויעל עליהם מלך כשדים וכו' היינו שחרבה א"י וגלו משם וכמו שאמרו רז"ל לא חרבה וכו' אלא על שביזו בה תלמידי חכמים. וע"כ נאמר בשעת החורבן כי גדול כים שברך מי ירפא לך. כי בטל כח הרפואה. ובשעת הגאולה נאמר וביום חבוש ד' את שבר עמו ומחץ מכתו ירפא (ישעי' ל'). וזה שכתוב מדוע הכיתנו ואין ל נו מרפא וכו' (ירמי' ד') ושם (ל') רפואת תעלה אין לך וכו' כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך וכו' ונבנית עיר על תלה וארמון על משפטו ישב. (ושם ל"ג) הנני מעלה לה ארוכה ומרפא ורפאתים והשיבותי את שבות יהודה וכו' ובניתים כבראשונה. ושם עיקר המשכת תיקון הנדר (שעי"ז מתקנים האמונת חכמים) כמו שכתוב ונדריך תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ד' וכמוהו רבים. וזה שאמר דוד (תהלים ס"א) כי אתה אלקים שמעת לנדרי נתת ירושת יראי שמך היינו ירושת ערי א"י שכבש דוד עי' רש"י וזה אבא ביתך בעולות אשלך לך נדרי (שם ס"ו). נדרי לד' אשלם וכו'

בחצרות בית ד' בתוככי ירושלים (שם קט"ז). ועל כן כשרצה דוד הע"ה למצוא מקום הבית המקדש ששם עיקר תיקון אמונת חכמים בבחינת כי יפלא ממך דבר למשפט וכו' היינו כשיהי' בחי' סילוקן של חכמים בחינת ואבדה חכמת חכמיו שזה בחינת פלא שעי"ז לא ידעו להכריע את הדין עד שיהיו דברי ריבות בשעריך פירוש רש"י שיהיו חכמי העיר חולקין בדבר זה מטמא וזה מטהר וכו' וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ד' היינו לבית המקדש וכו' ועשית ע"פ הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא שזה עיקר בחי' תיקון אמונת חכמים ע"כ הוכרח לנדור נדר כמו שכתוב אשר נדר לד' וכו' עד אמצא מקום לד' משכנות לאביר יעקב אביר יעקב דייקא בחינת מידי אביר יעקב המבואר בפנים. וזה הנה שמענוה באפרתה וכו' עי' רש"י מבואר שמפסוק זה עצמו שנאמר כאן וקמת ועלית למד דוד שמקום הביהמ"ק צריך להיות גבוה מהכל ועי"ז מצא מקומו היינו כנ"ל. וע"כ הבית המקדש עצמו נקרא ג"כ פלא כמו שכתוב (ד"ה ב' ב') והבית אשר אני בונה גדול והפלא. כי שם מאיר בחינת פלא המבואר בפנים כי עיקר תיקון אמונת חכמים על ידי נדר הוא כי עי"ז עולין לשורש שהחכמים מושרשים שם היינו בחינת פליאות חכמה וכו' כמב"פ. ועיקר תיקון זה הוא בא"י כי אוירא דא"י מחכים ע"י שמאירים שם ל"ב נתיבות פליאות חכמה כמבואר בספרים. שבשביל זה ארץ ישראל גימט' ל"ב פעמים הוי"ה. נמצא ששם עיקר שורש הכמים וע"כ שם זוכים ביותר לתיקון אמונת חכמים שע"י נדר שהוא בחינת יעקב וע"כ א"י היא נחלת יעקב דייקא. ושם עיקר התנוצצות אור האבות בבחינת וזכרתי את בריתי יעקב וכו' והארץ אזכור. ושם עיקר בחינת ענג שבת בחי' אז תתענג על ד' והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב כפשוטו שפירשו המפרשים על ירושת א"י שהיא גבוה מכל הארצות והיא נחלת יעקב כמו שכתוב ויעמידה ליעקב לחוק וכו' לך אתן את ארץ כנען חבל נחלתכם וכתיב שכן ארץ ורעה אמונה ו התענג על ד' וכו' ודרשו רז"ל ג"כ על ענג שבת. ומובא בספרים ג"כ שא"י היא בבחינת קדושת שבת וע"כ שם האכילה בקדושה בבחינת ואכלתם שם לפני ד' אלקיכם. וזה ואכלתם לחמכם לשובע וישבתם לבטח בארצכם ונתתי שלום בארץ וכו' והשבתי חי' רעה מן הארץ וכו' ורדפתם את אויביכם וכו'. כי שם האכילה בבחינת ענג שבת שבסגולתו להשבית אויב ומתנקם ולהמשיך שלום. ושם ביטול הכעס שאחיזתו בכבד בבחינת ונתן לך שם לב רגז בבבל הוא דכתיב. וכמובן גם בסי' קנ"ה במאמר אריכת אפים. ושם עיקר הגדולה והממשלה להמוח כי אין חכמה כחכמת א"י. ושם אהבה ושלום כמו שכתוב השם גבולך שלום וכתיב ישאו הרים שלום לעם וגבעות בצדקה דייקא כי עיקר ריבוי השלום הוא ע"י צדקה בפרט ע"י צדקה של א"י שהיא

בחינת צדקה של שבת כפי הנ"ל וכמבואר לעיל כמ"פ ששם עיקר שלימות הצדקה כמ"ש וצדקה בכרמל תשב. וזה ובאת וירשת את הארץ הטובה וכו' להדוף את כל אויביך מפניך וכתיב יתן ד' את אויביך וכו' נגפים לפניך וכתיב ויגרש מפניך אויב מפניך דייקא בחינת פנים דקדושה בחינת חכמה שזוכים שם שעי"ז נכנעים האויבים. ושם נשלם הדיבור לשלום בחי' למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך שנאמר בירושלים. וזה בחינת למען תמוצו והתענגתם מזיו כבודה הנאמר בירושלים שהיא בחי' מצה בחינת ענג שבת כמבואר בפנים. וזה וצדקה בכרמל תשב פירש רש"י בא"י והי' מעשה הצדקה שלום וכו' וישב עמי בנוה שלום (ישעי' ל"ב) היינו שע"י צדקה של א"י נתרבה שלום ביותר כנ"ל והוא בבחי' מצה בה' בחינת ה"א לכם זרע המבואר בפנים כי ארעא דישראל מותבא דאת ה"א כנ"ל כמ"פ. וזה בחינת מדנים ישבית הגורל המבואר בפנים כי א"י נתחלקה בגורל וזה שכתוב שם ע"פ הגורל ופירש רש"י הגורל הי' מדבר שהיא בחינת שלום שיש לו פה בחינת ובין עצומים יפריד המבואר בפנים וזה בחינת בנין השערים דקדושה ונפילת השערים דסט"א בחינת ויירש זרעך את שער אויביו וכתיב מרוממי משערי מות וכתיב בשערי בת ציון אגילה בישועתך (תהלים ט') וכתיב שאו שערים ראשיכם וכו' לענין השערים של הבית המקדש וכתיב וזה שער השמים וכתיב פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים ג"כ לענין בנין ירושלים וכתיב שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך כי החכמים יושבין בשערי המשפט. וצריכים לשמוע אליהם ולהאמין בהם וזה כי יפלא ממך דבר למשפט וכו' דברי ריבות בשעריך וקמת ועלית כנ"ל. תיקון האכילה הוא בחינת ואכלת בשר כברכת ד' אלקיך אשר נתן לך בכל שעריך וכו' ושם ואכלת בשעריך בכל אות נפשך וכו'. צדקה הוא בחינת ונתת ללוי לגר ליתום ולאלמנה ואכלו בשעריך ושבעו וכתיב אוהב ד' שערי ציון וכו' עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים כי חיזק בריתי שעריך וכמוהם רבים. והנה במאמר זה מבואר שהמקטרג הגדול אחיזתו בכבד שהוא מלא דם וממנו נשתלשלים מקטריגים וצדים למטה על האדם הכועס. ותיקון ענין זה הוא ע"י הצום שעי"ז נכנע הכבד לפני המוח ועי"ז אויביו נופלים לפניו וכו'. ובזה מובן מה שכתוב בשעת חורבן ירושלים כי עמד מלך בבל וכו' שאל בתרפים ראה בכבד (יחזקאל כ"א) עי' רש"י היינו שראה שגבר אז כח המקטריגים שהם בחינת אדום שאחיזתו בחבד כי גם אז נשתתף עמו גם אדום כמ"ש במזמור על נהרות בבל זכור ד' לבני אדום וכו'. וכן בקינות שישי ושמחי בת אדום וכו'. וזה שכתוב (עזרא ח') ואקרא שם צום על הנהר וכו' כי בושתי לשאול מן המלך חיל ופרשים לעזרנו ואויב וכו' ונצומה

ונבקשה מאלקינו על זאת. כי סגולת הצום להשבית אויב כנ"ל. וזה שאמרו ז"ל שבכל עת מלחמה היו ישראל מתענים וכל זה להכניע האויבים ע"י הצום:

## סימן נח. תלת נפקין מחד

עיקר שלימות הדעת שהוא בחינת משה הוא בא"י ומשם נמשכים כל הג' השפעות שהם אכילה ושתי' ומלבושים שזה בחי' לא תחסר כל בה הנאמר בא"י. ועיקר קיומו של הדעת ע"י האבות. וזה בחי' וזכרתי את בריתי יעקב וכו' והארץ אזכור. והאבות הם חג"ת היינו לקרב בני אדם להשי"ת בבחינת ואת הנפש אשר עשו בחרן. וזה בחינת חביבה א"י שמכשרת את הגרים ושתהי' יראת חטאו קודמת לחכמתו ועיקר היראה הוא בא"י כנ"ל ושיהיו דבריו דברי חן ותפארת שזה בחינת א"י שנקראת ארץ חמדה וצבי תפארתו. גם א"י היא בחי' הכנעת קליפת עמלק כנ"ל והיא בבחינת שמירת הברית כנ"ל כמה פעמים וע"י ברית זוכה לשפע כפולה בחינת לחם משנה שזה בחי' לכן בארצם משנה יירשו כי שם נמשך שפע כפולה כמובן בלקוטי מוהר"ן תנינא סי' מ' והעיקר שזוכים לחדש חידושי תורה על חד תרין שזה בחינת מה שאמרו ז"ל וחד מנייהו כתרי מינן והיא בבחינת שבת כנ"ל. וממנה נשפע שפע לכל העולם ורפואת הנפש ורפואת הגוף שזה בחי' ובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עון. כי היא מכוונת נגד ירושלים של מעלה שהיא בחי' בינה בחי' תשובה בבחינת ולבבו יבין ושב ורפא לו. והתשובה היא בבחינת תשובה מאהבה בחינת אהבה בתענוגים שזה ג"כ בחינת קדושת א"י כמו שכתוב שכן ארץ ורעה אמונה והתענג על ד'. וגם שם מאיר אור האהבה דקדושה כנ"ל כ"פ. ושם עיקר הכבוד והיופי וההידור של הכשרי הדור בבחי' לשכון כבוד בארצנו וכתיב נכבדות מדובר בך בבחינת ויצא לך שם בגוים ביפיך בהדרי אשר שמתי עליך וכו' (יחזקאל ט"ז) וכתיב יפה נוף משוש כל הארץ. והכבוד וההידור הזה הוא כלי וציון אל התחדשות התורה שזה בחינת הר ציון ירכתי צפון קרית מלך רב המבואר בפנים שפשוטו מדבר בשבחי ירושלים. ושם עיקר ביטול הגאוה בחינת וענוים יירשו ארץ. וכן עיקר שמירת הדיבור משקרים ולשון הרע שזה בחינת מי יגור באהלך ומי ישכון בהר קדשך וכו' ודובר אמת בלבבו לא רגל על לשונו וכו'. וכתיב (צפני' ג') שארית ישראל וכו' ולא ידברו כזב וכו' כי המה ירעו ורבצו ואין מחריד. ומחמת שארץ ישראל היא בחינת שבת בחי' בשובה בחי' רפואה שכ"ז היא בחי' חיים כמבואר בפנים ע"כ נקראת ארץ החיים:

## סימן נט. היכל הקודש

עיקר הבנין של ההיכל הקודש הוא בא"י וירושלים ששם כלליות הקדושה. וכמובן גם מרוב הפסוקים המבוארים בפנים שהם בחינת והנותר בירושלים קדוש יאמר לו וכן ובהיכלו כולו אומר כבוד וכן להלן. כי שם עיקר התקרבות בני אדם להשי"ת שזה בחינת גרים בחינת עמים הר יקראו וכו'. ואמרו ז"ל חביבה א"י שמכשרת את הגרים. והיא ג"כ בחינת לב כנ"ל כמ"פ ששם שורה הרוח החיוני שזה בחינת ורוח להולכים בה שפירושו ג"כ להולכים בא"י כמו שדרשו רז"ל ושם עיקר בחינת משפט בחינת קריה נאמנה מלאתי משפט המבואר בפנים. והמשפט הזה הוא בחי' אש ואז גם ההיכל הק' מקבל כח האש שזה בחינת ואני אהי' לה נאום ד' חומת אש סביב ולכבוד אהי' בתוכה. וזה בחי' שמירת שבת בחי' את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו וכתיב ושבתה הארץ שבת לד' אז תרצה הארץ את שבתותיה וכו'. כי א"י הוא בחינת שבת כנ"ל וזה בחינת לא תבערו אש וכו' ביום השבת כי אז נתבטל הרע ממילא וזה שהזהירם על שמירת שבת (ירמי' י"ז) ושבזה תלוי קיום בנין ירושלים ובאם להיפך ח"ו והצתי אש בשעריה וכו' נגד בחינת האש הנ"ל. ועי' גם (יחזקאל כ' כ"ב). וזה בחינת מס וסמך שבלוחות בנס היו עומדין המבואר בפנים כי א"י גבוה מכל הארצות שזה בחינת נס כמו שכתוב הרימו נס כמובא בסי' ט' במאמר תהומות. וע"כ כשפגמו בבחינה הנ"ל נאמר שרתי במדינות היתה למס וע"כ בישועות ישראל וירושלים ומפלת אשור נאמר (ישעי' ל"א) ונפל אשור וכו' ובחוריו למס יהיו וכו' וחתו מנס שריו (ופירש רש"י מפני הנסים שיראו שהקב"ה עושה בישראל) נאום ד' אשר אור לו בציון וכו' פירש"י שם יהי' האש מוכן לשורפם היינו בחינת האש הנ"ל. וזה ונתתי להם בביתי ובחומותי וכו' המבואר בפנים בביתי ובחומותי דייקא כפשוטו ג"כ. יד היינו להעמיד תלמידים הגונים ולהמשיך בהם רוח חכמה שזה בחי' יד בחינת מלא רוח חכמה שסמך משה ידיו עליו וכו' כמבואר בפנים שזה בחינת א"י ששם מקור החכמה בחינת ומעין מבית ד' יצא ו אוירא מחכים ושם עיקר הסמיכה שמסמיכים את החכמים כנ"ל בסי' נ"ז. וכן שם עיקר בחינת שֵם המבואר בפנים בחינת ואברכך ואגדלה שמך שנאמר לאברהם בעת שנצטוה לצאת לא"י. וע"כ נקראת א"י ארץ חמדה נחלת צבי צבאות גוים שכל הגוים היו תאבים וחומדין אליה וכל מלך שלא הי' לו פלטרין בא"י לא נתקררה דעתו במלכותו. כמו שאמרו רז"ל על הפסוק וארא בשלל אדרת שנער וכתיב (חגי ב') הרעשתי את כל הגוים ובאו חמדת כל הגוים ומלאתי את הבית הזה כבוד וכו' עי' רש"י. וזה בחינת בית והון נחלת אבות דייקא בחינת ירושת א"י שהיא נחלת אבות. ושם עיקר בחינת כבישת הכעס כנ"ל. וכן

שם עיקר רוב העשירות כידוע ומפורש בדברי רז"ל העשירות הגדול שהי' להם לישראל בשעת ישוב א"י וכמו שכתוב ובקרך וצאנך ירביון וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה וכתיב ותמלא ארצו כסף וזהב ואין קצה לאוצרותיו:

## סימן ס. פתח ר' שמעון

עיקר התבוננות התורה הוא בארץ ישראל כי אין תורה כתורת א"י. ומחמת שלהתבוננות הזה צריך עשירות גדול מאד ולא תחסר כל בה ע"כ הי' בארץ ישראל עשירות גדול ולא תחסר כל בה. וזה שדרשו ז"ל (ב"ר פ' ט"ז) וזהב הארץ ההיא טוב שאין תורה כתורת א"י ולא חכמה כחכמת א"י. כי לזה צריכים עשירות גדול של כסף וזהב כמו שכתוב וכסף וזהב ירבה לך כנ"ל. ושם עיקר בחינת אריכת ימים כנ"ל כמ"פ וזה בחי' עתיק בחינת זקן שזה בחי' הזקנים שהיו בא"י ובשעת חורבנה כתיב זקנים משער שבחו. ולעתיד כתיב עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים וכמו שמבואר בפנים לענין עבודת ד' שצריכים להתחיל מעט מעט ולהגדיל ולהתרחב בעבודתו בכל פעם ביותר. כמו כן מצינו לענין ירושת א"י כתיב בפ' משפטים מעט מעט אגרשנו מפניך עד אשר תפרה ונחלת את הארץ ושתי את גבולך וגו'. וכן בפ' עקב ונשל ד' אלקיך את הגוים האל מפניך מעט מעט לא תוכל כלותם מהר וגו'. ובפ' כי תשא כתיב כי אוריש גוים מפניך והרחבתי את גבולך וגו'. ושם עיקר היראה כנ"ל כמה פעמים. וא"י נקראת אשה יראת ד' כמובא. וע"כ שם עיקר קדושת הזווג כנ"ל. ושם עיקר ברכת הגשמים ובחינת אריכת הנשימה המבואר בפנים שזה בחינת ונשמת שדי תבינם. ובחינת נר ד' נשמת אדם שזה בחינת נותן נשמה לעם עליה הנאמר בא"י. ושם עיקר פקידת עקרות כמ"ש לא תהי' משכלה ועקרה בארצך כי קדושת א"י מסוגל לזה ביותר כמו שאמרו רז"ל. ועי"ז נתגלה יראה בבחינת רעדה אחזתם שם חיל כיולדה שנאמר בשבחי ירושלים. ושם עיקר התיקון של התעוררות השינה בבחינת אני ישנה ולבי ער. כי א"י וירושלים וכו' הם בבחינת לב ששם עיקר החיות והחכמה כמו שכתוב ובלב כל חכם לב נתתי חכמה. וע"כ אין חכמה כחכמת א"י ונקראת ארץ החיים. ושם עיקר עליית כל התפלות וכל העבודות הקדושות של ישראל שאי אפשר להם לעלות למעלה כ"א כשיש בהם חיות בחינת חכמה ואינם בבחינת שינה שהיא מוחין דקטנות אבל שם בא"י הם בבחי' מוחין דגדלות כנ"ל כמה פעמים וע"כ עולין שם בשלימות כל הקדושות. ושם האכילה בקדושה כמ"ש ואכלתם שם לפני ד' אלקיך וכמוהו רבים. גם שם נתבררים המאכלים בשלימות כי עיקר בירורם ע"י אמונה שזה בחי' ורעה אמונה ועיקר תיקון זה הוא בארץ ישראל כמו שכתוב שכן

ארץ ורעה אמונה (ע' בסי' ס"ב ויסב). וזה בחינת נכספה גם כלתה נפשי לחצרות ד' לבי ובשרי ירננו אל אל חי. כי שם העבודה בשלימות עם חיות דקדושה בחי' והחכמה תחי'. ושם עיקר אור הפנים דקדושה בבחינת יאר פניו אתנו סלה וכתיב ואור פניך כי רציתם כי שם מאירים כל הע' פנים לתורה כי אין תורה כתורת א"י. ושם מאירים גם בחי' השנים קדמוניות שזה בחינת (מלאכי ג') וערבה לד' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם (שהם בחינת בקרב שנים בחינת הע' פנים כמובן בזוה"ק ובמקובלים) וכשנים קדמוניות (שהם למעלה מבחי' הנ"ל). וזה יש לרמז במסורה ב' ושכבת וערבה שנתיך כי ע"י זה נתתקן השינה שלא תהי' בבחי' מיתה ח"ו רק שיתעורר אח"כ. וזה כי אם מאוס מאסתנו וגו' (היינו מחמת שנפלנו מכל הע' פנים ח"ו) השיבנו ד' וגו' חדש ימינו כקדם היינו בחינת השנים קדמוניות שנקראים ג"כ ימי קדם כידוע. וזה בחי' לא הי' צריך להתחיל התורה אלא מהחודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה ולמה פתח בבראשית משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים. כי ע"י בחינת סיפורי מעשיות של התורה הק' בפרט של מעשה בראשית שזה בחינת סיפורי מעשיות של השנים קדמוניות ע"י זה דייקא זוכים לבחי' התעוררות השינה בחינת מוחין בחינת קדושת א"י שהיתה הקדושה נעלמת תחלה בבחינת שינה עד שהיתה נחלת גוים ועכשיו נתעוררה משינתה ונתגלה קדושתה ונתנה לישראל לנחלה ע"י בחינת כח מעשיו הנ"ל. וזה שכתוב (עמוס ט') ביום ההוא אקום את סוכת דוד וגו' ובניתיה כימי עולם (היינו בחינת בקרב שנים הנ"ל) וכתיב לענין נחמת ציון ע"י מלך המשיח (מיכה ה') ומוצאותיו מקדם מימי עולם (היינו שני הבחינות הנ"ל כי הימי עולם מקבלין חיות מבחינת ימי קדם) לכן יתנם עד עת יולדה ילדה (כי עי"ז נעשה בחינת לידה כנ"ל. וע' רש"י). וזה שכתוב (תהלים מ"ד) אבותינו סיפרו לנו פועל פעלת בימיהם בימי קדם אתה ידך גוים הורשת ותטעם וגו' כי לא בחרבם ירשו ארץ וגו' ואור פניך כי רציתם וגו'. וצועק ומתפלל על הגלות וסיים עורה למה תישן ד' הקיצה וגו' למה פניך תסתיר וגו' ופדנו למען חסדך. כי כ"ז היא בחינת חסד כמבואר בפנים. וכן במזמור ע"ד זכור עדתך קנית קדם גאלת שבט נחלתך הר ציון וגו' ואלקים מלכי מקדם פועל ישועות בקרב הארץ וגו'. וכן במזמור ע"ז אחזת שמורות עיני ופירש רש"י תמיד עיני נדבקות כאדם נרדם מאוטם לב וכו' נפעמתי ולא אדבר (כי אז בשעת בחי' שינה האדם הוא כאלם שאינו מדבר) והתיקון לזה חשבתי ימים מקדם שנות עולמים. היינו שני בחינות הנ"ל שעל ידיהם נתעוררים מהשינה. וכן אחר כך כי אזכרת מקדם פלאך והגיתי בכל פעלך וגו' בחינת סיפורי מעשיות הנ"ל. וכן במזמור קמ"ג ותתעטף עלי רוחי בתוכי ישתומם לבי (ובתחלה כתיב כי רדף אויב

נפשי דכא לארץ חייתי הושיבני במחשכים כמתי עולם. היינו שנסתלק ונקטן אצלו מאד החיות דקדושה) והתיקון לזה זכרתי ימים מקדם הגיתי בכל פעלך במעשה ידיך אשוחח וכו' וצועק אל תסתיר פניך ממני ונמשלתי עם יורדי בור השמיעני בבוקר חסדך (היינו בחינת החסד הנ"ל) רוחך טובה תנחני בארץ מישור וכו'. וזה שכתוב (משלי ח') לענין שבח התוה"ק ד' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז מעולם נסכתי מראש מקדמי ארץ וכו'. כי התורה הק' כלולה מכל הבחינות מבחי' בקרב שנים ומבחינת שנים קדמוניות וסיים עד לא עשה ארץ וחוצות וראש עפרות תבל שזה קאי על א"י וכל הארצות כי משם נמשך קדושת א"י שהיא הנקודה הקדושה של כל הארצות. וזה שכתוב לענין נחמות ציון (ישעי' נ"א) עורי עורי ציון עורי לבשי עז וכו' עורי "כימי קדם דורות עולמים". וזה שכתוב (יחזקאל ל"ו) ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו וכו' (בחי' ישוב ארץ ישראל) והרבתי עליכם אדם ובהמה ורבו ופרו (בחינת הולדה להתיר פה עקרות) והושבתי אתכם כקדמותיכם וכו' והולכתי עליכם אדם את עמי ישראל וירשוך והיית להם לנחלה. וזה שכתוב (מיכה ז') רעה עמך בשבטך וכו' (לענין ישוב א"י עי' רש"י שם) ירעו בשן וגלעד כימי עולם וסיים תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם היינו כנ"ל. וזה שכתוב אצל יעקב כשהתחיל לצאת מא"י לחו"ל נפל עליו שינה וזה וילן שם כי בא השמש ושם דייקא נתבשר על ירושת א"י והולדת הבנים וכו' ע"י החלום שהיא בחינת סיפורי מעשיות ויקץ יעקב משנתו כי נמשך עליו בחינת התעוררות השינה ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה וכו'. כי עי"ז נתגלה יראה בחי' ד' שמעתי שמעך יראתי וכו' וזה שכתוב בברכת הארץ ואכלתם ישן נושן ותרגומו ותיכלון עתיקא דעתיק. כי שפע א"י נמשכת מבחי' שנים קדמוניות בחי' עתיק. גם שם עיקר תלמידים הגונים כמ"ש וכל בניך למודי ד' וכו'. ומבואר בפנים מענין כח הדיבור שבא לכלי ההולדה שהם בטחני הדור ושצריך שיהיו כלי הדיבור סמוכין וקרובים לכלי ההולדה וכו'. וזהו שהוכיחם הנביא (ישעי' נ"ט) בטוח על תהו ודבר שוא הרו עמל והוליד און. כי ע"י פגם הדיבור והבטחון נפגם ג"כ ההריון והלידה. וזה שנאמר ג"כ (שם כ"ט) ושפלת מארץ תדברי ומעפר תשח אמרתך ונאמר (שם נ"ג) נגש והוא נענה וכו' וכרחל לפני גוזזיה נאלמה לא יפתח פיו. כי היו אז כחרשים ואלמים אבל בשעת הגאולה נאמר אז תפקחנה עיני עורים ואזני חרשים תפתחנה וכו' יתרון לשון אלם וכתיב (שם מ') הרימו בכח קולך מבשרת ירושלים בחי' כח הנ"ל והכח הזה בא לכלי ההולדה שהם בטחני הדור המצפים לישועה. ועי"ז זוכים לירושת הארץ בחי' וקווי ד' המה ירשו ארץ וכתיב (ישעי' ס"ו) בטח בד' וכו' שכן ארץ (ועי' שער החצר סי' רי"א) ואז נעשה לידה

בחינת כי חלה גם ילדה ציון את בניה האני אשביר ולא אוליד וכו'. ומחמת שכל הבחי' הנ"ל כלולים בשופר כמבואר בפנים ע"כ הי' כיבוש יריחו (שהוא הכיבוש הראשון של ארץ ישראל) ע"י שופר. ועתה ראה מה שאמרו ז"ל (ויקרא רבה פ' ל"ד) א"ר זעירא אפי' שיחתן של בני א"י תורה היא וכו' מכוון ממש אל המבואר בפנים לענין שיחתן של ת"ח שהם בחינת סיפורי מעשיות שעל ידם מעוררין מהשינה וממשיכים כל התיקונים הנ"ל שהם בחינת קדושת א"י כנ"ל:

## סימן סא. חדי ר' שמעון

עיקר תיקון המשפט ותיקון העצה הוא בארץ ישראל וירושלים כמו שכתוב (ישעי' א') ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך כבתחילה. כי שם עיקר שלימות החכמה כנ"ל. וגם הם בחינת לב ששם תיקון העצה בחי' מים עמוקים עצה בלב איש. ושם עיקר שלימות אמונת חכמים בחי' לא תסור וכו' כנ"ל בסי' נ"ז. ושם עיקר הסמיכה שמסמיכים את החכמים כנ"ל. וכן עיקר שלימות הכתב שזה בחי' מה שהאריך הכתוב לספר (יהושע י"ח) איך שנחלת הז' שבטים שלא נכבשה בימי יהושע שלח אנשים לכתוב את כל הערים אשר בהם כמ"ש לכו והתהלכו בארץ וכתבו אותה וכו'. וילכו האנשים ויעברו בארץ ויכתבוה לערים לשבעה חלקים על ספר וכו'. ויחלק שם יהושע את הארץ לבני ישראל וכו'. כי כתב ישראל הוא בבחינת כיבוש א"י וזה שכתוב (שמואל א' יו"ד) כשמסר המלוכה והמנהיגות לשאול שזה בחינת סמיכה ויכתוב בספר וינח לפני ד' כי הוא בבחינת אחת עם הכתב כנ"ל. וזה שכתוב (ישעי' ד') והי' הנשאר בציון והנותר בירושלים וכו' כל הכתוב לחיים בירושלים. וזה שכתוב (ירמי' ל') כתוב לך את כל הדברים האלה וכו' על ספר וכו' ושבתי את שבות עמי ישראל וכו' והשיבותים אל הארץ וירשוה. וזה שכתוב ג"כ (שם ל"ב) ואכתוב בספר ואחתום וכו' ואתן את ספר המקנה וכו' ולעיני העדים הכותבים בספר וכו' לקוח את הספרים האלה וכו' כי כה אמר ד' עוד יקנו בתים ושדות וכרמים בארץ הזאת וכו' ושם שדות בכסף יקנו וכתיב בספר וחתום וכו' כי אשיב את שבותם נאום ד'. וכל זה כי כתב ישראל הוא בבחי' כיבוש א"י כנ"ל. ושם עיקר סוד העיבור כמו שאמרו רז"ל וכמבואר בפנים. כי הגופים נתרקמים שם בקדושת א"י ויכולים לקבל נשמות גבוהות וקדושות ועי"ז נמסר להם סוד העיבור. ושם עיקר המים טהורים המבואר בפנים כמו שכתוב והבאתי אתכם אל אדמתכם וזרקתי עליכם מים טהורים וכו' ונתתי לכם לב חדש וכו'. והמים הנ"ל הם בחינת פלג אלקים מלא מים שנאמר ג"כ על א"י כמו שכתוב פקדת הארץ ותשוקקיה וכו'. ונאמר (תהלים מ"ו)

נהר פלגיו ישמחו עיר אלקים וכו' ונאמר (ישעי' ל') על כל הר גבוה וכו' פלגים יבלי מים. ושם עיקר המתקת כל הצמצומים כי כולהו במחשבה איתברירו. ושם עיקר זיכוך וקדושת המחשבה כנ"ל. ושם האבן שתיה. ושם עיקר אור החכמה עילאה כנ"ל. ושם עיקר שלימות התורה כי אין תורה כתורת א"י וכתיב כי מציון תצא תורה. וזה ישלח עזרך מקודש ומציון יסעדך כפשוטו. ושם עיקר כלליות י"ב אבני יעקב בתוך האבן שתי' כמו שכתוב ויפגע במקום וכו' ויקח מאבני המקום וכו' וכמו שדרשו רז"ל. ושם נאמר לו הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה וכו'. ושם עיקר שלימות השמחה בחי' אור צדיקים ישמח וכתיב צדיקים ירשו ארץ. וזה ישמח הר ציון וכו' וכמוהו רבים. כי שם עיקר כלליות נשמות ישראל כמו שכתוב נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה בחינת רוח חכמה רוחא דקיומא המבואר בפנים. ושם עיקר האהבה וכלליות שבין ישראל כמ"ש השם גבולך שלום וכנ"ל. וזה שאמרו ז"ל (הוריות ג':) לענין ונעלם דבר מעיני הקהל יושבי ארץ ישראל איקרי קהל ולא יושבי חו"ל ופסק כן הרמב"ם (פ' י"ג משגגות). כי שם עיקר כלליות נפשות ישראל כאחד בבחי' קהל אחד בבחי' ויקהל משה את כל עדת ישראל ואמרו ז"ל (סנהדרין כ"ד) כמה מחבבין זה את זה בחינת אנן בחביבותא תליין ואמרו רז"ל כעיר שחוברה לה יחדיו עיר שמחברת את ישראל זה לזה (ועי' שער החצר סי' מ"ג). ושם עיקר שלימות הספרים הק' המבואר בפנים. וע"כ אמרו רז"ל (הובא בשער החצר סי' שפ"ט) אין מוציאין ספרים מא"י לחוץ לארץ בפרט אם נכתבו שם על דעת שלא להוציאם כי כתב ישראל בפרט כתיבת ספרים הק' הוא בחי' כיבוש א"י כנ"ל. ואפשר שזה ג"כ הענין שנצטוו בפ' כי תבא והקמות לך אבנים גדולות וכו' וכתבת עליהם את כל דברי התורה הזאת בעברך למען אשר תבא אל הארץ וכו' היינו כנ"ל. וזה שכתוב (יהושע ד') וישאו שתים עשרה אבנים וכו' למספר שבטי בני ישראל וכו' והן אותם האבנים שנכתבה עליהם התורה ונעשה מהם המזבח. כמ"ש בפ' כי תבא ובנית שם מזבח וכו' ושמחת לפני ד' אלקיך. כי כל זה הוא בחינת י"ב אבני יעקב שנכללו כאחד ועי"ז נעשה שמחה בחינת אור צדיקים ישמח כנ"ל. וזה דברי קהלת בן דוד מלך בירושלים פירש"י שאמר דבריו בהקהל מלך בירושלים עיר החכמה. כי א"י היא בחינת חכמה וירושלים היא עיר החכמה ושם היו נקהלין כל נפשות ישראל להכלל בתוך השכל הכולל שהוא בחי' שלמה שנאמר בו ויחכם מכל האדם ונקרא קהלת כי בו נכללין כל הקהל. וע"כ סיים קהלת בענין עשות ספרים הרבה אין קץ ולהג הרבה יגיעת בשר. היינו ליזהר שלא להלעיג על דברי חכמים וריבוי הספרים שלהם רק אדרבא להאמין בהם וכו' כי עי"ז נשלמה התורה ויכולים השכליים פרטים לקבל כח מן החכמה עילאה

עד שעי"ז נמתקין כל הצמצומים והדינים ויצא משפטינו לאור כנ"ל וכמבואר בפנים. וזה סוף דבר הכל נשמע וכו' כי זה כל האדם פירש רש"י כי לדבר הזה נברא כל האדם. היינו שכל אדם מחויב בזה להמתיק ע"י השכל הפרטי שלו כל בחי' הצמצומים העוברים עליו וליראה את ד' ולשמור מצותיו. אך מחמת שאלו השכליים פרטים צריכים לקבל כח ההמתקה מבחי' חכמה עילאה שכל הכולל שהוא בחינת הצדיק האמת שבדור. ע"כ באמת דרשו רז"ל כי זה כל האדם כל העולם לא נברא אלא לצוות לזה היינו להיות דבוקים אליו ולהכלל בו. וזה שסיים כי את כל מעשה האלקים יבא במשפט וכו'. ע"כ צריכים ליזהר מאד באמונת חכמים ובספריהם הק'. כי עי"ז נמתקין כל בחי' הצמצומים והדינים ויצא משפטינו לאור כנ"ל:

## סימן סב. ויסב

עיקר שלימות השכל והדעת דקדושה הוא בא"י כנ"ל כמה פעמים. וכן שם עיקר שלימות האמונה כמ"ש שכן ארץ ורעה אמונה. גם שם עיקר שלימות המשפטי אמת בחי' הלכות פסוקות שהם בחי' השלום וההכרעה של מחלוקת התנאים ואמוראים. כמו שכתוב כי יפלא ממך דבר למשפט וכו' דברי ריבות בשעריך ופירש"י שם שיהיו חכמי העיר חולקין בדבר זה מטמא וזה מטהר וכו' וקמת ועלית וכו' ועשית ע"פ הדבר אשר יורוך וכו' וכתיב שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך וכו'. וע"כ שם עיקר השלום בחינת השם גבולך שלום. ושם עיקר בחי' ודע מה שתשיב לאפיקור כמו שאמרו ז"ל (ב"ר פ' נח ומ"ר פ' עקב) לא יהי' בך עקר ועקרה ובבהמתך אפי' בהמיין שבך יודעין להשיב תשובות וכו' עיי"ש בעובדא דר' יונתן וכו' ושם עיקר שלימות התפלה בבחי' אודך ביושר לבב וכו' המבואר בפנים. כי שם שלימות ב' הבחינות הנ"ל. שעל דבר שיכולים להשיב בשכל מיישבין הדבר כי אין שם הסתרת הידיעה שהיא בחי' חלק לבם רק בחי' ישרות לב כנ"ל. ועל דבר שצריכים להתחזק רק באמונה ובתמימות בלי שום חקירה וידיעה זוכים שם בא"י לזה ג"כ בשלימות. שזה בחי' (משלי ב') כי ישרים ישכנו ארץ ותמימים יותרו בה היינו שני בחי' הנ"ל. שעי"ז האמונה שם בשלימות. וזה שנסמך בפ' שופטים כי אתה בא אל הארץ וכו' תמים תהי' עם ד' אלקיך. וכן (יהושע כ"ד) ואתן לכם ארץ אשר לא יגעת בה וכו' ועתה יראו את ד' ועבדו אותו בתמים ובאמת וכו' היינו כנ"ל. גם שם עיקר התקרבות הגרים בבחי' עמים הר יקראו וכתיב ונקרא אליה כל הגוים לשם ד' וכיוצא בזה רבים ואמרו רז"ל חביבה א"י שמכשרת את הגרים. וזה שכ' (ישעי' ב') והי' באחרית הימים נכון יהי' הר בית ד' וכו' ונהרו אליו כל הגוים וכו' וסיים ביום ההוא ישליך האדם

את אלילי כספו וכו'. היינו שישליכו אמונתם ויתקרבו לאמונת ישראל כמבואר בפנים. וע"י כ"ז זוכים לבירור המאכלים ותיקון האכילה בקדושה גדולה עד שע"י אכילתם נעשה יחוד קוב"ה ושכינתיה שהם בחי' הוי' אלקים פנים בפנים שזה בחינת ואכלתם שם לפני ד' אלקיכם וכן ואכלת שם לפני ד' אלקיך. היינו שתהי' האכילה בבחי' יחוד הוי' אלקים פנים בפנים וזה לפני ד' אלקיך לפני דייקא. כי שם זוכים לבחי' שבירות תאות אכילה בחינת אשר לא במסכנות תאכל בה לחם כמבואר בסי' מ"ז במאמר ואכלתם. והנה מבואר בפנים שאי אפשר לזכות לאכילה דקדושה כזו כ"א על ידי תענית שע"י זה מכניעים הקליפות שהם בחינת ג' שרי פרעה הרוצים לינק מהדיבור. וגם כי עי"ז מדבקין אחורי הקדושה בבחי' ויהי רעב בארץ. רעב הוא בחי' הוי' אלקים בבחי' אחורים. ושם מבואר מה שבתענית צריכים לחזור בכל פעם לקבל כח מההתחלה וכו'. וזה בחינת מה שהזהירה התורה כמה פעמים לזכור ביציאת מצרים והליכתם במדבר ותחלת כניסתן לא"י בנסים ובנפלאות גדולות. וכ"ז כי צריכים לחזור בכ"פ ולקבל כח מההתחלה שבשביל זה צריכים להתחיל בכל פעם מחדש בעבודת ד' כמבוא' בפני'. וזה כי תוליד בנים וכו' ונושנת' בארץ וכו' העידותי בכם וכו' כי ע"י שנתיישן אצלם ענין ירושת א"י ושכחו בההתחלה ראשונה עי"ז נפלו למה שנפלו עד שגלו משם. ואח"כ באמת קבעו. הביאי' תענית על הגלות ואח"כ כשחזרו לא"י נתבטלו הצומות כי שם אין צריכים לצום כי שם גם האכילה בקדושה כנ"ל. וזהו שאמר להם משה בפ' כי תבא ואולך אתכם וכו' לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם וכו'. כי אז לא נתבררה האכילה עדיין בשלימות מחמת שלא נכנסו עדיין לארץ. ע"כ היו צריכים לאכול מן שהוא מאכל רוחני לחם מן השמים. ותיכף כשנכנסו לא"י וישבות המן ממחרת באכלם מעבור הארץ. כי שם בירור המאכלים והאכילה היא בקדושה גדולה עד שאין צריכין למן. וזהו שאמר להם משה בפ' עקב כל המצוה וכו' ובאתם וירשתם את הארץ וכו' וזכרת את כל הדרך וכו' למען ענותך וכו' ויענך וירעיבך ויאכילך את המן וכו' למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחי' האדם כי על כל מוצא פי ד' יחי' האדם וכו' כי ד' אלקיך מביאך אל ארץ טובה וכו' ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם ואכלת ושבעת וברכת את ד' אלקיך וכו' השמר לך פן תשכח וכו' פן תאכל ושבעת וכו' ורם לבבך ושכחת את ד' אלקיך המוציאך מארץ מצרים וכו' המוליכך במדבר וכו' המאכילך מן וכו' למען ענותך ולמען נסותך להטיבך באחריתך וכו' היינו שהזהירם כנ"ל. שיזכרו בכל פעם בכח ההתחלה ראשונה שזה בחינת תענית שעי"ז מדבקין אחורי הק' שזה בחינת רעב כנ"ל. שזה הי' בחי' אכילת המן במדבר מחמת שלא נתבררה האכילה עדיין בשלימות עד שיהי' נעשה

על ידה יחוד קוב"ה ושכינתיה פנים בפנים. רק שיהי' בבחינת תענית עדיין שזה בחינת ויענך וירעיבך ויאכילך את המן וכן למען ענותך וכו' להטיבך באחריתך. (ואולי רומז לבחינת היחוד הק' של בחינת אחורי הקדושה כנ"ל) וזה כי לא על הלחם לבדו וכו' כי על כל מוצא פי ד' יחי' האדם. היינו בחי' אותיות הדיבור דקדושה המלובשין בכל דבר וע"י תאות אכילה ח"ו רוצים החיצונים לינק משם. ע"כ צריכים להמשיך בחינת התיקון שע"י התענית שעי"ז נתדבקין כביכול בחי' אחורי הק' ואי אפשר להם לינק משם. וע"י התגלות בחינת הפנים דקדושה עי"ז נכנעים הקליפות לגמרי ויוצאין מהם הנצוצות דק' שביניהם. ואז נמשך בחינת כי אז אהפוך אל כל העמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ד'. שזה עיקר שלימות קישוטי האמונה הק'. ואז נשלם האכילה בקדושה כל כך עד שנעשה על ידה יחוד קוב"ה בחינת הוי' אלקים פנים בפנים שיחוד זה גימטריא שב"ע היפוך בחינת רעב כמבואר בכתבי האריז"ל. וזה שסיים ואכלת ושבעת. היינו שתהי' האכילה בקדושה כל כך עד שיהי' נעשה על ידה היחוד הק' שגימט' שב"ע. וברכת את ד' אלקיך היינו הוי' אלקים הנ"ל על הארץ הטובה וכו'. כי עיקר תיקון זה הוא בארץ ישראל כנ"ל. וזה שהזהירם שלא ישכחו ח"ו בההתחלה ראשונה. רק שגם בא"י שהותרה להם האכילה אעפ"כ ימשיכו בכל פעם גם בחינת סגולת התענית ע"י שיזכרו בכל פעם בכח ההתחלה עד שעי"ז לא יהי' להחיצונים שום אחיזה ח"ו באכילתן. וזה שהזהיר שם ג"כ פן תאכל וכו' ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה וכו'. היינו שיעשה ח"ו עיקר מהסיבות האמצעיות שזה עיקר פגם האמונה כמבואר בפנים. וזה וזכרת את ד' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל. היינו שהכל הוא רק מאתו יתברך. וע"כ העם היושב בה נשוא עון. כי האכילה שם בבחינת קרבנות בחינת שלחן דומה למזבח שמכפר. וזה זה השלחן אשר לפני ד' לפני דייקא בחינת היחוד פנים בפנים. ומבואר בפנים שאז השכינה ממלצת לפני השי"ת על הרחוקים שיקרבם. ושיעשה השי"ת נפלאות בכדי שידעו מהגלוי על הסתום שהכל מתנהג רק ברצון והשגחת השי"ת. וזה כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים וכו' והשקית ברגליך וכו'. היינו שצריך לסיבות אמצעיות הרבה ע"י אדם. אבל בארץ ישראל למטר השמים תשתה מים היינו ע"י השי"ת בעצמו. וזה ג"כ בחינת נסים ונפלאות שבא"י שהם בחינת גשמים כמבואר במאמר משפטים אמונה סי' ז'. וזה שסיים תמיד עיני ד' אלקיך בה כי מאיר שם אור השגחתו ית' שהוא בחינת נפלאות. וזה שכתוב (יואל ב') תקעו שופר בציון קדשו צום וכו' (היינו להמשיך תחלה בחי' תיקון התענית הנ"ל ואחר כך) ויקנא ד' לארצו וכו' לארצו דייקא כנ"ל וסיים ואכלתם אכול ושבוע וכו'. היינו

שתהי' האכילה בבחי' היחוד הק' שגימט' שלו שב"ע. וזה והללתם את שם ד' אלקיכם אשר עשה עמכם להפליא. היינו בחי' נפלאות הנ"ל. וזה וידעתם כי בקרב ישראל אני. היינו על דרך שאמרו ז"ל (תענית יא.) לעולם ימוד אדם עצמו כאלו קדוש שרו' בתוך מעיו פירש"י שאסור להתענות וכו' שנאמר בקרבך קדוש. וזה כי בקרב ישראל אני שאני בקרבכם ממש ואכילתם יקרה כל כך עד שנעשה על ידה יחוד קדוש כזה. וזה ואני ד' אלקיכם ואין עוד. כי השכינה ממלצת אז בתפלתה עד שפועלת שיתבטלו כל האמצעים ויראו הכל שרק השי"ת משגיח על ישראל ומנהיג אותם ברחמיו ונפלאותיו העצומים. וזה ולא יבושו עמי לעולם. כי מבואר בספרים על פסוק ישבע חרפה. כי גם החרפה והבושה שמתבייש האדם לפעמים יש לה סגולת התענית. וזה בחינת חרפת רעב כי שניהם בחינת אחת. וזה שנאמר שם בפסוקים הנ"ל בתחלה קדשו צום וכו' חוסה ד' על עמך ואל תתן נחלתך לחרפה וכו'. אבל אחר כך נתבשרו שלא יהיו צריכים להתענות וגם לא יבושו עמי לעולם. ולבאר קצת כי הבושה היא ג"כ בחי' הסתרת פנים ובחינת אחורים כלשון רז"ל (פסחים פרק ז') והכלה הופכת פניה ופירושו מחמת בושה. וכן נאמר (ישעי' מ"ב) יסוגו אחור יבושו בושת. וכן (עזרא ט') בושתי ונכלמתי להרים פני אליך וכו'. וע"כ לפעמים גם ע"י הבושה נמשך התיקון שע"י התענית אבל הם נתבשרו שלא יצטרכו לבושה ולא לתענית כנ"ל. לענין מה שעל ידי תענית נשלם הדיבור ונתתקן האמונה יש לומר שזהו שאמר דוד האמנתי כי אדבר אני עניתי מאד היינו ג' בחינת הנ"ל. ונאמר ואמונה עניתני. וזה זכור ד' לדוד את כל ענותו וכו' כי כשרצה לעמוד על מקום המקדש ששם עיקר היחוד הק' בבחינת פנים בפנים הי' צריך להמשיך תחלה בחי' התיקון שע"י התענית. וזה שאמר ואני בעניי הכינותי ודרשו ז"ל מלשון תענית היינו כנ"ל. ועי' בעץ חיים שער מיעוט הירח איך שבדור המדבר הי' היחוד בחול בבחי' אחור באחור שזה בחי' המדבר הייתי לישראל וכו'. ובבנין בית ראשון הי' היחוד בבחי' פנים בפנים. וזה מכוון קצת לדברינו הנ"ל:

## סימן סג. סוד כונת המילה

ענין זה מקושר עם קדושת א"י כמ"ש וזה הדבר אשר מל יהושע וכמו שפירש"י שם כי קדושת א"י הוא בחינת ברית כמ"ש ונתתי לך את הארץ וכו' ואתה את בריתי תשמור וכתיב וכרות עמו הברית לתת את ארץ כנעני וכתיב לישראל ברית עולם לאמור לך אתן את ארץ כנען. וברית הוא בחינת יום השביעי שהוא שבת שהוא כלול מכל הששה ימים שהם בחינת ששה טפחים. וזה מה שכיבוש יריחו הי' ע"י שהקיפו תחלה את העיר ששה

ימים בכל יום רק פעם אחת וביום השביעי שהי' בשבת הקיפו ז' פעמים ונפלה החומה והתחילו לכבוש הארץ. והצדיקים שהם בחינת ברית כתיב בהם צדיקים יירשו ארץ. וכמו שבבחינת ברית יש בחינת מגלה טפח ומכסה טפח כמו כן לענין קדושת הארץ כי יש ארץ ישראל גם למעלה באתכסיא וכמובן בזוה"ק בפרט לענין ירושלים מפורש להדיא הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו ולענין ביהמ"ק כתיב מכון לשבתך פעלת ד'. ומבואר בזוהר (ויקרא כ"א) מענין הבית האחרון שיהי' כלול משני הבתים בית ראשון ובית שני ב"ר באתכסיא ובית שני באתגליא. גם לפעמים קדושתה באתגליא ועכשיו באתכסיא וכן כל הבחינות מגלה ומכסה שיש אצל הצדיק יש כמו כן גם בא"י. היינו כי לפעמים הוא מגלה עצמו ומקרב עצמו אל בני העולם ולפעמים מתרחק ומכסה עצמו מבני העולם עד שנופל עליו קושיות וכו'. וזה רואין בחוש גם בארץ ישראל כי לפעמים היא מגלית לאדם איזה התנוצצות מנועם קדושתה עד אשר אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו. ולפעמים בשביל נסיון האדם ובחירתו מעלמת קצת נועם קדושתה עד שנופלין עליה קושיות וספיקות גדולות כידוע לבקי בזה. וע"פ רוב הכיסוי וההעלם עצמו הוא ג"כ בשביל גילוי והתקרבות. כי אם היתה מגלית עוצם קדושתה אז לאו כל אדם הי' זוכה לישב בה. וזה כעין שאמר רז"ל לענין ארץ אוכלת יושביה אמר הקב"ה אני חשבתיה לטובה והם חשבו לרעה וכו' (סוטה ל"ה). כי מי שאינו זוכה ח"ו נתרחק ע"י קצת ההעלמה והכיסוי שהוא באמת לטובתו בשביל התקרבות כנ"ל. וכן מה שיש אצל הצדיק בחינת מגלה ומכסה נגד השי"ת שכל מה שנתקרב אליו ית' הוא יודע ביותר שעדיין הוא רחוק ממנו ית' ובאמת היא עיקר שלימות העבודה וכמבואר במקום אחר. שזה בחי' אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני ולזה זוכים בא"י שנקראת ארץ מרחקים כנ"ל כמה פעמים. וכתיב ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק וכתיב אשא דעי למרחוק שהיא בחינת הבית המקדש כמובא בס' המדות אות דעת וכתיב לענין נחמת ירושלים (ישעי' כ"ה) עצות מרחוק אמונה אומן. ונאמר (ירמי' ל') כי הנני מושיעך מרחוק וכתיב (שם ל"א) מרחוק ד' נראה לי וכו' וכתיב (שם נ"א) זכרו מרחוק את ד' וירושלים תעלה על לבבכם וכמבואר בכמה פסוקים בפי' שדייקא מחמת רוב ההתקרבות ושנדמה להם שהם כבר קרובים אליו ית' ומבני ביתו זה דייקא גרם להם ההתרחקות והגלות. וכמו שפירש"י על פסוק הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבוני. כי באמת כל מה שמקורבין להיכל המלך ביותר צריכים להתייראה ביותר ולידע שהוא רחוק עדיין. וכן להיפוך אפי' בתוקף ההתרחקות והתגברות הגלות צריכים ג"כ לזכור בו ית' ולצפות ולקוות לבנין ירושלים ולהתגלות קדושת א"י בבחינת זכרו מרחוק את

ד' וכנ"ל. וכן מה שיש אצל הצדיק בחינת מגלה ומכסה נגד עצמו שלפעמים מגלה פנים של רצון והשגחה וכו' ולפעמים מכסה ומקבל עליו יסורים וכו' זה נוהג ג"כ בארץ ישראל כי שם עיקר התגלות אור הרצון וההשגחה ואעפ"כ היא מג' דברים שנתנו ע"י יסורים כמו שאמר רז"ל. ויש סובלי יסורים בא"י והיא רק בשביל טובת העולם בבחינת אכן חליינו הוא נשא. וכמובא בספרים (ועי' בשער החצר סי' ט"ו). גם א"י מקבלת על עצמה הכל בשביל טובת ישראל על דרך שפך חמתו על עצים ואבנים. ומחמת שא"י היא בחינת ברית שכלול מבחינת הכנפים המבואר בפנים ע"כ מצינו בה ג"כ לשון כנפים כמו לאחוז בכנפות הארץ וכו' וכמו מכנף הארץ זמירות שמענו. שכל זה דרשו רז"ל על ארץ ישראל. והנה עיקר התיקון של הכנפים דקדושה בחינת כנפי הכרובים היא בא"י. כי שם היו הכרובים הק' בבית המקדש בבחי' והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה וכו' וע"י דיבורים קדושים נותנים חיזוק להכנפים הנ"ל. ואז אין להמחקרים כח כל כך להתפשט בחכמתם הרעה ח"ו. אבל ע"י דיבורים רעים בפרט אם מדברים ח"ו בגנות הצדיק או בגנותה של א"י ח"ו בבחינת מוציאי דבת הארץ רעה עי"ז עושים כנפים להנחש עד שמעופפים בחכמתם רח"ל. והנה א"י בעצמה היא בחינת החכמה דקדושה כי שם מקור החכמה כנ"ל והיא מלמדת דעת וחכמה לכל ישראל שזוכין לישב בה בבחינת וכל בניך למודי ד'. אך מחמת שאלו החכמים הנ"ל מתגברים בחכמתם הרעה ע"כ יש לקדושת א"י צער גדול מזה כי נופלין עי"ז גם לשם איזו בלבולים שהיא בחינת מבטח בוגד ומזה נעשה בא"י מה שנעשה לפעמים קנאה ושנאה בין אדם לחבירו רח"ל. והכל מחמת התגברות המבטח בוגד היינו בטחון שאינו שלם ואמת כראוי. ע"כ צריכים ל התחזק ולהתגבר שם ביותר בבטחון חזק ושלם כראוי. כי עיקר שלימות הבטחון הוא כפי שלימות השכל כמבואר במקום אחר. ועיקר שלימות השכל הוא בא"י. וכשזוכה להתחזק שם בבטחון שלם ואמת עי"ז נמשך עליו ביותר קדושת א"י כמ"ש (ישעי' נ"ז) והחוסה בו ינחל ארץ ויירש הר קדשי. ועי"ז בעצמו מכניע את החכמות רעות הנ"ל וממשיך אמונה ובטחון שלם בעולם:

## סימן סד. בא אל פרעה

בארץ ישראל שם עיקר שלימות החכמה והשכל. ועי"ז יכולים ליישב הקשיות הבאים מבחינת שבירת כלים. וכן בא"י שם עיקר שלימות האמונה שעי"ז עוברין גם על כל הקשיות הנמשכים מבחי' חלל הפנוי. וע"כ נקראת א"י ארץ העבריים. כי שם זוכים לאמונה שלימה כל כך עד שעוברים עמה על הכל. וכמבואר גם בפנים לענין שנקראים

ישראל עבריים וכו'. וזה שכתוב זמרו לד' יושב ציון הגידו בעמים עלילותיו שזה בחינת דיבור שהוא בחי' שכל וחכמה כמבואר בפנים. וכתיב לך דומי' תהלה אלקים בציון. היינו בחי' שתיקה שעי"ז עוברים על הקשיות הבאים מחלל הפנוי בחי' שתוק כך עלה במחשבה כמבואר בפנים. והנה מבואר בפ' שופטים שמשאר עיירות שאינם מא"י כשלוחמים עמהם אזי מותר להחיות מהם הנשים והטף וכו. וזה כי הם מבחי' הקליפות הבאין מבחי' שבירת כלים שיש בהם איזו נצוצות הק'. וע"כ יכולים ליישב אלו הקשיות הבאים משם. וע"כ עם עיירות הנ"ל מותר לעשות שלום ג"כ ויהיו לך למס ועבדוך אבל מהעמים אשר בא"י כתיב בהם לא תחי' כל נשמה. כי הם מבחי' האפיקורסות והקשיות הבאים מבחי' חלל הפנוי שע"ז נאמר כל באיה לא ישובון ולא ישיגו אורחות חיים. ויש לומר שזה הי' פגם המרגלים שאמרו באנו אל הארץ וגם זבת חלב ודבש היא וכו' אפס כי עז העם וכו'. וכן אחר כך כתיב כי חזק הוא ממנו ודרשו רז"ל כביכול אין בעל ההבית יכול להוציא כליו משם. היינו כי מאחר שיונקים מבחי' חלל הפנוי שכביכול השי"ת בעצמו צמצם ופינה אלקותו משם ע"כ הם חזקים מאד וא"א לנצחם בשום שכל ואותיות. וזה ויהס כלב את העם אל משה ופירש רש"י לשון שתיקה. היינו שרימז להם שהגם שבאמת אי אפשר ליישב אלו הקשיות בשום שכל. אבל משה רבינו זכה לבחי' שתיקה כזו עד שעי"ז יוכל להעלות גם אלו הנפשות שנפלו לאלו המבוכות והקשיות ולהכניס בהם אמונה שלימה כל כך עד שעי"ז יעברו על כל הנ"ל כנ"ל. וזה ויהס כלב את העם אל משה היינו שהאיר להם בחי' השתיקה של משה. וזה ויאמר עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה. כי עי"ז נוכל להתגבר גם על הז' עממין אלו ולבער אותם לגמרי והכל בכחו וזכותו של משה. ומחמת שעיקר בריאת העולם הי' ע"י חלל הפנוי שלשם א"א ליכנס בשום שכל רק באמונה שזה בחי' וכל מעשהו באמונה. וארץ ישראל היא ראשית נקודת הבריאה כמו שכתוב מציון מכלל יופי וכו' בחי' האבן שתי' שממנו הושתת הכל. כי היא עלתה במחשבה תחלה כי היא תכלית נקודת הרצון שעלה ברצונו הפשוט ית' לכלל הבריאה בבחי' רצית ד' ארצך וכו'. ע"כ היא סמוכה ביותר לבחי' חלל הפנוי שהי' בשביל הבריאה. וזה שכתוב (תהלים צ') ותחולל ארץ ותבל בחי' חלל הנ"ל. ומבואר בפנים שזה בחי' מחלוקת שכל אחד נחלק מחבירו ומושך עצמו לצד אחר. וזה בחי' חלוקת הארץ כמ"ש לאלה תחלק הארץ וכתיב (יהושע כ"ג) ויתנה יהושע לנחלה לישראל כמחלקותם לשבטיהם. ושם (י"ב) ירושה כמחלקותם ושם (י"ח) ויחלק שם יהושע את הארץ לבני ישראל כמחלקותם. ומחמת שלחלוקה ומחלוקת כזה שהוא בחי' חלל הפנוי אי אפשר ליכנס בשום שכל ע"כ כתיב אך בגורל יחלק את הארץ. וזה (משלי

י"ח) מדנים ישבית הגורל וכו'. כי הגורל שהוא רק בחי' אמונה זה מבטל כל הקשיות הבאין מבחי' חלל הפנוי שהוא בחי' מחלוקת. וזה שבפ' מסעי נסמך לענין נחלת הארץ בגורל ענין האזהרה להוריש את כל יושבי הארץ וכו' כי הוא ענין אחד כנ"ל. וע"כ קיבול שכר הצדיקים לעתיד לבא שהוא מה שישיגו את סוד חלל הפנוי כמבואר בפנים נקרא ג"כ בשם גורל כמ"ש ותנוח ותעמוד לגורלך לקץ הימין. וע"כ א"י היא בחי' עוה"ב וחלק בא"י היא כמו חלק בעולם הבא כמובא היינו כנ"ל. והנה שם בא"י שורש כל הזמירות והניגונים דקדושה שזה בחי' השיר שהיו הלוים אומרים בבית המקדש. וזה בחי' זמרו לד' יושב ציון וכמוהו הרבה וזה מכנף הארץ זמירות שמענו. ושם עיקר הארת הניגון הק' בחי' ראש אמנה כמו שכתוב אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי תשורי מראש אמנה וכמו שפירש רש"י שם כשהגליות נקבצין לשם להר הזה ששמו אמנה והוא בגבול צפונה של א"י הם צופים משם ורואים גבולה של ארץ ישראל ואוירה של א"י ושמחים ואומרים הודי' וכו'. היינו כי שם מאיר השיר הזה ביותר. והנה אם הי' משה מכניס את ישראל לארץ אזי היו נתבטלין כל הקשיות הנמשכים מחלל הפנוי ג"כ. והיו ישראל נשארים שם בקביעות רק מחמת חטא המרגלים שפגמו בזה כנ"ל שעי"ז נשארו כולם במדבר והוכרח משה ג"כ לישאר שם עמהם כמו שדרשו ז"ל. וזה שכתוב בפ' וילך הנך שוכב עם אבותיך וכו' כי ע"י הקליפות והקשיות הנמשכים משם עי"ז באו ישראל אח"כ לע"ז עד שבאו עליהם צרות רבות רח"ל. וזה על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה ואנכי הסתר אסתיר פני וכו'. כי באמת גם אז הי' עמהם השי"ת רק שהי' בבחי' הסתרת פנים רח"ל. ועתה כתבו לכם את השירה הזאת וכו'. וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפי זרעו וכו'. כי השירה הזאת היא מבחי' הניגון והשיר שלעתיד שעי"ז מעלין הנפשות גם מבחי' הקשיות של חלל הפנוי כנ"ל. וזה שכתוב (תהלים פ"ז) אזכיר רהב ובבל וגו' זה יולד שם וכו' ופירש"י שם שכל המזמור סובב על זה שלעתיד יביאו כל האומות את כל נפשות ישראל שנטמעו ונאבדו ביניהם. וזה שסיים ד' יספור בכתוב עמים היינו לעתיד כשיכתבו כל העמים לדראון אז יספור ד' את כל נפשות ישראל שנבלעו בתוכם ויוציאם מביניהם. נמצא שמדבר ממה שנפשות ישראל עתידין לעלות מכל הנפילות שנפלו לשם. אע"פ שיש אומות כאלו שיניקתם מבחי' ההסתרות והקשיות של החלל הפנוי יעלו גם משם. וזה שסיים ושרים כחוללים כל מעייני בך. היינו שישוררו אז זה השיר שעל ידו נתבטלים גם כל המבוכות של החלל הפנוי שזה בחינת ושרים כחוללים כל מעייני בך היינו כל מחשבותי ועיוני דבוקים בך. בחי' אז ישיר יוד ע"ש המחשבה נאמרה. כי לזה השיר זוכים אלו הצדיקים שהם בחינת שתיקה

בחי' מחשבה. שעי"ז יכולים ליכנס גם לתוך אלו המבוכות ולהעלות הנפשות שנפלו לשם עד שגם הם יזכו לבחי' קדושת המחשבה שידבקו את עצמם במחשבתם אל אור הא"ס בעצמו ית' שהוא בחינת סובב כל עלמין כי סובב גם על החלל הפנוי וכו' כמבואר בפנים. ועי' במדרש (שוחר טוב תהלים פ"ז) שהביאו רז"ל ג"כ זה הפסוק תשורי מראש אמנה לענין שעתידין האומת להביא את נפשות ישראל תשורה ודורון למלך המשיח מכוון לענינינו. כי מחמת שיש מבוכות של בחי' חלל הפנוי שאסור ליכנס בהם כנ"ל רק ע"י בחי' הניגון והשיר הנ"ל יעלו מאליהם הנפשות שנפלו לשם כי הם בעצמם יביאו אותם ויחזירום אל הקדושה בבחי' והביאו את כל אחיכם מנחה לד' וכמבואר ג"כ במאמר אמצעיתא סי' כ"ד.

וכפי הנ"ל מבואר מה שאמרו רז"ל (מגילה י"ד) משנכנסו ישראל לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה. כי עיקר הזמירות והשירות הם בא"י כנ"ל. וזה איך נשיר וגו' על אדמת נכר. וע"כ הי' גמר כיבוש א"י בשלימות ע"י דוד המלך ע"ה שזכה להיות נעים זמירות ישראל. וזה נאום הגבר הוקם על שהקים עולה של תשובה ונעים זמירות ישראל. כי ע"י זמירות ושירות אלו שהם מבחינת הניגון והשיר שלעתיד שעי"ז מעלין גם כל נפשות ישראל שנפלו להמבוכות של בחי' חלל הפנוי. עי"ז יוכל להחזיר את כל נפשות ישראל בתשובה שלימה. וע"כ באמת מבואר בדברי רז"ל שתהלים מסוגל לתשובה. וע"כ באמת אמרו רז"ל (שוחר טוב תהלים י"ח) שכשאמר ישראל שירה נמחלו עונותיהם. וע"כ בארץ ישראל ששם עיקר הזמירות והשירות הקדושות בחי' עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו ונאמר קחו מזמרת הארץ וכו'. ע"כ העם היושב בה נשוא עון. וע"כ כשבנה שלמה את הבית המקדש שהיא פנימיות קדושת א"י יסד אז שיר השירים. וזה שנאמר גם על לעתיד "השיר יהי' לכם כלול התקדש חג" (היינו הלילה של פסח שיצאו מגלות פרעה ומצרים שמרמז על שני בחינות המבוכות הנ"ל כמובן בפנים במאמר זה) ושמחת לבב כהולך בחליל לבא בהר ד' וכו'. כהולך בחליל דייקא כי ע"י השיר הזה זוכין להשיג סוד החלל הפנוי כנ"ל שזה בחי' קדושת א"י הר ד' וכו'. ועי' (משלי כ"ז) רב מחולל כל ושוכר כסיל ושוכר עוברים עי' רש"י שם הקב"ה ברא הכל וכו' אין אנו צריכים לשום חכמה וכו'. ולפי הנ"ל מבואר הענין בדרך זה הקב"ה ברא את כל הבריאה ע"י סוד חלל הפנוי וזה בחי' רב מחולל כל מחולל דייקא. ואע"פ שכל הבריאה היתה ע"י חכמה מכל מקום החכמה שיש בבחי' חלל הפנוי אי אפשר לשום אדם להשיג. וע"כ הכל שם ככסילים והקב"ה נותן שכר להאדם ע"ז שיודע האמת שהוא כסיל כי א"א להשיג החכמה שיש שם. וזה ושוכר כסיל. אך ישראל באמונתם הק' עוברים גם על בחי'

חלל הפנוי וזוכים לדבק עצמם באור א"ס בעצמו שהוא בחי' סובב כל עלמין כי הוא סובב ומקיף גם על החלל הפנוי. ועל כן נקראים ישראל עבריים על שעוברים באמונתם על הכל וכמבואר בפנים. וזה ושוכר עוברים. כי הוא ית' נותן שכר לישראל שעוברים שאמונתם גם על בחי' חלל הפנוי כנ"ל. ובאמת אין לך שכר גדול מזה בעצמו כשזוכין לעלות ולעבור כל מדריגות בחי' החכמה שיש בכלל הבריאה עד תחלת האצילות שהוא ראשית נקודת הבריאה. ואח"כ עולה ועובר עוד להלן עד שעובר גם על בחי' חלל הפנוי ומדבק א"ע באור א"ס בעצמו. אך אפי' מי שאינו זוכה לזה בשלימות רק כשבא לבחי' הסתרות וקשיות שא"א לו ליישבם עושה עצמו ככסיל ומחזק א"ע באמונה שלימה. גם לזה יש תקוה גדולה ושכר גדול כנ"ל. וע' רש"י שם שפירש ושוכר עוברים עוברי דרכים בטלנים מכל מלאכה. כי באמת עיקר מלאכת האדם בזה העולם הוא להוציא חכמתו הק' מכח אל הפועל. שזה בחי' ואמלא אותו וכו' בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה ועל זה יקבל שכר גדול כ"א לפי בחינתו. אך אעפ"כ יקבל שכר גם ע"ז שכשמגיע לבחי' כאלו הבאים מבחי' חלל הפנוי ששם כביכול בחינת ביטול שהוא בטל ופנוי מכל כמבואר בפנים וא"א להשיג החכמה שיש שם. ע"כ גם הם מבטלים א"ע לגמרי ומתדבקים אליו ית' בביטול גמור ועי"ז עוברים על הכל. וזה בכלל דבריו ז"ל שאמר "אז ס'איז גאר שלעכט איז מען זיך גאר מבטל". היינו כנ"ל כשגוברין עליו מבוכות ובלבולים כאלו שא"א לו להתגבר עליהם ולנצחם בשום אופן. ידע כי אולי הבלבולים האלו (הם) נמשכים מבחי' חלל הפנוי כפי בחינתו. ע"כ אין חכמה ואין עצה וכו' כ"א לבטל עצמו לגמרי אליו ית' בביטול גמור כנ"ל. ויש עוד כמה בחינות בזה ולזה נוגע גם מה שאמרו ז"ל פעמים ביטולה של תורה זו היא קיומה ואז יקבל שכר בודאי גם על בחי' הביטול. ויתד שהכל תלוי בו הוא להתחזק את עצמו בכל עת לדבר בו ית' באמונה שלימה. ואז יזכה לעבור בשלום על הכל כי כתיב (תהלים נ"א) אמונים נוצר ד'. וע"כ גם בכלל קדושת ארץ ישראל נאמר שכן ארץ ורעה אמונה וכן לעתיד בעת קיבוץ גליות לא"י שאז ושר השיר הק' כנ"ל שזה בחי' (ישעי' כ"ו) ביום ההוא יושר השיר הזה בארץ יהודה וגו' כתיב שם ג"כ פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים וכו'. כי העיקר הוא האמונה כנ"ל:

## סימן סה. ויאמר בועז

ארץ ישראל וירושלים הם בחינת השדה העליונה ששם שורש גידול כל נשמות ישראל. וזה שמצינו בכלל א"י שנקרא שדה כמ"ש (שופטים כ') ואשלחה בכל שדי נחלת ישראל

וכן (יחזקאל י"ז) ויתנהו בשדה זרע פירש"י בירושלים וכן שדי חמד וכיוצא בזה עוד. ובשעת ישוב ארץ ישראל וברכתה כתיב ועץ השדה יתן פריו. ושם עיקר שלימות התפלה כמו שכתוב והתפללו אליך דרך ארצם. כי שם עיקר ההתקרבות אל התכלית שהוא בחי' כולו טוב כולו אחד כנ"ל בסי' ד' ובסי' נ"א. וגם כי א"י היא בחינת עוה"ב שהוא עיקר התכלית. וזה בחי' הג' דברים שנתנו ע"י יסורים והם: תורה. עוה"ב. וארץ ישראל. כמו שאמרו ז"ל כי ע"י יסורים מבטלין עצמן אל התכלית שהוא בחי' א"י ועולם הבא ועי"ז זוכים לחידושי תורה כמבואר בפנים וע"כ אין תורה כתורת א"י. ושם בא"י עיקר השמחה כנ"ל כמה פעמים. ושם עיקר שלימות השכל כידוע שעי"ז עיקר גידול הנפש וכו'. והשכל הוא בחי' בועז כמו שכתוב החכמה תעוז לחכם. וע"כ נקראת ירושלים עיר עז לנו (ישעי' כ"ו). ומחמת שעיקר התיקון לבא אל התכלית הטוב הוא ע"י הצופים בחי' מנצפ"ך צופים אמרום. ע"כ נאמר על לעתיד (שם נ"ב) קול צופיך נשאו קול יחדיו כי עין בעין יראו בשוב ד' ציון וכו'. כי אז יזכו ישראל לזה בשלימות לסתום עיניהם מחיזו דהאי עלמא לגמרי ולהסתכל רק אל התכלית הטוב שהוא בחי' ציון וירושלים עין בעין. גם ארץ ישראל היא בחי' הגן עדן כמובא. שזה ג"כ בחי' כלליות תיגונים הנ"ל כמב"פ:

## סימן סו. ויהי נא פי שנים

העבודה שעובדין את השי"ת בארץ ישראל היא בבחי' פי שנים כמאמרם ז"ל וחד מנייהו כתרי מינן וכתיב לכן בארצם משנה יירשו. וזה מחמת שא"י של מטה מכוונת נגד א"י של מעלה ובפרט ירושלים ובית המקדש. וגם עכשיו שכביכול הקדושה של א"י נתעלמה ועלתה למעלה אעפ"כ כבר ידוע כי דרך הק' לפקוד את מקומה תמיד. וע"כ גם קדושת א"י יורדת בכל פעם למטה לפקוד את מקומה. וכמובן גם בזוה"ק וכמובא בתיקון שלשה משמורות. ומחמת שלמעלה מתאחדים הרוח דלתתא היינו בח' קדושת א"י וירושלים של מטה עם קדושת ירושלים של מעלה. ע"כ גם כשיורדת למטה לפקוד את מקומה ממשכת עמה הארה גדולה מבחי' הרוח דלעילא שהוא בחי' א"י וירושלים שלמעלה. ועי"ז זוכים היושבים בא"י לבחי' פי שנים כנ"ל. ושם עיקר שלימות הדיבור שעי"ז מוציאים כל הדברים שבקדושה מכח אל הפועל. כי שם מאיר אור האמת כמ"ש אמת מארץ תצמח וכתיב ונקראה ירושלים עיר האמת וכנ"ל כמה פעמים. ועל כן שם עיקר מפלת הרשעים גם בעולם הזה כמו שכתוב וירוממך לרשת הארץ כאשר קאה את הגוי וכו' וכמובא בספרים ג"כ. כי אור האמת של א"י שהוא בחי' פנים בחי' יעקב (כי א"י נקראת נחלת יעקב) אינו יכול לסבול את הרשעים וע"י כ"ז נמשך הארת עולם

הבא כמב"פ. וע"כ ארץ ישראל היא בחי' עוה"ב ובחינת שבת כנ"ל כמ"פ ומשם עיקר שלימות הדיבור בחי' ודבר דבר. וזה בחינת אל הוי' ביצירה כמבואר בפנים. כי א"י היא בחי' יצירה כידוע. ועי"ז נשלם הדיבור שהוא בחי' מלכות פה בחי' א"י שהיא בחינת מלכות כידוע. ושם עיקר שלימות החשק דקדושה לפי גודל מעלת הנחשק שהיא קדושת ארץ ישראל שנקראת ארץ חמדה וכתיב ההר חמד אלקים לשבתו. וע"כ באמת מתגברין המניעות ע"ז מאד כמאמרם ז"ל שהיא אחת מג' דברים שנתנו על ידי יסורים. וזה בעצמו היתה טענת המרגלים אפם כי עז העם וכו' וכמבואר בליקוטי הלכות. אבל באמת הבל יפצה פיהם. כי אדרבא מזה ניכר גודל מעלת הנחשק וצריכים להתגבר בכיסופין כאלו עד שזוכין מלשבר כל המניעות שזה בחי' מה שאמר דוד נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ד' וכו'. ועי"ז זוכין לבא לארץ ישראל ולהוציא את אור קדושתה כביכול מהעלם אל הגלוי מכח אל הפועל. ואז זוכין לקבל מקדושתה בחי' פי שנים. כי ממשיכין גם הארת בחי' הכח שהוא חי' רוח דלעילא אל הפועל שהוא בחי' הרוח דלתתא שזה בחי' פי שנים כנ"ל. וע"כ באמת אמרו ז"ל וחד מינן כי סליק להתם הוא כתרי מנייהו. כי מסתמא הי' לו מניעות רבות לעלות מחוץ לארץ לא"י רק שזכה להתגבר בחשק גדול וכיסופים גדולים כל כך ודייקא ע"י ריבוי המניעות עד שזכה לשבר את כל המניעות ולעלות ולבא לשם. וע"כ הוא זוכה לקבל הארת פי שנים ביותר עד שהוא כתרי מנייהו. וזה שאמר שם מקודם (כתובות ד' ע"הכ) ולציון יאמר איש ואיש יולד בה א"ר מיישא וכו'. אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה עי' רש"י. אמר אביי וחד מנייהו עדיף כתרי מינן. אמר רבא וחד מינן כי סליק להתם עדיף כתיר מנייהו. וכו' (עי' חידושי אגדות שם). היינו שמתחלה דרש כפל לשון איש ואיש שגם היושב בחו"ל ונכסף ומתגעגע ומצפה לראותה חשוב ג"כ כאילו נולד בה. ועל דרך שאמרו ז"ל חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה וכו' כאילו עשאה. אמר אביי וחד מנייהו עדיף כתרי מינן נמצא שאנו רואים בחוש שאינו דומה הנולד בה ממש להמצפה לראותה כי חד מנייהו כתרי מינן מחמת שאוירה מחכים ע"י בחי' הנ"ל שמאיר בה מבחי' ירושלים שלמעלה. נמצא שאי אפשר לצאת ב"הכאלו" שכיון שרואין שאינו דומה לו ממש. וממילא כפי זה יתפרש איש ואיש יולד בה שהנולד בה נחשב איש אחד מהם כשני אנשים שלנו שזה בחי' פי שנים. וזה שסיים והוא יכוננה עליון בחי' מ כון לשבתך פעלת ד'. כי היא מכוונת נגד ירושלים שלמעלה וע"כ יש להנולד בה פי שנים. וזה שסיים רבא וחד מינן כי סליק להתם. היינו שאינו רוצה לצאת עם ה"כאלו" מחמת שמצפה לראותה רק מתגבר בכיסופין גדולים כל כך עד שמשבר כל המניעות ועולה לשם. עי"ז מקבל הארת פי שנים ביותר עד שהוא

עדיף כתרי מנייהו כנ"ל. וזה שסיים דהא ר' ירמי' לא הוה ידע מה קאמרו רבנן וכי סליק להתם קרי לן בבלאי טפשאי. יש לפרש על דרך שאמרו ז"ל (ברכות ס"ג. מכות י') חרב על הבדים על שונאיהם של ת"ח שלומדים בד בבד ולא עוד אלא שמטפשין וכו'. והענין כי כשלומדים שני ת"ח אזי מפלפלין בההלכה עד שמוצאים פירוש ההלכה לאמתתה מכח אל הפועל מה שאין כן כשלומדין ביחידות. אבל בא"י מחמת שאוירה מחכים אפי' כשלומד ביחידי מוציא מכח אל הפועל אמתת ההלכה כמו שאם הי' לומד בבבל בשנים. וזה מחמת ששם מאיר ביותר בחי' הכח בחי' רוח דלעילא אל הפועל (אבל מ"מ גם שם אם לומד בשנים בודאי יוכל להוציא מכח אל הפועל אמתת ההלכה ביותר כי טובים השנים מן האחד) וזה וחד מנייהו כתרי מינן. נמצא כשר' ירמי' דלא הוה ידע מה דקאמרי רבנן היינו שאפי' מה שכבר הוציאו החכמים אל הפועל לא הי' מבין ג"כ. ולבסוף כי סליק להתם קרי לן בבלאי טפשאי. היינו שאפי' אם לומדין בשנים אינם יכולין להוציא אמתת פירוש ההלכות מכח אל הפועל המותו שזה בחי' טפשאי ע"ד ולא עוד אלא שמטפשין. מזה מובן שנתחדד שם כ"כ עד שהוא כתרי מינייהו. כי הלא הוא מבין ומשיג מה שאחד מהם שהוא כתרי מינן לא יוכל להשיג (ועי' בחידושי אגדות סנהדרין ד' כ"ד מעין זה. ועי' כאן במהר"ם שיף). וזה דסיים ר' ירמי' בכמה מקומות בש"ס בבלאי טפשאי משום דיתבי באתרא חשוכא אמרין שמעתא דחשוכא ופירש רש"י כי בבל היא במצולה. ולפי פשוטו יתכן בזה מה שסיים הכתוב והוא יכוננה עליון ופירש"י שאן שהוא למעלה מכל העולם. כי מחמת שא"י וירושלים גבוה מכל העולם ע"כ אוירה מחכים היפוך מבבל שיושבת במצולה. אך לפי הנ"ל וכפי המבואר בפנים כי חושך הוא לשון מניעה. יש לפרש משום דיתבי בארעא דחשוכא היינו במקום שמתגברין המניעות והעיקר הוא מניעות המוח המונעין מלהוציא כל הדברים שבקדושה מכח אל הפועל. ע"כ אמרו שמעתא דחשוכי. כי אינם זוכים להוציא ההלכה ברורה מכח אל הפועל כי החושך והמניעות מתגברין ע"ז ומחמת זה בעצמו כשנתעוררין ע"י המניעות לכסוף בכיסופין גדולים ביותר עד שמשברין החושך והמניעות וזוכין לעלות לשם בודאי זוכין לקבל עי"ז הארה גדולה ביותר עד שהוא כתרי מנייהו. וזה שדרש ר' ירמי' בעצמו (סנהדין כ"ד) במחשכים הושיבני זה תלמוד בבלי. כי שם מתגברין המניעות והחושך מאד. כי בבל היא בחי' פגם הדיבור שאינו בשלימות בחי' כי שם בלל ד' שפת כל הארץ וכמובא בסי' נ"ח. ועי"ז מתגברין שם המניעות ביותר בבחי' אנוס ע"פ הדיבור כמב"פ. נמצא שלשיטת רבא יתפרש הכתוב ולציון יאמר איש ואיש יולד בה בשני אופנים. היינו שמי שנולד בציון הוא כתרי מינן וכן מי שהוא מרהב ובבל וכו' הנזכרים שם מקודם

ובא לציון אזי הוא כשני אנשים שנולדו בציון מחמת גודל המניעות והכיסופין שהיו לו עד שזכה לבוא לשם כנ"ת. וע"כ משה רע"ה כשרצה ליכנס לא"י והתגבר בתפלות וכסופין עד שרצה לשבר מניעות נוראות כאלו שהיו לו מהשי"ת בעצמו על זה. ואם הי' משבר המניעות שלו ע"י בחי' שלימות הדיבור והי' מוציא מכח אל הפועל כרצונו ומאוייו לכנוס לא"י. אזי הי' זוכה עי"ז למדריגה גבוה כזאת עד שהי' ממשיך ממש בחי' הכח שהיא בחי' ירושלים שלמעלה למטה ממש עד שאפשר שלא היו יכולין ישראל לקבל כל ההארה הגדולה הזאת עד שהיו מתבטלין ממציאות ח"ו בחי' תוסף רוחם יגועון. וזה ויתעבר ד' בי למענכם (דייקא) וכו' ויאמר ד' אלי רב לך (ופירש"י הרבה מזה שמור לך רב טוב הצפון לך) אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה וכו'. היינו על דרך שאמר הכתוב מה רב טובך אשר צפנת ליריאיך (הינו הרב טוב הצפון וגנוז עדיין שהוא עדיין רק בבחי' כח) פעלת לחוסים בך נגד בני אדם. הינו ע"י שיש להיראים מונעים ונגדיין והם מתגברים על הכל וחוסים בך ומשברים כל המניעות עי"ז זוכין להוציא הרב טוב הנ"ל מכח אל הפועל. וזה שהודיע למשה הרבה מזה שמור לך רב טוב הצפון לך. רצה לומר אתה כוסף ומתגעגע כ"כ לבא לא"י זו שלמטה שהוא בחי' רוח דלתתא בחי' פועל. אבל יש עדיין ארץ ישראל וירושלים שלמעלה שהיא בחי' רב טוב הצפון בחי' כח. ואם תכנס לא"י זו אזי תמשיך גם בחי' הרוח דלעילא עד שלא יוכלו ישראל לסבול כלל כפי מדריגתם שהם עכשיו לכן אל תוסף דבר וכו'. כי ע"י הדיבור מוציאין מכח אל הפועל כנ"ל. עלה ראש הפסגה כו' וראה בעיניך וכו' וצו את יהושע וכו' והוא ינחיל אותם את הארץ אשר תראה. כי בכח הראי'ה שלך בלבד תמשיך ג"כ הארת הרוח דלעילא עד שבכח הזה יכבוש יהושע את הארץ. ויש עוד לבאר בזה וזה תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת ד'. כי היא בבחי' פועל ומכוון נגד בית המקדש שלמעלה שהיא בחי' כח כנ"ל. וזה מקדש ד' כוננו ידיך היינו בחי' התפתחות הידים הנ"ל שהם בחי' כח ופועל. וזה כעת יאמר ליעקב וכו' מה פעל אל. כי המלאכים אין משיגים רק בבחי' כח ודייקא ישראל ע"י שהם בעולם הזה שהוא מלא מניעות רבות זוכין להוציא מכח אל הפועל שזה בחי' מה פעל אל. וזה שנאמר לענין ירושת א"י (תהלים מ"ד) אבותינו ספרו לנו פועל פעלת בימיהם וכו'. היינו מה שהוצאת ענין ירושת ארץ ישראל מכח אל הפועל. וזה אתה ידך גוים הורשת כי הכל נעשה ע"י התפתחות הידים כנ"ל. וזה כי ימינך וזרועך (בחי' שתי הידים שהם בחי' כח ופועל) ואור פניך הוא בחי' אמת שהוא בחי' פנים בחי' עוה"ב. וזה כירציתם לשון רצון וכיסופין שע"י כל זה מוציאין מכח אל הפועל (וזה בחי' ופעול ידיו תרצה) ואחר כך מתפלל שגם עכשיו אחר שבעוה"ר נסתלק

קדושת א"י וחזר ועלה למעלה כביכול אעפ"כ ע"י שעוברין עלינו צרות ומניעות רבות כ"כ ואעפ"כ אנחנו דבוקים בו ית' בבחי' כי עליך הורגנו כל היום וכו'. ע"כ קומה עזרתה לנו ופדנו למען חסדך. וזה שמתפלל ג"כ (תהלים ע"ד) זכור עדתך וכו' הר ציון זה שכנת בו וכו' למה תשיב ידך וימינך וכו'. בחי' הידים הנ"ל ואלקים מלכי מקדם פועל ישועות בקרב הארץ ונאמר עוזה אלקים זו פעלת לנו וכו':

## סימן סז. ויבן

קדושת ארץ ישראל היא בחי' מלכות בחינת כבוד כנ"ל כמה פעמים בחי' אם כל חי. כי שם שורש כל נפשות ישראל בחינת תוצא הארץ נפש חי' וכמובא. וזה כי חלה גם ילדה ציון את בניה וכן בשיר השירים נקראים ישראל בנות ירושלים בנות ציון. וזה בחי' אנהגך אביאך אל בית אמי כי היא בחינת אם לנפשות ישראל. וזה שובי נפשי למנוחייכי וכו'. אתהלך לפני ד' בארצות החיים פירש"י בא"י. וכשהנפש מסתלקת היא מסתלקת אל הכבוד וכו' וזה בחינת גודל מעלת הנפטר בארץ ישראל. וזה שנאמר אצל המרגלים כי כל האנשים הרואים את כבודי וכו' וינסו אותי וכו' אם יראו את הארץ וכו' ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה וכו'. וזה שנאמר שם תחלה וכבוד ד' נראה וכו' אכנו בדבר וכו'. כי לפעמים בא הכבוד בשביל הסתלקות הנפשות. וכן אצל עדת קרח נאמר וירא כבוד ד' כמבואר בפנים. והנה בא"י שם הוא בחינת שבירת תאות האכילה כנ"ל כמ"פ ועי"ז זוכין להארת פנים שזה בחי' ואור פניך כי רציתם הנאמר בירושת א"י. ושם עיקר המלכות והכבוד לצדיקים שיש להם עזות דקדושה בחי' ויתן עוז למלכו. וזה נהלת בעזך מאל נוה קדשך ונאמר כן בקדש חזיתיך לראות עוזך וכבודך ונאמר עוז ותפארת במקדשו ונאמר מטה עוזך ישלח ד' מציון ונאמר הבו לד' כבוד ועוז ונאמר עיר עז לנו ונאמר לבשי עוזך ציון ועוד כיוצא בזה. וזה שכתוב על לעתיד (ישעי' כ"ה) על כן יכבדוך עם עז וכו' כי אפילו הגוים שהם עזי פנים יזהרו ג"כ בכבוד השי"ת. וזה כי היית מעוז לדל וכו' בחינת המלכות דקדושה שנקראת דל כידוע. וע"כ עיקר תיקונה הוא ע"י צדקה שנותנים לעניים כמבואר בפנים. וכבר נתבאר שעיקר שלימות הצדקה היא ג"כ בארץ ישראל כמו שכתוב וצדקה בכרמל תשב והבית המקדש שלעתיד יהי' נבנה ע"י צדקה ויהי' נקרא שמו צדקה כמובא בזוה"ק (שמות נ"ט) וע"י צדקה מעלין הכבוד והמלכות מבין הסט"א וחוזר אל המביני מדע. וזה עיקר שלימות קדושת א"י וירושלים שלמטה שהיא בחי' כבוד שהוא מכוון נגד ירושלים שלמעלה שהיא בחינת בינה כידוע. וזה שכ' עד אבא אל מקדשי אל אבינה וכו' וזה שכתוב (משלי כ"ג) כי תשב ללחום את מושל (היינו

לאכול לחם על השלחן שהוא בחינת מלכות וממשלה בחינת כבוד כמבואר בפנים) בין תבין את אשר לפניך (היינו שתראה שיהיה להכבוד פנים ויהי' מחובר אל בחינת בינה כנ"ל) שזה בחי' מה שחזרה ארץ ישראל לישראל שנקראים עם חכם ונבון. אך מחמת שיש בחי' מותרות המוח בחינת בינה יתירה שמשם יניקת האויבים. והתיקון לזה ע"י שמתחברים כל האויבים ביחד עי"ז יונקים במהרה כל המותרות ונופלים. וזש"כ אצל כיבוש א"י (יהושע ט') ויתקבצו יחדיו להלחם עם יהושע וכו' פה אחד. וכן (שם י' י"א) וכל זה בכדי שיינקו במהרה כל המותרות ויפלו באין תקומה כנ"ל. ושם עיקר שלימות היראה והאהבה כנ"ל כמה פעמים. וזה אהבתי מעון ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך. והם בחינת יד החזקה ויד הגדולה שעל ידם הולדת הנפשות וגידולן וזה שנאמר כמ"פ יד אצל ירושת ארץ ישראל וכן משה אמר בתפלתו אתה החילות וכו' את גדלך ואת ידך החזקה וכו'. והנה מבואר בפנים שלפעמים יש עייפות אל הנפש ע"י שנתרחקה מאמה דהיינו הכבוד היינו כשמתפללין בלא כוונת הלב וכו'. ובזה מבואר מה שאמרו ז"ל יכוון את לבו כנגד א"י וכנגד ירושלים ובית קדשי קדשים. כי כונת הלב הוא בחינת הנפש ששרשה בכבוד שהם בחי' דיבורי התפלה שהם בחי' מלכות בחי' כבוד בחינת למען יזמרך כבוד וכתיב שימו כבוד תהלתו. ע"כ צריך לכוון לבו נגד ארץ ישראל שם משכן כבודו ית' ונאמר לשכון כבוד בארצנו. וכנגד ירושלים שנא' בה נכבדות מדובר בך. וכנגד בית קדשי קדשים בחינת ובהיכלו כולו אומר כבוד ונאמר מעון ביתך ומקום משכן כבודך. וזה שכתוב (תהלים ס"ג) צמאה לך נפשי וכו' בארץ ציה ועיף בלי מים כן בקודש חזיתיך לראות עוזך וכבודך בחינת כבוד ועוז הנ"ל כי טוב חסדך מחיים וכו' כמו חלב ודשן תשבע נפשי ושפתי רננות יהלל פי וכו'. כי עיקר חיות הנפש הוא מהתפלה שהיא בחי' כבוד. וזש"כ גם כן (תהלים קמ"ג) פרשתי ידי אליך (היינו לעורר עי"ז הבחי' ידים שעל ידם הולדת הנפש וגידולה כנ"ל) נפשי כארץ עייפה לך סלה פירש"י כארץ עייפה בגולה כי בגולה היא בחי' התרחקות הנפש מן הכבוד שעי"ז בא עייפות להנפש. וע"כ בעת הגאולה נאמר (ירמי' ל"א) וישבו בה יהודה וכל עריו יחדיו וכו' כי הרויתי נפש עיפה וכל נפש דאבה מלאתי. והנה מבואר בפנים כי התיקון לעייפות הנפש הוא ע"י שנותנין כבוד לזקן ששכח תלמודו וכו'. ולענינינו יש לומר כי התיקון הוא ע"י שנזהרין גם עכשיו בכבוד א"י וירושלים ומחבבין אותה ומשתוקקין אליה. כי עכשיו כשנתעלם קדושתה היא בבחי' זקן ששכח תלמודו מחמת אונסו. והשכחה היא מחמת העננין דמכסיין על עייניו שהם רומי רבתי ורומי זעירתא כמבואר במקום אחר שהם החריבו את ירושלים וא"י עד שנתעלם קדושתן. וע"י שנזהרים גם עתה בכבודן

והכבוד הוא בחי' אש ובא בתוך העננים ואזי נקרעים העננים ונתגלה דעת הזקן וכו' כמבואר בפנים. וכמו כן לעניניו שע"י הכבוד שמכבדין אותם גם עכשיו ובאין אליהם ושואלים בשלומם ונשתתפין בצערים עי"ז נקראים העננים שגברו אז בשעת החורבן כמו שכתב (ירמי' ד') הנה כעננים יעלה וכתיב (יחזקאל ל"ב) והצלתי אתכם מכל המקומות אשר נפוצו שם ביום ענן וערפל וכתיב סכות בענן לך וכו'. ונתגלה הדעת שהוא בחי' קדושת א"י. וזה שהתפלל דוד (תהלים ק"ב) אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה וכו' כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו היינו שגם עכשיו שנתעלם קדושתה אעפ"כ מכבדין אותה ומחבבין אותה כ"כ עד שמנשקים אבניה ומחבקין את עפרה כמו שאמרו ז"ל (כתובות קי"ב.) ר' אבא מנשק כיפי דעכו ר' חנינא מתקל מתקלא וכו' ערש"י ר"ח ב"ר אבא מיגנדר בעפרה שנאמר כי רצוף עבדיך את אבניה וכו' היינו כנ"ל שזה בחי' שנותנין כבוד לזקן ששכח תלמודו. ע"י זה בעצמו ראוי ונכון שתחזיר בשלימות לכבודה ויתגלה קדושתה. וזה ויראו גוים את שם ד' וכל מלכי הארץ את כבודך כי בנה ד' ציון נראה בכבודו וכל הענין כמבואר שם. וע"כ באמת לעתיד כתיב ואני אהי' לה חומת אש ולכבוד אהי' בתורה בחי' האש והכבוד הנ"ל. ועי"ז נעשה רעמים. וזה שנאמר (ישעי' כ"ט) מעם ד' צבאות תפקד ברעמים וברעש וכו' ולהב אש אוכלה ופירש רש"י ואחר שתשפלו וכו' תפקד אריאל מאתי להושיעם ברעם וכו'. ועי"ז יוצאין מים רבים שהם בחי' מימי הדעת ובמקום שהי' תחלה בבחי' ארץ ציה ועיף בלי מים נעשה עכשיו ארץ נחלי מים וכתיב ישם מדבר לאגם מים וארץ ציה למוצאי מים (תהלים ק"ז) עי' תרגום וכן בישעי' מ"א ע"י רש"י שם וכיוצא פסוקים רבים המבשרים על מים רבים וקדושים שיתגלו אז וכתיב (זכרי' י"ד) והי' ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים וכו' ועל ידי כ"ז יתתקן בחינת עייפות הנפש כנ"ל וגם העצמות יתתקנו בבחי' (ישעי' נ"ח) והשביע בצחצחות נפשיך ועצמותיך יחליץ והיית כגן רוה וכמוצא מים וכו' וכתיב (ירמי' ל"א) אולכים אל נחלי מים וכו' והיתה נפשם כגן רוה וכו':

## סימן סח. איסור כעס

בארץ ישראל שם בחי' ביטול הכעס כמאמרים ז"ל ונתן לך שם לב רגז בבבל הוא דכתיב וכמובן ג"כ בסי' קנ"ה. ושם עיקר העשירות בחינת רבת תעשרנה וכתיב וכסף וזהב ירבה לך ועוד כיוצא בזה ובפרט מה שהפליגו רז"ל בגודל העשירות שהי' שם בפרט העשירות שהי' בימי שלמה המלך עד אשר אין כסף נחשב וכו'

## סימן סט. איסור גזילה

ארץ ישראל היא בחינת אשה יראת ד' כידוע וממנה מתפשטין ענפים שהם בחינת ממון ועשירות וזה בחי' העשירות הגדול שהיא בא"י בפרט בירושלים ובית המקדש ועל ענפים אלו גדלים הפירות היינו הבנים שזה בחי' בני ציון היקרים שמסולאים בפז כי גדלים על ענפים יקראים שכל ענף יקר מכל הון ופז רב. וזה שאמר הכתוב (יואל ד') אשר כספי וזהבי לקחתם וגו' ובני יהודה ובני ירושלים מכרתם וכו'. וזש"כ ג"כ בנחמת ציון (ישעי' ס') כי לי איים יקוו וכו' להביא בניך מרחוק כספם וזהבם אתם וכו'. וזה שאמר הכ' (חגי ב') והרעשתי את כל הגוים וקבאו חמדת כל הגוים ומלאתי את הבית הזה כבוד וכו' לי הכסף ולי הזהב וכו' עי' רש"י. הינו כי באמת הכסף והזהב הוא רק שלו ית' וראוי רק לישראל אך העכו"ם מלבד שגזלו וחמסו הרבה את ישראל ונטלו מהם כספם וזהבם אף גם יש אצלם הרבה כסף וזהב שבא להם ע"י החמדה שהי' להם על העשירות של ישראל. וע"כ לעתיד יתעוררו כולם להשיב הכסף והזהב אל שרשם שהוא הבית המקדש פנימיית נקודת קדושת ארץ ישראל שמשם שפע כל העשירות כנ"ל. וזה בחי' האילן של זהב שעשה שלמה עם ענפים ופירות של זהב רומז להנ"ל. וזה ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך ליראות. וזה שנצטוו ולא ייראו פני ריקם וכו' כברכת ד' אלקיך אשר נתן לך. כי משם שורש כל השפע של כל אחד כנ"ל. וזה שכתוב על ירושלים (יחזקאל י"ז) אל שדה טוב אל מים רבים היא שתולה לעשות ענף ולשאת פרי וכו'. ושם בהר מרום ישראל אשתלנו ונשא ענף ועשה פרי וכו'. וזה שכתוב (שם י"ט) אמך כגפן בדמך על מים שתולה פוריה וענפה היתה ממים רבים וכו' ותותש בחמה לארץ הושלכה ורוח הקדים הוביש פריה וכו'. היינו שנתקלקל החומה של בחינת העשירות ונעשה חימה רח"ל כנ"ל בפנים סי' ס"ח ועי"ז הוביש פריה. אבל בנחמות ציון כתיב (שם ל"ו) ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו וכו' כי הנני עליכם וכו' והרביתי עליכם אדם וכו' ורבו ופרו וכו'. וזש"כ (שיר השירים ח') כרם הי' לשלמה בבעל המון (פירש"י בירושלים) נתן את הכרם לנוטרים איש יביא בפריו אלף כסף (עי' רש"י). כי הם פירות יקרים מאד בחי' בני ציון היקרים המסולאים בפז וכו' כנ"ל. כרמי שלי לפני האלף לך שלמה וכו' (עי' רש"י) כי הוכרחו להחזיר הענפים עם הפירות וכל העשירות כנ"ל. ושם בא"י עיקר החכמה בחי' לב חכם לימינו שהיא התורה כי אין תורה כתורת א"י ושם בחי' ביטול תאות ממון כנ"ל כמה פעמים. וע"כ שם עיקר האהבה והשלום כמו שכתוב השם גבולך שלום וארז"ל (סנהדרין כ"ד) בא וראה כמה מחבבין זה את זה. ושם עיקר ביטול והכנעת האויבים והשונאים היונקים מהשערות שהם בחי' מותרות המוחין

שהם בחי' שערות הם בחי' שערים בימין שזה ג"כ בחי' לב חכם לימינו כמבואר בפנים. וזה בחי' ויירש זרעך את שער אויביו וכן את שער שונאיו. כי כשנעשה מבחי' שער בשמאל (שמשם יניקת האויבים) שער בימין עי"ז נכנעים האויבים והשונאים ויורשין אנחנו שעריהם. וזה שכתוב לא האמינו וכו' כי יבא צר ואויב בשערי ירושלים כי ע"י שערי ירושלים נכנעין האויבים. וזש"כ (תהלים ט') ראה עניי משונאי מרוממי משערי מות (היינו בחי' שנאה ומחלוקת שהם מסטרא דמותא כמובא וכמאמרם ז"ל או חברותא או מיתותא) למען אספרה כל תהלתך בשערי בת ציון וכו' וזה אוהב ד' שערי ציון וכו'. כי לא מיבעיא ציון בעצמה שהיא עיר החכמה בעצמה אלא אפי' שערי ציון שהם בחי' ההקדמות להחכמה בחי' מותרי מוחין בחי' שערית כנ"ל כמבואר בסי' ל' מישרא דסכינא הם גם כן טובים מאד כי הם בחי' שערים בימין בחי' מוחין זכים בחינת מסטרא דימינא מוחא חוורא ככספא. כי על ידם יכולים ליכנוס אל המוחין והחכמה אמתית. ואפי' המחלוקת שיש שם לפעמים על דברי תורה בחי' דברי ריבות בשעריך. והמחלוקת נראה לכאורה כשנאה שנמשכת מבחי' שערות בשמאל. אבל באמת דייקא עי"ז נתברר ההלכה לאמתתה ונעשים אוהבים זה לזה בחי' את והב בסופה כמו שדרז"ל. נמצא שגם זה היא בחי' שער בימין בחינת שערי ציון הנ"ל וכשדרז"ל שערים המצויינים בהלכה. וזה שכ' (תהלים קכ"ז) הנה נחלת ד' בנים היינו שבשכר ישיבת ארץ ישראל שהיא נחלת ד' זוכים לבנים הגונים (בבחינת וכל בניך לימודי ד' כפשוטו שהיא בא"י דייקא כנ"ל כמ"פ. וזה רב שלום בניך כי הם בבחי' שלום ואהבה היפוך השנאה והמחלוקת) וזה שכר פרי הבטן. כי הוא בחי' הנושא אשה הגונה שלא לשם ממון רק בשביל ללמוד תורה בטהרה ולהוליד ממנה בנים הגונים שהם בבינת הפרי בעצמה שלא בשביל ממון שהיא רק בבחי' הענפים הנ"ל. וזה שסיים לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער. כי עי"ז מכניעין את האויבים כפשוטו ונעשה מבחי' שער בשמאל שער בימין בחינת שערי ציון שערים המצויינים בהלכה ששם אע"פ שנראים בתחלה כאויבים מחמת המחלוקת שבהלכה אעפ"כ זה ג"כ טוב. והיא בחי' שער בימין כי עי"ז יתברר ההלכה. וזה לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער הם הת"ח שמנצחין זה את זה בהלכה ונראין כאויבים. כמו שפירש רש"י היינו כנ"ל. וזה שבחי ירושלים את ד' וכו' כי חיזק בריחי שעריך היינו שערי ציון הנ"ל שלא יכנוס האויב בהשער כנ"ל ברך בניך בקרבך בחינת הבנים הגונים הנ"ל. השם גבולך שלום בחי' שלום ואהבה הנ"ל. וע"כ לעתיד לבא שיחזרו לנו העכו"ם הבנים עם הכסף וזהב שהם הענפים וכמו שכתוב (ישעי' ס') כי לי איים יקוו וכו' להביא בניך מרחוק כספם וזהבם אתם וכו' וכנ"ל. וזה שסיים ובנו בני נכר חומותיך

(בסי' תיקון החומה הנ"ל) וכו'. וזה ופתחו שעריך תמיד יום ולילה לא יסגרו וכו' כי אז יהי' הכנעת האויבים כ"כ עד שלא יצטרכו לסגור את השער בפניהם אדרבה השער יהי' פתוח בכדי שיבואו גם הם לשם בהכנעה גדולה וזה שסיים להביא אליך חיל גוים ומלכיהם נהוגים כי הגוי והממלכה אשר לא יעבדוך יאבדו וכו'. נמצא שיהיו השערים צריכים להיות פתוחים תמיד בכדי שיוכלו לבא לשם בהכנעה כנ"ל שזה ממש בחינת שחו רעים לפני טובים ורשעים על שערי צדיק המבואר בפנים:

## סימן ע. ויהי ביום השמיני

ציון וירושלים הם בחי' צדיק יסוד עולם כידוע וכמו שכתוב מציון מכלל יופי אלקים הופיע כי משם משתיתו של עולם ובפרט מהאבן שתי' שממנו יצאי גידין ומתפשטין בכל העולם כמו שארז"ל ומשם נמשך הקדושה לכל ארץ ישראל. וע"כ כתיב צדיקים ירשו ארץ וישכנו לעד עליה כי הם מבחי' אחת. וכמו שהצדיק יסוד עולם הוא עניו ושפל ומשים עצמו כעפר וממנו נמשכין כל ההשפעות להעולם ואם נותנין לו צדקה היא כמו זריעה ממש ומתברך מיד וגם יש לו כח המושך להמשיך כל העולם אליו (רק שיש כח המכריח המעכב) והוא בבחי' המשכן כי יש לו כח המושך להמשיך שכינת אלקותו ית' למקום שהוא עומד שם ואצלו כל הכבוד והגדולה של כל העולם בחי' במקום גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו כמבואר כ"ז בפנים כל זה הנ"ל כלול ג"כ בקדושת א"י וירושלים כי עפר חו"ל הוא עפר טמא ויש בו אחיזת הגסות ביותר וע"כ הוא מיוחד לישיבת העכו"ם שמתגאין ביותר. וע"כ באמת אמרו רז"ל הדר בחו"ל דומה וכו' שנאמר כי גרשוני וכו' לך עבוד אלקים אחרים כי כל המתגאה כאילו עובד ע"ז והקב"ה אומר אין אני והוא יכולים לדור וכו' כמו שארז"ל אבל א"י עפר שלה היא אדמת קודש כי היא בבחי' ענוה ושפלות וע"כ נקראת גם עכשיו ארץ כנען מלשון הכנעה ושפלות כמובא וע"י מיוחדת לישוב ישראל עם קדוש שהם ענוים ושפלים כמ"ש כי אתם המעט מכל העמים שממעטין עצמן כמו שדרשו רז"ל. וזה בחי' וענוים (דייקא יירשו ארץ ואמר ז"ל) מגילה כ"ח תענית כ"ג חולין קכ"ב) תא חזי מה בין תקיפי דארעא לחסידי דבבל וכו' היינו שאפי' התקיפים שבארץ ישראל הם ג"כ צנועים וענותנין ביותר. וע"כ א"י דייקא גבוה מכל הארצות כי מאן דזעיר הוא רב והפלתי הגבהתי כמו שארז"ל. וע"כ נקראים א"י וביהמ"ק גאון יעקב כמ"ש יבחר לנו את נחלתנו וכו' וכמוהו רבים והבית המקדש נקרא גאון עוזכם כי במקום הענוה והשפלות שם עיקר הגאוה והגדולה. וע"כ שם עיקר שכינת אלקותו ית' בחי' אשכון את דכא ומשם נמשכים כל ההשפעות לכל העולם כמו שארז"ל. ושם עיקר

שלימות הצדקה בחי' וצדקה בכרמל תשב כנ"ל והצדקה עושה פירות בחי' עשר תעשר עשר בשביל שתתעשר וכו' ובחנוני נא בזאת וכו'. וזה שכתוב ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים ויברכהו ד' ואמרו ז"ל בפרקי דר"א וכי זרע יצחק דגן אלא שלקח ממונו ונתן צדקה לעניים הה"ד זרעו לכם לצדקה וכו' (הובא בשער החצר סי' קי"ד) היינו כנ"ל. וארץ ישראל יש לה כח המושך להמשיך כל העולם אלי' כי היא יפה נוף משוש כל הארץ ונקראת ארץ צבי צבאות גוים שכל מלכי העכו"ם היו תאבים אליה להיות להם בית דירה בתוכה כשארז"ל ונקראת חמדת כל הגוים. ולא עוד אלא שיש לה כח המושך להמשיך שכינת אלקותו ית' לתוכה בבחי' ההר חמד אלקים לשבתו וכתיב כי בחר ד' בציון אוה למושב לו וכתיב פה אשב כי אויתיה וכתיב ארץ אשר ד' אלקיך דורש אותה תמיד עיני ד' אלקיך בה וכו'. ושם עיקר הכבוד והגדולה בחי' לשכון כבוד בארצנו וכתיב נכבדות מדובר בך וכו'. כי עיקר הגדולה היא במקום ענוה ושפלות. וזה שכתוב בשבח א"י ארץ הרים ובקעות כי שם נכלל הגדולה שהיא בחי' הר עם השפלות שהיא בחי' בקעה ביחד וזה שכתוב לענין ירושלים (זכרי' י"ד) וראמה וישבה תחתיה כי תהי' במדריגה רמה וגבוהה מאד ואעפ"כ וישבה תחתיה בחי' שפלות בחי' שבו איש תחתיו כמבואר במקום אחר כי במקום גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו. וע"כ עיקר תחיית המתים יהי' בארץ ישראל כמו שארז"ל כי שם עיקר הענוה והשפלות שעי"ז יהי' תחיית המתים כמ"ש הקיצו ורננו שוכני עפר ודרשו רז"ל מי שנעשה שכן לעפר בחייו. וזה בחי' הכבוד והגדולה שיהי' לעתיד לא"י וירושלים כמבואר בפסוקים רבים עד שכל מלכי עכו"ם יהיו כפופים אליהם כי אז יתוודע לכל ששם שורש כל הגדולה והכבוד עד שכל הראשים והממונים שבעולם צריכים לקבל כבודם משם. וזה שכתוב (ישעי' ס') קומי אורי כי בא אורך וכבוד ד' עליך זרח וכו' והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך וכו' ובנו בני נכר חומותיך ומלכיהם ישרתונך וכו' וכל הענין שם עד ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ וכו' הקטן יהי' לאלף, וכו'. וכן אח"כ (שם ס"א) יען משח ד' אותי לבשר ענוים וכו' וכל הענין שם. וכן (שם ס"ב) ויראו גוים צדקך וכל מלכים כבודך והיית עטרת תפארת ביד ד' וצניף מלוכה בכף אלקים וכו' ועוד פסוקים רבים כאלה. ולכל הכבוד והגדולה הזאת יזכו רק ע"י השפלות והענוה בחי' ולפני כבוד ענוה עד שאפי' ההתגברות כח המכריח שהתגבר מאד בעוה"ר עד שגרם גלות ישראל וא"י וירושלים ובית המקדש לבחי' שפלות וענוה יתירה ביותר ועי"ז יתגבר כח המושך שלהם ביותר עד שכל בחי' הכחות המכריחות יפלו ויתבטלו ותחזור העטרה ליושנה ביתר שאת כמ"ש כי שחה לעפר וכו' קומה עזרתה לנו וכו'. וזה שמבואר בפסוקים רבים שדייקא ע"י

החרפות והבזיונות והשפלות שסובלין בזמן הגלות על ידי זה דייקא יזכו לעתיד לכבוד גדול בבחי' תחת היותך עזובה ושנואה ואין עובר (שזה ע"י הכח המכריח שהוא היפוך מהכח המושך שגורם אהבה ושלום וכו') ושמתיך לגאון עולם משוש דור ודור (ישעי' ס') ועוד פסוקים רבים כאלה וזה זכור תזכור ותשוח עלי נפשי (היינו שנשפלת מאד עי"ז) זאת (דייקא) אשוב אל לבי על כן אוחיל וכו'. וע"כ העם היושב בה נשוא עון בבחי' נושא עון וכו' לשארית נחלתו ודרשו רז"ל למשים עצמו כשיריים היינו בחי' שפלות וענוה אמתית שזוכין לזה בא"י כנ"ל. וע"כ אמרו רז"ל בגמרא ובזוה"ק שע"י א"י זוכים לעולם הבא על דרך שאמרו ז"ל (סנהדרין פ"ח) שלחו מתם (היינו מא"י) איזהו בן עוה"ב ענותן ושפל ברך שייף עייל שייף ונפיק וכו' היינו כנ"ל. כי לכל זה זוכין בא"י:

## סימן עא

אמרו רז"ל אין יסורין בלא עון וגם אמרו ז"ל הדר בא"י שרוי בלא עון שנאמר העם היושב בה נשוא עון. וא"כ הי' ראוי שלא יהיו שום יסורים להיושבים בא"י בבחי' ובל יאמר שכן חליתי וכו'. אך כמו שמצינו שהצדיקים גמורים יש להם יסורים בשביל לכפר על ישראל בבחי' (ישעי' נ"ג) אכן חליינו הוא נשא וכו' ובחבורתו נרפא לנו וכו' ועונותם הוא יסבול וכו'. ועי"ש ברש"י שכל האומות מתכפרין ביסורים של ישראל וכו'. כמו כן א"י מחמת שהיא יסוד הכל וכל היושבים בה הם בבחי' צדיקים כמובא ע"כ הם סובלם כולו כנ"ל. וע"כ באמת יהי' להם שכר גדול גם על זה כמו שכתוב (שם) לכן אחלק לו ברבים וכו'. וכן עיקר השפע מקבלת א"י כידוע. רק לפעמים היא בוחרת ביותר בשפע רוחנית והשפע גשמית הולכת ומתפזרת עי"ז בכל העולם ע"ד שאמרו רז"ל צדיקייא מהני זכותייהו אעלמא אדידהו לא. וכן אמרו רז"ל לא דיים לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא וכו':

## סימן עב. להתחזק בכל פעם

מבואר כבר כמה פעמים שארץ ישראל היא בבחי' הצדיק יסוד עולם. וכמו שבענין ההתקרבות לצדיקים מצינו שלפעמים מתגבר עליו היצר הרע אז ביותר כי כל הגדול מחבירו וכו' כמבואר בפנים. כמו כן באמת ע"י קדושת א"י בודאי נכנע ונתבטל היצה"ר כי אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות. אבל אוירא דא"י מחכים וע"כ באמת אמרו רז"ל (נדרים כ"ב) ונתן לך שם לב רגז בבבל הוא דכתיב וכו' ועי"ש בחידושי אגדות מבואר שבחו"ל היצר הרע מתגבר יותר מבארץ ישראל וכו' ובפרט כי

כפי המבואר בפנים שעיקר היצה"ר שרשו מבחי' רוגז ודינים. ועל א"י כתיב (שמואל ב' ז') ושמתי מקום לעמי ישראל ולא ירגז עוד. כי שם נמתקין כל מיני רוגז ודין. אך אעפ"כ מגודל כח הבחירה יוכל היצה"ר להתגבר ח"ו גם בשם. ולפעמים נדמה להאדם כי שם מתגבר עליו ביותר. ובאמת הוא בטעות. רק או מחמת שהי' בתחלה בבחי' אין שוטה מרגיש. כי התגבר עליו הרוח שטות כ"כ עד שלא הי' מרגיש כלל גודל התגברות היצה"ר עליו (ואם בדבר פרטי באיזה תאוה או מדה נדמה לו שבחו"ל הי' נוח לו ביותר לשבר ולא הי' מתגבר עליו כל כך בענין זה. אבל מי יודע איך הי' שם בשאר מדות וענינים. וכבר מבואר מזה במקום אחר. ויוכל להיות שמחמת שטות דעתו לא התבונן כלל בזה ולא שם אל לבו ומי יודע מה הי' נעשה עמו אם לא הי' זוכה לבוא לארץ ישראל. ובפרט כי בענין התגברות היצר הרע אינו דומה כלל יום אחד לחבירו כמו שארז"ל יצרו של אדם מתגבר ומתחדש עליו בכל יום וכו' ומי יוכל לידע מה הי' נעשה עמו ביום זה אם הי' דר בחו"ל). ועכשיו מחמת שאוירא דא"י מחכים הוא מרגיש ומתבונן יותר וע"כ נדמה לו שכאן מתגבר עליו היצר הרע ביותר. ולפעמים הוא בבחי' כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו כנ"ל. ע"כ באמת צריך עכשיו התגברות חדש ביותר. ועיקר ההתגברות הוא בענין המתקת הדינים והרוגז היינו שלא יהי' לו עי"ז בחי' לב רגז ח"ו כמו שמצוי איזו חסרי הדעת שכשרואין שנתקרבו אל הצדיק או שבאים לא"י במניעות גדולות כאלו ואעפ"כ גם עכשיו מתגבר עליהם היצה"ר עי"ז מתרגזין ביותר על עצמן עד שמהרהרין אחר הצדיק אחר קדושת ארץ ישראל עד שכמעט שהם תוהים על הראשונות ח"ו וזה קשה מן הכל והוא בבחי' פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה ח"ו. וע"כ צריכין ליזהר בזה מאד להמתיק הרוגז אצל עצמו ולהתבונן בדעתו היטב מהות התגברות היצה"ר שמתגבר עליו כעת. כי יש כמה בחינת ביצה"ר כמבואר בפנים. וממה נפשך אם מתגבר עליו היצה"ר המגושם והנמוך והוא הרוח שטות ושגעון ממש אוכל פתי ומשוגע ובא רק מעכירת הדמים בודאי מי חייב לו בדבר זה שהוא חסר דעה כ"כ עד שלפעמים כמעט שהוא מגרה היצה"ר בנפשו בשטותים מזוהמים ומגושמים כאלה עד שמי שיש לו איזה דעת זך כל שהוא אין צריך שום התגברות כלל כנגד יצה"ר זה רק חסרון דעתו ועכירת דמיו גורמים לו כל זה ומי חייב בדבר. רק שאפי' איש כזה צריך ג"כ ליזהר לבלי להתרגז על עצמו ביותר עד שיתייאש עצמו לגמרי ח"ו רק ישבר את לבו וישפוך שיחו בכל פעם לפני השי"ת ויראה להתגבר על יצרו בכל האפשר ועכ"פ שלא יבא לידי מעשה רע ח"ו ויראה לזכך את דמיו בכל מה דאפשר לו במיעוט תענוג וכו' ויחזק את עצמו מאד ויבטח בכחו של הצדיק ובזכותו וכן בכח וזכות קדושת המצוה

של ישיבת ארץ ישראל שאמרו רז"ל ששקול כנגד כל המצות ובכח קדושת א"י בעצמה ויאמין בכל לבבו כי בודאי יתתקן הכל אי"ה ויתהפך הכל לטובה והירידה תהי' תכלית העלי' וכמבואר מזה במקום אחר. בפרט אם רואה שאדרבה היצה"ר המגושם נכנע אצלו בא"י ביותר רק שעכשיו מתגבר עליו איזה יצה"ר מבחי' אחרת דקה ורוחנית שזה בודאי רק מבחי' כל הגדול מחבירו וכו' כנ"ל. אזי הגם שגם מיצה"ר כזה צריכין לברוח מאד ואם לא יתגבר עליו ח"ו אזי מי יודע מה שישתלשל מזה כי היום אומר לו עשה כך וכו'. אבל עכ"פ צריך ליזהר שלא יהי' לו לב רג עי"ז. כי היצה"ר שרשו מבחינת רוגז ודין. רק אדרבא ישפוך שיחתו לפניו ית' ברחמים ותחנונים ויאמין בכח קדושת הצדיק וכן בכח קדושת א"י שבודאי יהי' נמתק הדין ברחמים בבחי' ברוגז רחם תזכור. וזה שכתוב (ישעי' מ"ד) כי ירחם ד' את יעקב וכו' והניחם על אדמתם וכו' והי' ביום הניח ד' לך מעצבך ומרגזך וכו'. כי ירושת ארץ ישראל הוא מבחי' חסד ורחמים וביטול העצב והרוגז כנ"ל. ואפשר שחטא המרגלים נמשך ג"כ מזה. כי הם היו תחלה צדיקים גדולים כמבואר בדברי רז"ל. רק כשבאו לא"י התגבר עליהם יצה"ר חדש מבחי' אחרת חדשה בבחי' כל הגדול מחבירו וכו' ולא זכו להמתיקו כראוי עד שנפלו מאד והוציאו דבה על א"י ג"כ בענין זה אפם כי עז העם וכו' עמלק יושב בארץ הנגב וכו' לא נוכל לעלות וכו' כי חזקה הוא ממנו כביכול וכו' כמו שאמרו ז"ל היינו כי כבר ארז"ל יצרו של אדם מתגבר עליו וכו' ואלמלא הקב"ה עוזרו וכו'. והם אמרו ששם מתגבר יצה"ר גדול כ"כ עד שא"א להתגבר עליו גם בכח ועזר מהשי"ת. ויהושע וכלב חזקו אותם שאין להתייראי מזה כלל כי ד' אתנו ויעמוד בעזרתנו סלה ועי' בזוהר שלח שביאר ג"כ על דרך זה זה שנאמר בפ' וילך כי אביאנו אל האדמה וכו' והי' כי תמצאנה אותו רעות רבות וצרות וענתה השירה הזאת לפניו לעד וכו' כי ידעתי את יצרו אשר הוא עושה היום בטרם אביאנו אל הארץ וכו'. היינו שהתרה בהם תחלה שכשיבואו אל הארץ ויתגבר עליהם היצה"ר מחדש בבינת כל הגדול מחבירו וכו' והיצה"ר שרשו מחרון אף ודינים וכשלא ימתיקו אותו יבואו עי"ז למה שיבואו עד שיתגרה בהם החרון אף ממש ח"ו ומצאוהו רעות רבות וצרות וכו'. ובשעת התגברות הצרות והיסורין הנמשכין מבחי' חרון אף ודינים אז בודאי יש כח להיצה"ר להתגבר ביותר כמבואר בפנים רק וענתה השירה זאת לפניו לעד כי כשישימו על לבם שכבר התרה בהם והודיעו להם מתחלה את כל זאת עי"ז יהי' להם כח להתגבר על יצרם עד שיומתק ויתתקן הכל. וזה כי ידעתי את יצרו אשר הוא עושה היום וכו'. כי כשבאין לשם והיצה"ר מתחיל להתגבר אזי יש ששוכח מה שעבר עליו קודם שבא לארץ ישראל ונדמה לו כאילו שם לא הי' לו יצה"ר גדול כ"כ רק שבכאן בא"י

נתגדל והתגבר עליו כ"כ ועי"ז מלא לבו עצה ורוגז ומהרהר אחר קדושת א"י ח"ו עד שבא למה שבא עי"ז. ע"כ התרה בהם וביאר להם גם זאת שהוא יודע גם היצה"ר הגדול שיש להם עכשיו קודם ביאתם לא"י. כי אדרבא בחו"ל מתגבר היצה"ר ביותר רק שאעפ"כ גם שם בא"י בודאי יש בחירה להאדם. ולפעמים נכשל ח"ו ע"י היצה"ר המגושם שהוא רק מעכירת הדמים שנתעכרו ביותר ע"י תאות הגוף שזה בחי' ואכל ושבע ודשן ופנה אל אלקים אחרים בחי' וישמן ישורון ויבעט שמנת עבית כשית וכו' ועי"ז נכשלין בשטותים ממש שהם בבחי' ע"ז שהכל יכולין לידע שהוא שטות גדול והם אלילים אלמים וכו' כמבואר בפנים. רק אעפ"כ גם זה היצה"ר יש לו שורש למעלה הימנו וכן עוד להלן עד ששורש יניקתם מבחי' גבורות ודינם שאינם ממותקים שזה בחי' היצה"ר של הגדולים בחי' כל הגדול מחבירו וכו'. ומזה נמשך מה שנדמה לפעמים להאדם ששם מתגבר היצה"ר ביותר. רק כשמשים אל לבו שכבר דברו מזה אז בנקל לו להתגבר על יצרו בכל פעם מחדש עד שיתתקן הכל כנ"ל:

## סימן עג. כי תעבור

עיקר שלימות התפלה הוא בארץ ישראל כידוע. ושם עיקר תיקון הכלי הנקרא אני. כי כל אחד מיושבי א"י נקרא צדיק כמובא. וכן שם עיקר שלימות הדיבור כנ"ל כמה פעמים וארץ ישראל בעצמה היא בחי' מלכות פה. וכן שם עיקר זיכוך המחשבה שתהא קשורה להדיבור בשעת תפלה. ושם עיקר ירידת השפע כמבואר בזוה"ק. וזה שכתוב רצית ד' ארצך. כי זה עיקר רצונו וחפצו ית'. ושם עיקר התגלות פנימיות התורה שהיא סתרי תורה כמובא:

## סימן עד. רומה

ארץ ישראל היא אחת מג' דברים שנתנו ע"י יסורים והיסורין הם בחי' יסורין של אהבה כמ"ש וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו וכו' שזה בחינת אברהם הוליד את יצחק (וע"כ יצחק הוא הראשון שבאו עליו היסורין שנאמר ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות כמו שארז"ל ב"ר פ' ס"ה). וע"כ הם היו הראשונים להבטחת ירושת א"י. ויצחק נולד משרה שהיא בחי' מלכות בחינת דינא דמלכותא בחי' צדק שהיא ירושלים כמ"ש ומלכי צדק מלך שלם. אך כל זה הוא בחינת מוחין דקטנות עדיין ואז הוא בחי' צמאון הנפש כמובן לקמן במאמר ויהי אחר סי' ע"ו. וזה בחי' צמאה לך נפשי וכו' וכן נפשי כארץ עייפה לך סלה. וצריך לרפאותה. וזה ע"י החכמה והתורה שבא"י כי אין

חכמה כחכמת א"י ואין תורה כתורת ארץ ישראל כמו שארז"ל. ושם זוכים להעלות את הנפש מקטנות לגדלות כי שם עיקר המוחין דגדלות כידוע. ועל כן נקראת א"י נחלת יעקב כי יעקב הוא בחינת הדיבור בדעה שזה עיקר השלימות כי הנפש והדיבור וא"י הם הכל בחי' אחת בחי' מלכות. וכשהם בבחי' קטנות אז הם בחי' צדק וכשבאין לבחי' חכמה שהוא בחינת יעקב אז הם בבחי' צדקה ואז עיקר שלימותן כי עולין לשרשן שהוא בחי' החכמה כמו שכתוב ד' בחכמה יסד ארץ. וע"כ שם בא"י עיקר שלימות עבודת ד' והתגלות כבודו ית' שהוא ע"י בחי' חכמה כמבואר בפנים. והנה בכאן מבואר שהדיבור בלא דעה הוא בחי' ערבה ויש בו אחיזת הסיגים עדיין שזה בחי' אלה תולדות וכו' יעקב ועשו. ושמחת תורה הוא בחי' דיבור בדעה וע"כ בשעת החורבן כתיב על ערבים בתוכה תלינו כנורותינו כי שם וכו' ותוללינו שמחה איך נשיר וכו' על אדמת נכר כי שם אין להנפש שמחה. וע"כ על לעתיד כתיב (ישעי' ל"ה) ישושום מדבר ותגל הערבה וכו' כבוד הלבנון ניתן לה וכו' המה יראו כבוד ד' . כי אז יתתקן בחי' הערבה ויומשך שמחה ויתגלה כבוד ד' וכתיב (שם נ"א) כי נחם ד' ציון וכו' וערבתה כגן ה' ששון ושמחה ימצא בה וכו' הקשיבו אלי עמי וכו' כי תורה מאתי תצא וכו' בחי' חכמת התורה הנ"ל:

## סימן עה. יברכנו

עיקר הדיבור של הבריאה הי' רק בשביל ארץ ישראל כמ"ש ד' אלקים ד' דבר ויקרא ארץ וכו' מציון מכלל יופי אלקים הופיע. ע"כ גם עיקר התיקון של השברי אותיות הוא ג"כ ע"י התורה ותפלה של א"י. כי שם עיקר שלימות התורה והתפלה כנ"ל. ותיקון השברי אותיות הוא בחי' שלום. וזה ונתתי שלום בארץ כפשוטו. וכן ולאמר לציון עמי אתה המבואר בפנים ג"כ כפשוטו לציון דייקא. וכן שעמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים כפשוטו על הר הזיתים הזה שבירושלים נגד הר הבית למזרחו. שם עיקר היראה כנ"ל כמה פעמים ועיקר הברכה כי שם צוה ד' את הברכה. וע"כ עיקר קיבוץ נדחים שהם בחי' הנצוצות שנתפזרו הכל יהי' לשם כמו שכתוב אם יהיו נדחך וכו' והביאך ד' אלקיך אל הארץ וכו':

## סימן עו. ויהי אחר

בארץ ישראל כתיב תמיד עיני ד' אלקיך בה וכו' ובהסתכלות יש בי' אור ישר ואור חוזר ומזה מובן גודל מעלת קדושת א"י שהשי"ת מסתכל בה תמיד בבחינת אור ישר והיא חוזרת ונצטיירת בעיניו ית' כביכול בבחי' אור חוזר בפרט במקום הבית המקדש. דכתיב

והיו עיני ולבי שם וכו'. ושם צריכין ביותר להתחזק בבטחון שלם ואמת ולישא עיניו רק להשי"ת לבדו בכל עת על כל מה שצריך. כי מאחר שהשי"ת מסתכל בה בכל עת לדעת מה שצריך לה. אם כן איך יתכן להאדם לסיח דעתו אפי' כרגע מבטחונו בהשי"ת ולחשוב מחשבות למלאות צרכיו ע"י איזו סיבה והשתדלות עם בני אדם וכיוצא בזה. וזה שהקפיד ע"ז מאד כמ"ש (ירמי' י"ז) הררי בשדב חליך וכו' והעבדתיך את אויביך בארץ אשר לא ידעת וכו' כה אמר ד' ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו ומן ד' יסור לבו וכו' ברוך הגבר אשר יבטח בד' והי' ד' מבטחו וכו'. גם כי מחמת שהשפע של כל העולם יורדת תחלה לא"י וצריכין לעשות לה גבול וזמן שתרד השפע ותבא בעת וזמן שצריכין לה. ע"כ צריכין להתחזק בבטחון גדול בכל עת ולצפות אליו יתברך שעי"ז עושים כלי וגבול וזמן להשפע שתבא בעתה ובזמנה. וזה בחי' ונתתי גשמיכם בעתם וכן לתת מטר ארצך בעתו הנאמר בא"י כשישראל זכאין. וזה בחינת מה ששואלין את האדם "צפית לישועה". כי עי"ז הוא מקרב זמן הישועה שתבא בעתה. וזה ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ וכו' הקטן יהי' לאלף וכו' אני ד' בעתה אחישנה. כי העיקר תלוי בתיקון הכלי ויוכל השי"ת לעשות כלי כזאת שימהר עי"ז עת וזמן הגאולה והישועה. וזה (ישעי' ל"ג) והי' אמונת עתיך וכו' ופירש רש"י שהאמנת בי וצפית לישועתי בעתים שעברו עליך יהי' לך זה לחוסן ישועות וכו'. וזה בחי' וקוי ה' המה ירשו ארץ וכן כתיב והחוסה בי ינחל ארץ. כי כביכול כמים הפנים אל הפנים. וע"י שמסתכלין שם באמת רק להשי"ת לבדו בבטחון חזק ושלם עי"ז ממשיכין ביותר בחי' הארת עיני ד' אלקיך בה תמיד שזה עיקר קדושת א"י. וע"כ גם עיקר שלימות עבודת ד' הוא רק שם בא"י כי בחו"ל העבודה ע"פ רוב היא בבחי' קטנות ובבחי' צמאון הנפש. וזה בחי' צמאה לך נפשי וכו' בארץ ציה ועיף בלי מים וכו' כן בקודש חזיתיך לראות עוזך וכבודך. כי שם בא"י העבודה בבחי' ראי' והסתכלות ובבחי' התחדשות המוחין בכל פעם בבחי' מוחין דגדלות. ואפי' בחי' הסתלקות המוחין בבחי' שינה שיש שם שאז הראי' שהיא רק בבחי' מחזה בחי' חלום כידוע הוא ג"כ לטובה בשביל התחדשות המוחין אחר כך בבחי' חדשים לבקרים וכו' שזה בחי' כן בקודש חזיתיך לראות עוזך וכבודך. וזה בעצמו ג"כ בבחי' ביטולה של תורה זוהי קיומה המבואר בפנים. ושם זוכין לתשובה מאהבה כנ"ל בסי' נ"ח. שעי"ז זוכין להזדככות המוחין בחי' מסטרא דימינא מוחא חוורא וכו'. שזה בעצמו בחי' קדושת א"י שהיא בחי' ימין בחי' אהבה בחינת אברהם. וע"כ הי' אברהם אבינו ראשון לירושת א"י. וזה שאמרו רז"ל איש ואיש יולד בה אחד שנולד בה ואחד המצפה לראותה. כי עי"ז שמצפה לראותה שזה בחי' הסתכלות אל אור קדושתה עי"ז

הוא עושה כלי להמשיך למקומו ג"כ איזה התנוצצות מקדושת א"י עד שנחשב כאילו נולד בה. וזה שהתפלל משה וארא את הארץ ואצל דניאל נאמר וכיון פתיחין ליה וכו'. וזה שאמרו חז"ל יכוון את לבו כנגד א"י כי שורינא דעינא בלבא תלייא וכשמכוון ומקשר לבו היטב לשם הוא ממש בחי' ראי' והסתכלות בחי' ולבי ראה וכו' ועי"ז נתתקן תפלתו:

## סימן עז. והיה ד' למלך

עיקר שלימות התגלות מלכותו יתברך הוא בציון וירושלים כמבואר בפסוקים רבים. וע"כ עיקר שלימות התורה ותפלה שעי"ז נתגלה מלכותו ית' הוא ג"כ רק שם בארץ ישראל בחי' כי מציון תצא תורה ודבר ד' מירושלים. ושם נשלם השם הוי' ית' ע"י תורה ותפלה. כי ההבל והקול שיוצא בחו"ל נתגשם תיכף ע"י האויר הטמא וצריך בירור וזיכוך. אבל שם אויר הקדוש וע"כ שם ההבל והקול דקדושה הם בחי' ו"ה של השם. וכן שם עיקר שלימות האהבה ויראה שהם בחינת אותיות י"ה של השם שזה בחינת י"ה בארץ החיים דייקא וכמובא. וע"כ שם נשלם שם ד' ע"י תורה ותפלה. וזה שכתוב לספר בציון שם ד' ותהלתו ביורושלים ועוד כיוצא בזה וזה בחי' בכל מקום אשר אזכיר את שמי וכו' וכן לשים שמו שם. לשכן שמו שם:

## סימן עח. ויתן עוז למלכו

מבואר כבר כמה פעמים שארץ ישראל היא בחי' מלכות בחי' הדיבור בחי' מלכות פה בחי' שכינה. וכשהשי"ת שוכן בה כביכול בחי' וד' שוכן בציון הוא בחי' יחוד קוב"ה ושם עיקר התגלות מלכותו ית' כנ"ל. וע"כ נקראת ארץ החיים כי משם שואב כל אחד חיות דקדושה. ושם עיקר בחי' רוח הקודש כמבואר בזוה"ק. וע"כ שם עיקר שלימות תורה ותפלה כי כשמדברים שם דיבורי תורה ותפלה ומנשם נשימות מוציא רוח ומכניס רוח הוא מקבל בכל פעם חיות ונשימה חדשה מקדושת אוירא דא"י שהיא בחי' שכינה בחי' רוה"ק. וע"כ הדיבורים שלו עם כל הנשימות הם בבחינת רוח הקודש ממש כמו שכתוב נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה שזה בחינת תחיית המתים כמבואר בפנים. וע"כ צריכין ליזהר שם ביותר לשמור את הדיבור דקדושה. אך בעוה"ר עכשיו בזמן הגלות הוא בחינת אלם כמ"ש (ישעי' נ"ג) וכרחל לפני גוזזיה נאלמה ולא יפתח פיו וכו'. ע"כ צריכים ליזהר שם ביותר בוידוי דברים להתודות הכל פעם לפני השי"ת ולספר לפניו ית' את כל אשר עם לבבו בבחי' קחו עמכם דברים ושובו אל ד' כמבואר בפנים:

## סימן עט. בטח בה'

ארץ ישראל היא בחי' שבת כידוע ובחינת תשובה כמו שכתוב רצית ד' ארצך שבת שבות יעקב וכתיב (ישעי' מ"ד) האומר לירושלים תושב וכיוצא בזה הרבה וכתיב ובא לציון גואל ולשבי פשע וכו'. כי התשובה של חו"ל היא בבחינת ששת ימי החול כי אין לו מנוחה עדיין בבחי' כי לא באתם עד עתה אל המנוחה וכו'. אבל א"י היא בבחינת מנוחה כמ"ש וירא מנוחה כי טוב וכו' וכתיב אם יבואון אל מנוחתי וכתיב ועברתם את הירדן והניח לכם מכל אויביכם מסביב וישבתם בטח בחינת מנוחה שלימה. ועיקר המנוחה היתה בימי שלמה שהוא בחינת שבת מלך שהשלום שלו כי שלום הי' בימיו כידוע. והוא זכה לבנות הבית המקדש שעליו נאמר קומה ד' למנוחתך וכו' וכתיב זאת מנוחתי עדי עד וכו'. וזה בחינת תשובה שלימה בחינת שדי בחי' (איוב כ"ב) אם תשוב עד שדי תבנה וכו' וזה בחינת (שם) כי אז על שדי תתענג בחינת ענג שבת. ועי"ז זוכין לשפלות בחינת שבו איש תחתיו וזה וענוים יירשו ארץ והתענגו וכו' וזה שכתוב (שמואל ב' ז') ושמתי מקום לעמי ישראל ונטעתיו ושכן תחתיו (בחי' שבו איש תחתיו הנ"ל) ולא ירגז עוד ותרגומו ולא יזועון עוד היינו שלא יטולטל עוד ממקומו כמו שפירשו המפרשים שזה בחינת שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו כי אינם יכולים לדחותו ממקומו עי"ז כמבואר בפנים. וגם כפשוטו שיהי' להם מנוחת שלוה והשקט שזה בחינת תשובה שלימה כנ"ל. וזה בטח בה' ועשה טוב בחינת תשובה שלימה כמבואר בפנים שכן ארץ כפשוטו. כי שם נאמר וישבתם בטח כנ"ל. גם שכן ארץ מרמז על שפלות עד דרך שמרו רז"ל שנעשה שכן לעפר וכו'. וזה ורעה אמונה כי כל זה הוא בחינת משה רעיא מהימנא כמבואר בפנים. וע"כ ביקש משה להכניס את ישראל לא"י ואז היו קבועין שם לעולם כמובא. והשיב לו השי"ת רב לך וכו' כי משה הוא בחינת הארץ שדי בעצמו כביכול ולא יוכלו לסבול האור הגדול כ"כ בקביעות. רק יהושע יכניסם שהוא בחי' נער מט"ט כמבואר בזוה"ק. וכשנמשך קדושת שבת שזה בחינת שדי כמבואר בפנים. וזה שאמר המלאך ליהושע אני שר צבא ד' עתה באתי. וצריכין לבאר עוד כי גם בפנים כתיב רק ברמז:

## סימן פ. ה' עוז לעמו יתן

עיקר הברכה והשלום הוא בארץ ישראל כמו שכתוב כי שם צוה ד' את הברכה וכתיב השם גבולך שלום. והשלום הוא בחינת התחברות שני הפכים היינו חסד וגבורה שהם בחינת אהבה ויראה שזוכין בא"י כנ"ל. וכן לענין ירושת א"י נאמר ותחת כי אהב את

אבותיך ויבחר בזרעו אחריו וכו'. (שזה בחינת חסד) להוריש גוים גדולים וכו' (שזה בחינת גבורה ודין שעשה בהעכו"ם וגירשם משם) ועוד פסוקים רבים כאלה. והאבות זכו לירושת א"י ע"י שקידשו שם שמים כמ"ש אצל אברהם אני ד' אשר הוצאתיך מאור כשדים (ששם קידש שם שמים כידוע) לתת לך את הארץ וכו'. וכן אצל עקידת יצחק נאמר ויירש זרעך את שער אויביו. ומחמת שאצל יעקב לא מצינו בפירוש שמסר נפשו על קידוש השם ע"כ אמר הנביא (ישעי' כ"ט) כה אמר ד' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם (וכמו שדרשו רז"ל שזכותו של יעקב עמדה לו לאברהם באור כשדים) לא עתה יבוש יעקב וכו' (פירש"י מאביו ומאבי אביו) כי בראותו ילדיו וכו' יקדישו שמי (פירש"י אלו חנניה מישאל ועזרי') והקדישו את קדוש יעקב וגו'. וזה שנאמר גם על לעתיד (יחזקאל ל"ו) וקדשתי את שמי הגדול וכו' וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם. (ושם ל"ט) עתה אשוב את שבות יעקב וכו' וקנאתי לשם קדשי וכו' וקבצתי אותם ארצות אויביהם ונקדשתי בם לעיני הגוים רבים וכו' וכנסתים אל אדמתם וכו'. נמצא שקיבוץ גליות לא"י הוא ע"י בחינת קידוש השם. וזה שכתוב אני חומה ושדי כמגדלות ודרשו רז"ל לענין אברהם וחנניה מישאל ועזרי' שמסרו נפשם על קידוש השם. וזה שסיים אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום. כי זה בחינת שלום כמבואר בפנים. וזה שכתוב וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען אלה תולדות יעקב יוסף כי הוא הי' עיקר תולדותיו כי הוא בחינת הוא"ו שניה המבואר בפנים שזה בחינת שלום בחינת קידוש השם שזה מסוגל לירושת א"י כנ"ל. וע"כ עתה בזמן הגלות שנתרחקנו מעל אדמתינו אי אפשר לבא לא"י ע"פ רוב כי אם ע"י מסירת נפש כמו שמספרים מכמה גדולים ממה שעבר עליהם כמפורסם. וזה בחינת לקדושים אשר בארץ המה וכתיב והנותר בירושלים קדוש יאמר לו. באמת הנסיעה הרחוקה כזאת עם הוצאות דרך והטלטולים וכיוצא שעוברים על כל אדם הנוסע לשם הוא ג"כ בחינת מסירת נפש כמבואר במ"א. ושם בא"י זוכין לקבל כל ההשפעות והברכות ע"י בחינת הכלי של שלום וזוכין לדבר שם דיבורים קדושים לפני הש"י של תורה ותפלה בחכמה שוכל. כי שם עיקר החכמה והשכל וכן עיקר שלימות התורה והתפלה כנ"ל כמה פעמים:

## סימן פא. עלו זה בנגב

ארץ ישראל היא בחינת הדיבור דקדושה של תורה ותפלה וע"כ שם עיקר שלימות התורה ותפלה כנ"ל. אך אפילו השיחת חולין של בני א"י שזה בחינת פסולת ארץ ישראל ג"כ יקר מאד כמאמר רז"ל (מד"ר ויקרא פ' ל"ד) שיחתן של בני א"י תורה היא. וע"כ

צריכין ליזהר שם ביותר לשמור את הדיבור שיהי' בקדושה ואפי' בהשיחת חולין יהי' ג"כ מלובש בהם איזה דברי תורה כמבואר בפנים לענין הצדיק. כי כבר נתבאר שכל היושבים בארץ ישראל הם בבחינת צדיק וכמובא:

## סימן פב. הנעלבים

ארץ ישראל היא בחינת שבת ובחינת ברית כנ"ל כמ"פ. וע"כ לא נכנסו ישראל לא"י עד שהי' להם מילה ופריעה זה בחינת היום גלותי את חרפת וכו'. כי אי אפשר ליכנס לארץ ישראל ולהיות קבוע בקדושתה עד שמכניעין תחלה הבחינת שלש קליפות טמאות שהם בחינת ערלה בחינת חרפה. וע"כ א"י היא אחת מג' דברים שבאים ע"י יסורים. כי גם היסורין הם בחי' חרפה בחי' חרפה שברה לבי וכמובא במאמר חותם בתוך חותם סי' כ"ב שבכל יסורי העוה"ז יש בהם צער הבושה וכשזוכין לקבל היסורין באהבה שזה בחינת הנעלבים וכו' ושמחים ביסורין ועושים מאהבה. אז מאיר עליהם הארת בחינת חשמל ונוגה נכלל בקדושה ויורד שלהובא דאשא (מבחינת אור האהבה הזאת בחי' כי עזה כמות אהבה וכו' רשפיה רשפי אש שלהבת י'ה שזה סוד האי שלהובא דאשא כמבוא' בכתבי האריז"ל) ואז נדחין הג' קליפות טמאות ונכנעין לגמרי שזה בחי' מילה ואז יכולין לזכות לקדושת ארץ ישראל כנ"ל. וזה שכתוב (תהלים ס"ט) אתה ידעת חרפתי ובשתי וכו' חרפה שברה לבי וכו' וסיים כי אלקים יושיע ציון ויבנה ערי יהודה וישבו שם וירשו וכו' ואוהבי שמו ישכנו בה. וכן אמרו רז"ל לאוהבי ולשומרי מצותי אלו הדרים בא"י ומוסרים נפשם ל כל המצות וכו' (הובא בשער החצר רפ"ח. ועי' שם גם בסי' כ"ג כ"ד). וזה שמובא בכונת לומר בשעת רחיצת חמין בערב שבת (שזה סוד האי שלהובא דאשא) פסוק והי' הנשאר בציון והנותר בירושלים וכו' וכן אם רחץ ד' את צואת בנות ציון וכו. כי כ"ז שייך גם לקדושת א"י כנ"ל. ואולי י"ל שזה סוד מה שמבואר (יהושע יו"ד) ויהי כשמוע וכו' כי השלימו יובי גבעון את ישראל ויהיו בקרבם וכו' ויאספו ויעלו חמשת מלכי האמורי וכו' ויחנו על גבעון וכו' ויעל יהושע וכו' ויכס מכה גדולה בגבעון וכו' וד' השליך עליהם אבנים גדולות מן השמים (ואמרו רז"ל שהם מאבני הברד שהיו במצרים בימי משה ושם נאמר ואש מתלקחת בתוך הברד וכו') זה בחינת השלהובא דאשא היורד מן השמים להכניע הקליפות. אז ידבר יהושע וכו' ויאמר לעיני ישראל שמש בגבעון דום וכו'. וידום השמש וכו' עד יקום גוי אויביו וכו'. כי זה בחינת ואוהביו כצאת השמש בגבורתו המבואר בפנים. ויתכן עוד יותר לפי מה שארז"ל בפרקי דר"א

שזאת המלחמה היתה בערב שבת שאז הוא הזמן שיורד השלהובא דאשא הנ"ל. ואז אמר יהושע שמש בגבעון דום כנ"ל:

## סימן פג. מתן בסתר

ידוע כי א"י היא בחי' תיקון הברית. וע"כ כשפגמו בקדושת א"י ע"י המרגלים כתיב בפ' מטות ויחר אף ד' ביום בבוא וכו' ושם ויחר אף ד' בישראל וכו'. וכן בפ' נצבים כתיב ויתשם ד' מעל אדמם באף וכו'. ובפ' האזינו כי אש קדתי באפי וכו'בחינת אש ואף הנ"ל. ושם אמרתי אפאיהם וכו'. וזה שנאמר בשעת החורבן עריכם שרופות אש. וכן ממרום שלח אש וכו' וכיוצא בזה הרבה. וע"כ על שעת הנחמה כתיב אודך ד' כי אנפתבי ישוב אפך ותנחמני. היינו שמשיב אפו ועושה מאותיות "אף" "פא". וזה שכתוב ג"+כ אף אש צריך תאכלם. כי אז ישוב אפו ואשו על העכו"ם צוררי ישראל. ומחמת שעיקר תיקון זה נעשה ע"י צדקה ע"כ אמרו רז"ל אין ירושלים נפדית אלא בצדקה. וזה שכתוב (ישעיה ל"ג) מי יגור לנו אש אוכלה וכו' הולך צדקות וכו'. וזה שנאמר (שם ט')ויאכלו את ישראל בכל פה. (היינו שינקו מכל ה"פא"ין הנ"ל. בכל זאת לא שב אפי וכו' (היינו בחינת אף הנ"ל) כי בערה כאש רשעה (בחינת אש הנ"ל) ויהי העם כמאכולת אש וכו' בכל זאת לא שב אפו וכו'. וזה שנאמר בקינות ג"כ פצו עליך פיהם וכו'. וכן פצו עלינו פיהם וכו' אבל לעתיד כתיב (ישעי' נ"ב) עליו יקפצו מלכים פיהם וכו'. וכן (מיכה ז') ישימו יד לפה וכו':

## סימן פד. במה הארכת ימים

ארץ ישראל היא בחינת ימין בחינת אהבה כנ"ל ומסטרא דימינא מותא חוורא ככספא. ע"כ שם עיקר שלימות זכות המחשבה והמוחין וזוכים להשיג עי"ז בכל יום רזין דאורייתא השייך לאותו היום שזה עיקר בחינת אריכת ימים כמבואר בפנים. ועיקר אריכת ימים הוא בא"י כמפורש במקראות הרבה. וע"כ אברהם שמדתו אהבה הי' הראשון לירושת א"י ונאמר בו זקן בא בימים. וע"כ בא"י צריכים ליזהר ביותר במדת הוותרנות שהיא מדתו של אברהם:

## סימן פה. פוסעים בו

ידוע כי א"י בפרט הבית המקדש היא בחינת המלכות דקדושה ועיקר שלימות בנינה הוא ע"י המוחין שהם בחינת אור שבעת הימים. וע"כ נאמר בכיבוש יריחו שהוא כיבוש

הראשון של א"י ושבעה כהנים ישאו שבעה שופרות וכו'. כי ע"י תקיעת שופר ממשיכין המוחין הנ"ל כמבואר בכוונת שופר. וזהו שנאמר על לעתיד והי' אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהי' שבעתים כאור שבעת הימים וכו'. כי כל בחינה כלולה מכל השבעה. וזה שכתוב (זכרי' ג') כי הנה האבן וכו'. ופירש"י יסוד הביהמ"ק על אבן אחת שבעה עינים וכו'. וכן (שם ד') ראיתי מנורת זהב וכו'ושבעה נרותיה עליה וכו'. ושם כי מי בז יום קטנות וכו' עי' רש"י שבעה אלה עיני ד' וכו':

## סימן פו. פוסעים בו פסיעה קטנה

א"י היא בחינת שבת כנ"ל וע"כ שם עיקר תיקון רגלי הקדושה כמו שכתוב עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים. וכן לעתיד לבא נאמר ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים וע"כ כשנתבשר יעקב אבינו ע"ה על ירושת הארץ נאמר אחר כך וישא יעקב רגליו. וע"כ ע"י קדושת א"י זוכין לילך ממדריגה למדריגה בעבודת ד' כמבואר במקום אחר. גם שם בא"י עיקר שימות בחינת האמת כנ"ל כמה פעמים. וכשמדבר את עצמו במדה זו היא סעד לתמכו. אך עדיין צריכין ליתן כח להרגלים כדי שיוכלו לילך היטב. וזה ע"י צדקה של א"י שהיא בחינת עוה"ב כנ"ל כמ"פ. ושם עיקר שלימות אור הצדקה כנ"ל. וזה מי יגור באהלך וכו' הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת וכו'. וזה אהלך באמתך וכתיב אתהלך לפני ד' בארצות החיים.

## סימן פז. תתן אמת

ארץ ישראל היא בחי' יראה כנ"ל. ומחמת שתחלת היראה נקראת צדק כי היא רק בחינת יראת העונש שהיא בחינת ינים ויסורין ע"כ אמרו רז"ל כי א"י היא אחת מג' דברים שנתנו ע"י יסורין. אך אמרו רז"ל צדק כד אתחבר בה אמת איקרי אמונה וכל טיבו וכל נהירו שרייא בה. וע"כ אחר כך כשזוכין נשלמת היראה ואז היא בבחינת יראת הרוממות בחי' אמונה כמו שכתוב שכן ארץ ורעה אמונה. ואז נמתקין כל הדינים וזוכין לכל טוב גם בגשמיות כנ"ל. וע"כ א"י נקראת נחלת יעקב בחינת תתן אמת ליעקב כמבואר בפנים:

## סימן פח. המכסה שמים

עיקר אהבה ויראה דקדושה הוא בא"י כנ"ל כמה פעמים. וע"כ שם עיקר ירידת השפע לכל העולם כי אהבה ויראה הם הידים לקבל בהם כל ההשפעות וברכות. אך מחמת שיש בעוה"ר מקטריגים שאינם מניחים להוריד השפע ע"י ארץ ישראל שמפורסים

לכל ששם ירידת השפע ע"י אהבה ויראה כנ"ל. ע"כ נמצאים בכל דור בחינת מוציאי דבר הארץ שמעלימין ומכסין את האהבה ויראה שבא"י. ולפעמים נותן השי"ת גם בלב צדיקים וכשרים ומנוע מא"י כנראה בחוש גם בכל דור ודור והכל מחמת הנ"ל. הגם כי סברתם היא מחמת סכנת הדרכים ושאר מניעות. והיא ע"ד שכתבו התוס' (כתובות ק"י:) ד"ה הוא עי"ש. אבל הא גופא יש לומר שנמשך ג"כ מזה ואפי' חסרון הפרנסה שבא"י וכיוצא הכל הוא מחמת ששם שורש ירידת השפע. ע"כ מעלימין ומכסין אורה בכוונה מלמעלה מפני המקטריגים כנ"ל. ואפשר שעל דרך זה אמרו רז"ל ג"כ צדיקים מהני זכותייהו אעלמא אדידהו לא והוא במכוון כנ"ל:

## סימן פט. וסי' צ'

ארץ ישראל היא בחינת השכינה כידוע. ושם עיקר השלימות בחי' כולך יפה רעיתי ומום אין בך בחי' לא תחסר כל בה. והיושבים בה שהם מבני היכלא דמלכא כשיש להם איזה חסרון ח"ו בודאי החסרון הוא בהשכינה כביכול. ונמצא שכצער גדול עוד יותר עי"ז כשמעלה זאת על לבו. אך אעפ"כ כשמיישב את עצמו אדרבה כמה יש לי לשמוח על שזכיתי להיות מבני היכלא דמלכא והמלך בעצמו מספר לי החסרון שלו. עי"ז נתמלא שמחה ונתחדשין המוחין שלו. ועי"ז בעצמו נמתקין הדינים ונתמלא החסרון כי כלהו במחשבה אתברירו כידוע. גם בא"י שם מקון השמחה בבחינת ישמח ישראל בעושיו בני ציון יגילו במלכם. ועי"ז נשלמין כל החסרונות כמבוא' בפנים:

## סימן צא. ויהי ידיו אמונה

בארץ ישראל שם עיקר שלימות האמונה ושלימות השכל. וע"כ שם זוכין לעלות בכל פעם ממדריגה למדריגה בענין זה ולבא מן האמונה אל השכל. ועי"ז באר לאמונה יותר גדולה וכן לשכל יותר גדול וכן להלך ממדריגה למדריגה בכל פעם:

## סימן צב. ע'י נע ונד

א"י היא בחי' לב כנ"ל שהיא בחי' יוסף. גם שם עיקר שלימות התורה שהיא בחינת כנפי ריאה דנשבי על לבא שעי"ז יכולין הצדיקים להחיות מתים כמבואר בפנים. וע"כ עיקר תחית המתים תהי' בא"י. ואמרו רז"ל עתידין צדיקים להחיות מתים וכו'. שנאמר עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים ואיש משענתו בידו וכו'. וילפי לה מתחיית

המתים דאלישע שהי' ע"י בחינה זו כמבואר בפנים. וזה וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען אלה תולדות יעקב יוסף וכו'. כי זה שייך לישיבת א"י כמבואר בפנים וכנ"ל:

## סימן צג. מו'מ באמונה

בארץ ישראל כתיב ואוהבי שמו ישכנו בה וכנ"ל כמה פעמים ומצות אהבה שקולה כנגד כל המצות. וע"כ אמרו רז"ל ישיבת א"י שקולה כנגד כל המצות. גם שם זוכין למוחין דגדלות ויכולים להתפלל בשכל צח. וע"כ שם עיקר מקום התפילה כנ"ל כמה פעמים:

## סימן צד. זכר חסדו

עיקר עליית הנצוצות הק' הוא בא"י בחי' ושם תעלה עולותיך כי ארץ ישראל גבוה מכל הארצות וזה שער השמים שדרך שם עולין כל עבודות ישראל וכל הקדושות ולשם נתקבצין כל שברי הנצוצות הנפולין והנדחין בבחי' אם יהי' נדחך וכו' והביאך אל הארץ וכו'. ושם עיקר שלימות האמונה ושלימות החכמה שעי"ז עולין הנצוצות. מחמת שהאמונה היא בחי' ז' והחכמה היא בחי' יו"ד. ועיקר שלימות החכמה יהי' לעתיד בבחי' כי תמלא הארץ דעה וכו'. ע"כ לא כבשו רק שבעה עממין היינו ע"י בחי' אמונה שלימה שהיא בחי' ז'. אבל לעתיד יכבשו ג"כ הג' עממין ויהיו סה"כ יו"ד כמו שאמרו רז"ל. כי אז יזכו לשלימות החכמה שהיא בחי' יו"ד. ומחמת שכשנכללין הז' והי' נעשה עי"ן ע"כ אמרו רז"ל עתידה א"י שתתפשט בכל העולם כולו שיש בו ע' עממין. גם החכמה בעצמה היא בחי' ע' כמבואר בפנים. וע"כ נקראת ירושלים עיר עז לנו ישועה וכו'. כי היא כלולה מבחי' החכמה שהיא בחי' ע' והאמונה שהיא בחי' ז'. ועי"ז עיקר הישועה היינו שעולין הנצוצות הק' למקומם. והנה מבואר בפנים שעיקר בריאת כל העולמות הי' בשביל ישראל כדי להשפיע להם רב טוב. אך אינם יכולין לקבל ההשפעה כ"א על ידי שמעלין נצוצי אותיות הדיבור וכו'. כי גם הדיבור הוא בגלות עם ישראל וכו'. וזה שכתוב לענין מה שהנביאים קראו תגר על אורך הגלות של ישראל (ישעי' מ"ה) כה אמר ד' קדוש ישראל ויוצרו האותיות שאלוני על בני ועל פועל ידי תצוני וכו' פירש"י ישראל שבשבילם יצרתי את הכל אתם באים לצוותי ולקרוא לפני תגר וכו'. אני כבר בראתי להם ישועה וכו'. האותיות דייקא. כי בזה תלוי עיקר הגאולה והישועה כנ"ל. כי עי"ז יכולים לקבל כל ההשפעות טובות כנ"ל שזה בחי' ישועות אלקינו כמבואר בפנים וע"כ בא"י ששם עיקר תיקון כל הנ"ל. ע"כ שם עיקר ירידת השפע לכל העולם כנ"ל:

## סימן צה. כשפרנסי הדור

ארץ ישראל היא בחי' ענוה ושפלות בחי' "מה" כמו שכתוב וראיתם את הארץ מה היא. וע"כ כתיב וענוים יירשו ארץ וכו'. וע"כ צוה ד' ליעקב סביביו צריו ואמרו רז"ל כגון חליש לנוה קסטרא לחיפה סוסיתא לטברי' וכו'. וכתיב זאת ירושלים שמתיה בתוך הגוים וכו' בכדי שאם תזוח דעתם עליהם ורם לבבך ושכחת וכו' יקימו עליהם הצוררים ח"ו בבחי' תסיר מה היינו בחי'ענוה הנ"ל אזי נשאר פה בחי' ויאכלו את ישראל בכל פה רח"ל וכתיב פצו עלינו פיהם כל אובינו וכו':

## סימן צו. זומם

בארץ ישראל שם עיקר עליית הנצוצות הק' ותיקון המחשבות זרות ושלימות התפלה כנ"ל כמה פעמים. וצריכים לבאר עוד איך כל המאמרים יש להם שייכות לענין א"י:

## סימן צז. אל דמי

בארץ ישראל שם עיקר הענוה והיראה ושלימות התפלה ותיקון בחינת ה"הא" כי ארעא דישראל מותבא דאות הא כנ"ל. וע"כ משם עיקר השפע בחינת הא לכם זרע:

## סימן צח. נתן עיניו בו

בארץ ישראל כל היושבים בה הם בבחינת צדיקים כנ"ל כמה פעמים. ועיני ד' אל צדיקים כמבואר בפנים. ע"כ שם בנקל יותר להאדם לפקוח את עיניו ולהתבונן על דרכיו ולפשפש היטב במעשיו בבחינת נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ד':

## סימן צט. ואתחנן

ועל כן אמרו רז"ל המתפלל צריך שיכוון לבו נגד א"י וירושלים וכו'. כי שם מסוגל ביותר לזכות לתפלה הגונה בדביקות אמתי כי שם עיקר מקום הדביקות ושלמות התפלה כנ"ל. וע"י שמכוון לבו לשם זוכה בחו"ל גם כן לאיזה דביקות. ועי"ז יש לתפלות שלנו שייכות והתחברות להתפלות שבא"י ובעלייתן למעלה עולים גם הם עמהם. וזה שמסיימין אחר התפלה יה"ר שיבנה בית המקדש ב"ב וכו'. כי שם תהי' עבודת התפלה בשלימות גדול ועי"ז יתעלו ויושלמו גם התפלות של עכשיו עי"ז בעצמו שגם עכשו מתפללין ומצפין לבנין בית המקדש. ואפשר שזה ג"כ בכלל ואתחנן אל ד' וכו'. כי חשש מרע"ה אולי לא תתקבל תפלתו מחמת שהוא בחו"ל עדיין. ע"כ התפלל בטענה ובחי' זו הלא אני רוצה

ומתפלל ליכנס לא"י ששם שלימות התפלה בדביקות גדול כראוי. וא"כ גם התפלה שאני מתפלל עכשיו תתקבל ע"י כח קדושת א"י שאני מקשר א"ע לשם וכל תפלתי לזכות לבוא לשם כנ"ל. וזה שאמרו רז"ל ואתחנן אל ד' למה כדי שיכנס לא"י היינו הנ"ל:

## סימן ק. ענין כעס

ועל כן התלמידי חכמים שבא"י מזגם וטבעם להיות צנועים וטובים מאד כמאמר רז"ל מה בין תקיפי דא"י לחסידי דבבל. כמה מחבבין זה את זה. וכ"ז ע"י שיש להם מעשים טובים הרבה ע"י כמה מצות הנוהגות רק בא"י. וגם ישיבת א"י בעצמה אמרו רז"ל ששקול ככל המצות נמצא שמקיימין בכל עת כל המצות ע"י ישיבת א"י. אמרו רז"ל לאוהבי ולשומרי מצותי אלו היושבים בא"י וכו'. ומחמת כ"ז הגם שהם בני תורה הרבה כי אין תורה כתורת א"י. מ"מ תורתם וצדקתם שניהם מתיישבים בשובה ונחת. וע"כ דעתם נוחה עם הבריות:

## סימן קא. בקרוב

עיקר המוחין שהם בחינת י"ה הם בא"י בחינת י"ה בארץ החיים ואמרו בתיקונים אוירא דא"י מחכים מהסטרא דחכמה דראיהו אות יו"ד. וכן אמרו ארעא דישראל מותבא דאת ה"א. ושם עיקר התורה כי אין תורה כתורת א"י. ושם מאירין כל הע' פנים לתורה כמו שכתוב כי יפלא ממך דבר וכו' וקמת ועלית וכו'. ושם שורש כל המדות טובות כמו שכתוב טובה הארץ מאד מאד על דרך שאמרו ז"ל כל מאדך בכל מדה ומדה. וכן שם עיקר הכנעת כל המדות רעות בחינת ארץ אוכלת יושביה שמהפך את האדם מרע לטוב גמור וכו'. וכמבואר במקום אחר. וכתיב ובערת הרע מקרבך. ושם נקראים אדם בחינת והארץ נתן לבני אדם וכנ"ל בסי' ו'. וכתיב אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי. וזה שכתוב להדוף את כל אויביך מפניך וכן ויגרש מפניך אויב וכיוצא בזה הרבה מפניך דייקא. כי האויבים שאחיזתם בבחינת האנפין חשוכין נופלין ונתבטלין בבחי' צרי ואויבי לי המה כשלו ונפלו ע"י שישראל מבטלין כל המדות רעות. וזוכין להשיג בתורה בחינת אנפין נהורין שהם בחינת י"ה שעל שם זה נקראים אדם כמבואר בפנים:

עיקר שלימות הדעת והמוחין הוא בא"י ושם עיקר שלימות התורה ושלימות התשובה. ועי"ז נמשך רחמנות עד שנתעורר עי"ז בחינת תפלת ד' שהוא ג"כ בא"י בבחינת ושמחתים בבית תפלתי שנאמר על הבית המקדש. ומשם למדו רז"ל שהקב"ה מתפלל. עד שזוכין עי"ז לרחמים גדולים כמבואר בפנים. וזה בחי' מה שהתפלל דניאל ואמר

כי לא על צדקותינו וכו' כי על רחמיך הרבים. היינו בחינת רחמים גדולים הנ"ל. וזה בחי' (ישעי' י"ד) כי ירחם ד' את יעקב וכו' והניחם על אדמתם וכו' (שם ל') לכן יחכה ד' לחננכם ולכן ירום לרחמכם וכו' כי עם בציון ישב בירושלים וכו'. כי עיקר החורבן וגלות ישראל מא"י הי' מחמת שנתעלם הרחמנות ולא היו יכולים לעורר רחמים כמו שכתוב (שם ס"ג) המון מעיך ורחמיך אלי התאפקו. וכתיב (הושע א') כי לא אוסיף עוד ארחם וכו'. וכן (שם ב') וסיים ורחמתי את לא רוחמה. כי ע"י תשובה זוכים לחזור ולעורר רחמים בחינת וישוב אל ד' וירחמהו. וזה שכתוב (זכרי' א') שבתי לירושלים ברחמים ביתי יבנה בה וכו'. כי עיקר התיקון ע"י בחינת רחמים בחינת וברחמים גדולים אקבצך. וזה בחינת ע"כ המו מעי לו רחם ארחמנו וכו'. היינו שני מיני רחמנות הנ"ל כי הרחמים פשוטים מעוררים הרחמנים גדולים:

## סימן קט. יש הבל

בארץ ישראל שם עיקר ההבל דקדושה כמבואר בספר מגלה עמוקות אופן רי"ג. וכמבואר לעיל בסי' ל"ז. שהבל של א"י הוא הבל הקדוש שאין בו חטא. וע"כ שם עיקר שלימות האנחה דקדושה. כי כשמתאנח על עונותיו אזי נכנס בו הבל חדש דקדושה שהוא ג"כ העיקר בא"י. כמו שכתוב לך אתן את ארץ כנען חבל נחלתכם ונאמר חבלים נפלו לי בנעימים הינו מבחינת מוחין של א"י שנקראים נועם כמו שאמרו ז"ל. וזה שכתוב (ישעי' ל"ג) חזה ציון קרית מועדנו עיניך תראנה ירושלים נוה שאנן וכו' וכל חבליו בל ינתקו וכו'. ועל העכו"ם נאמר שם נעשו חבליך בל יחזקו וכו' וסיים ובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עון. כי ע"י שמקושרין שם אל החבל דקדושה היפוך החבל דסט"א שנאמר עליו ובחבלי חטאתו יתמך ונאמר הוי מושכי העון בחבלי השוא וכו' והם בחינת חבלי שאול ומות. אבל א"י היא ארץ החיים ושם מקושרין אל החבל דקדושה שעי"ז זוכין לנשוא עון:

## סימן קיז. מוצאי שבת

היושבים בא"י הם נקראים בנים למקום כמובא. ועי' מגלה עמוקות אופן רכ"ד. כי שם עיקר האמת כנ"ל כמה פעמים. וע"כ נקראת ארץ מרחקים כי אמת מרחקין מיליה. וזה שמובא וירא א'ת המקו'ם ס"ת "אמת" וזה מרחוק היינו כנ"ל. וע"כ כשזוכין שם לבחינת אמת נקראים בנים כמבואר בפנים. וגם שם עיקר שלימות הדעת כנ"ל. וע"כ נכון שם למעט בשינה. ודוד המע"ה כשרצה למצוא את מקום הבית המקדש שמשם שורש

קדושת א"י אמר אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לד'. ויעקב אע"ה אמר אכן יש ד' במקום הזה ואנכי לא ידעתי ופירש"י שאם ידעתי לא ישנתי היינו כנ"ל:

## סימן קכט. ארץ אוכלת יושביה

מבואר בפנים שא"י היא בחינת אמונה ויש לה כח להפך את האדם היושב בה למהות קדושתה מש. וע"כ העם היושב בה נשוא עון. אך אעפ"כ הכל תלוי ברצון כי ח"ו אם אינו רוצה כלל לעבוד את ד' אזי לא יועיל לו שום דבר. כי אז אדרבא קדושת א"י אינה יכולה לסובלו ומקיאה אותו בבחינת כאשר קאה את הגוי וכו'. אך אם רצונו חזק מאד להקרב להשי"ת ולעבוד אותו אזי מועיל לו לזה קדושת א"י מאד כנ"ל. עד שזוכה עי"ז לשבר כל תאות גופו ולהתפך למהותה הקדוש ממש כנ"ל:

## סימן קלה. כי אקח מועד

ירושלים של מטה מכון כנגד ירושלים של מעלה שהיא בחינת בינה אימא עילאה. וע"כ שם בא"י זוכים לענוה בחי' וענוים יירשו ארץ וכנ"ל כמה פעמים. גם שם עיקר שורש קדושת יום טוב שהוא רק ע"פ בית דין הגדול שבא"י בחינת אשר תקראו אתם. כי שם עיקר קדושת א"י תלוי בצדיקים כמו שכתוב צדיקים יירשו ארץ וכמובן גם בזוהר הק'. וע"כ כל מה שמקושר האדם ביותר לצדיקי האמת זוכה להרגיש ביותר קדושת א"י. וכן ע"י קדושת א"י זוכים לקבל ביותר הארת הצדיקי אמת. וע"י כ"ז הקטנות בטל לגבי הגדלות וזוכין לענוה אמתית. גם שם עיקר התשובה ועיקר היראה והכנעת מלכות עמלק ועליית המלכות דקדושה וכו' כנ"ל כמ"פ:

## סימן קמב. מי שאי אפשר לו ללמוד

מובא לעיל בסי' כ' מאמר ט' תיקונין שהלב העליון נקרא ירושלים בחינת דברו על לב ירושלים ושם נכתבין כל דברי התורה בחינת כתבם על לוח לבך. וזה בחינת כי מציון תצא תורה ודבר ד' מירושלים. ומבואר בפנים שהחשק שיש להאדם ללימוד או לדבר מצוה הוא מקבל חשקו מהלב של מעלה והוא כלומד מתוך הספר ממש. וזה שאמרו רז"ל. אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה כי זה החשק שיש לו ומצפה לראותה הוא מקבל ממנה בעצמה. וע"כ נקרא גם הוא על שמה כאילו נולד בה. וזהו שאמרו שם וחד מנייהו כתרי מינן. כי מאחר שמי שאינו שם רק שחושק להיות שם הוא מקבל ולומד משם מכל שכן מי שזכה להיות שם ממש בודאי שמקבל הארה גדולה ביותר וזה וחד

מינן כי סליק להתם הוא כתרי מנייהו. כי מאחר שהי' בוער בלבו החשק כ"כ עד שכה לעבור על כל האונסים והמניעות ולבא לשם ע"כ בודאי יש לו עי"ז שייכות ביותר להלב העליון עד שמקבל משם הארה יתירה ביותר עד שהוא כתרי מנייהו. וע"כ אמר השי"ת לאברהם אבינו ע"ה לך לך וגו' אל הארץ אשר אראך פיר"י ולא גילה לו מיד כדי לחבבה בעיניו וגו' כיוצא בו על אחד ההרים אשר אומר אליך וגו'. כי מאחר שלא גילה לו מיד ע"כ הי' בוער החשק מאד בלבו של אברהם שיזכה לידע את הארץ ולבא לשם וכן על אחד ההרים שהוא הר המוריה. וע"י החשק הזה קיבל כבר הארה גדולה משם. וגם כי עי"ז כשבא אחר כך לשם קיבל הארה גדולה ביותר כנ"ל. וזה שאמרו רז"ל שהקב"ה אמר לאברהם אבינו שילך לא"י ויראנה ויחזור ואח"כ לא נתן לו רשות לחזור לשם עד חמש שנים ואותן החמש שנים הי' אברהם משתוקק לחזור לא"י. והוא שאמר הפסוק מי יתן לי אבר כיונה אעופה ואשכונה וגו' היינו כנ"ל. כי ע"י הכיסופין והחשק הזה זכה אחר כך לקבל קדושת א"י ביותר. וזה אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה וגו' כי רצו עבדיך את אבניה וגו' היינו שיש להם רצונות וחשק וכיסופים חזקים מאד אליה ועי"ז הם מקבלים באמת הארה משם עד שנחשב כאילו הם שם ממש. וא"ע מהנכון לרחם ציון ולהשיב נדחי ישראל לשם בפועל ממש. וע"כ עיקר התקרבות הגרים הוא משם. כמו שכתוב עמם הר יקראו ואמרו רז"ל חביבה ארץ ישראל שמכשרת את הגרים כי הגרים הם נדיבי לב. וכל חשקם ונדבת לבם הם מקבלים מא"י וירושלים שהם בחי' הלב העליון הנ"ל:

## סימן קנב. כשבא נשמה

מבואר בפנים מענין קדושת א"י בשם הזוהר הק' כתיב זאת ירושלים שמתיה בתוך הגוים וגו'. והנה מחמת הקליפות שמסבבין את הקדושה בבחינת סביב רשעים יתהלכון וגו' לא הי' אפשר ליכנוס לקדושת א"י רק שנשאר פתח כנגד אמונה בבחינת פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים וזה שכן ארץ ורעה אמונה. אך לפעמים גוברים הפגמים כ"כ עד שמדחין אותו וסותמין לפניו הפתח של אמונה ולפעמים מעמידין שם בהפתח הנ"ל איזה ירא שמים שעומד לשמור שלא יכנס לשם.

ומזה נשתלשל מה שלפעמים גם איזה איש כשר וירא שמים מונע את האדם מליסע לא"י. אך אם רצונו חזק בענין זה אז צריך לידע כי כל זה הוא רק בשביל נסיונו וצריך להתחזק ולהתגבר על הכל בבחינת מסירת נפש ממש. ועי"ז זוכה לעבור על הכל וליכנס

לא"י. אך גם אח"כ כשבא לשם צריך להתגבר מאוד ברחמים ותחנונים לפני השי"ת שיזכה לקבל קדושת הארת החכמה והמוחין של א"י:

## סימן קנה. אריכת אפים

מבואר בפנים שעיקר עבודת איש הישראלי זוכים ע"י א"י שהיא בחינת אמונה בחי' אריכת אפים בחי' כח הגידול וכח הצומח שעי"ז זוכים להתחזק בעבודת ד' ולבלי להסתכל על שום מונע ומעכב ומבלבל וכו'. ושזה הי' גודל ההשתוקקות של משה רבינו ע"ה שהי' משתוקק ומתלהב לא"י כל כך. גם א"י היא בחי' אמת וצריך כל אדם לבקש מהשי"ת שיהיו לו כיסופין וגעגועים לא"י. וגם שיהי' געגועים לכל הצדיקים לא"י. והיא סגולה לכעס ולעצבות כי כל הכועס כאילו עובד עכו"ם וכו' וע"י שמבקשים ומתגעגעים לא"י זוכים לאמונה וכו':

## סימן קנו. לב טהור

אמרו רז"ל כי עיקר נבואה ורוח הקודש הוא בארץ ישראל וע"כ שם בנקל יותר לזכות לדבר דיבורים חדשים לפני השי"ת ברחמים ותחנונים עד שיהיו בבחי' רוה"ק. גם א"י ובפרט ירושלים הם בחי' לב. ושם עיקר אור ההתלהבות דקדושה כמו שכתוב נאום ד' אשר אור לו בציון ותנור לו בירושלים. ושם עיקר טהרת הלב כמו שכתוב והביאך ד' אלקיך אל הארץ וגו' ומל ד' אלקיך את לבבך וגו'. גם מחמת שאוירא דא"י מחכים וזוכין להשיג שכליות חדשים בכל פעם וע"י תנועות השכל נולד התלהבות בלב ובוער לבו להשי"ת ועי"ז זוכים לטהרת הלב. גם א"י היא בבחי' מצדיקי הרבים כי כל היושבים בה נקראים צדיקים כנ"ל. וכתיב העם היושב בה נשוא עון ומצדיקי הרבים ככוכבים. ועי"ז מקבלין מלמעלה חמימות והתלהבות דקדושה כמבואר בפנים:

## סימן קנט. דע שיש אמצעי

ארץ ישראל היא מקום השכינה כביכול כידוע ושם עיקר שלימות לימוד התורה בחינת וכל בניך לימודי ד' ואין תורה כתורת א"י. ושם בנקל יותר שיעלה הלימוד להשכינה ושיהי' נעשה ממנו שפע רוחניות ושפע גשמיות בחינת אורך ימים ועושר וכבוד שזוכין לזה בשלימות בארץ ישראל כנ"ל. ואפי' מלימוד כזה שאינו עולה תיכף להשכינה נעשה ממנו טל תורה טל של ברכה וחיים בחי' כי טל אורות טליך הנאמר בא"י. וזה שכתוב

וישכון ישראל בטח בדד וגו' אל ארץ וגו' אף שמיו יערפו טל ונאמר כטל חרמון שיורד על הררי ציון כי שם צוה ד' את הברכה חיים:

## סימן קעה. בכיה מתוך שמחה

מבואר במגלה עמוקות אופן רי"ג כי יניקת ארץ ישראל מן ה"א ראשונה של השם דמתמן מתפשט שם של ס"ג וכו' ומבואר כאן בפנים שהבכי' מתעורר משם ס"ג וכו'. על כן בארץ ישראל בנקל יותר לזכות לבכיה מתוך שמחה המבואר בפנים:

## סימן קעז. סלחתי כדבריך

בארץ ישראל עיקר החכמה כנ"ל ואיש חכם יכפרנה. וע"כ העם היושב בה נשוא עון. גם שם עיקר הארץ שם י"ה שהם המוחין בחי'י"ה בארץ החיים. וכתיב ששם עלו שבטים שבטי י"ה. ושם עיקר תיקון הברית ושם עיקר התגלות המלכות שהיא בחי' כבודו ית' והוא בחי' רצון בחי' רצית ד' ארצך וגו':

## סימן קעח. ווידוי דברים

אמרו רז"ל ישיבת א"י שקולה נגד כל המצות והנה שורש נקודת כל המצות היא שמחה ומזה נוכל להתבונן גודל השמחה שיש להאדם לשמוח כשזוכה לישב בא"י ולקיים בכל עת מצוה כזו ששקולה כנגד כל המצות ששורש נקודתם היא השמחה. וזה כי ניחם ד' ציון וגו' ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול זמרה. כי כל הענין הזה בשלימות כמבואר בפנים הוא שם בא"י בפרט בציון וירושלים ששם מקור השמחה בחינת עוז וחדוה במקומו וכתיב ישמח הר ציון וגו':

## סימן קעט. ענין תענית

עיקר שלימות השלום הוא בא"י כמו שכתוב ונתתי שלום בארץ וכתיב השם גבולך שלום. כי שם עיקר שלימות הצדקה כמ"ש וצדקה בכרמל תשב. כי שם זוכין בשלימות לאתכנע לבא ולאדבקא רעותא דלבא בקוב"ה. כי שם עיקר הדביקות וביטול כל הרצונות נגד רצונו ית'. וע"כ גם רצונו ית' קשור ודבוק שם כמ"ש ארץ אשר ד' אלקיך דורש אותה תמיד וגו'. וכתיב רצית ד' ארצך וגו'. וע"כ היא בבחינת יום כיפור כי העם היושב בה נשוא עון. וזה שכתוב רצית ד' וגו' נשאת עון עמך וגו'. וע"כ אחר חורבן ירושלים גזרו צום ותענית. כי אז צריכין לזה. אבל בזמן ישוב א"י אין צריכים לצום אדרבא ששון ושמחה כי שם מקור השמחה והחיות וע"כ נקראת ארץ החיים:

## סימן קפז. ולך ד' החסד

מבואר בפנים מענין א"י ומענין ולך ד' החסד כי אתה תשלם לאש כמעשיהו:

## סימן קפח. לנסוע להצדיק

עיקר קבוץ כל הנדחים והשבת כל האבידות הוא לא"י וירושלים כמו שכתוב והי' ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים וגו' והשתחוו לד' בהר הקודש וגו'. ועל כן צריך כל אחד לבא לשם לחזור ולבקש אחר אבידתו. אך מחמת שאין משיבין לו אבידתו עד שדורשין אותו תחלה אם אינו רמאי ע"כ מזה נמשך היסורין ונסיונות שעוברים ע"פ רוב על האדם קודם שזוכה לבא לשם וכמו שאמרו ז"ל א"י היא אחת מג' דברים שנתנו ע"י יסורים:

## סימן קצז

ארץ ישראל היא בחי' ענוה כנ"ל כמה פעמים והענוה היא עם חכמה כי אוירא דא"י מחכים. וע"כ שם צריכין ליזהר ביותר מלשון הרע כי עי"ז מפריד בין ענוה לחכמה ובזה פוגם בקדושת א"י. וזה שכתוב איש לשון בל יכון בארץ. וע"כ המרגלים שהוציאו דבה על א"י אמרו ונהי בעינינו כחגבים וגו' שזה בחינת ענוה פסולה. וזה שתירגם יונתן ויקרא משה להושע בן נון יהושע וכד חמי משה ענותנותו דהושע בר נון קרי לי' יהושע היינו כנ"ל כי חשש שלא יבא ע"י ענוה שלו לבחינת ענוה פסולה ח"ו שזה בחינת עצת מרגלים ע"כ התפלל עליו י"ה יושיעך מעצת מרגלים וקרא לו יהושע. וי"ל שזה בחינת י"ה דייקא יושיעך כי יו"ד היא בחינת חכמה וה"א ראשונה היא בחינת בינה שהיא בחינת ענוה כידוע. וע"כ הן תרין ריעין דלא מתפרשין כי צריכין להיות קשורין זה בזה הענוה עם החכמה כנ"ל. וזה שכתוב ויהס כלב את העם אל משה. כי משה זכה שהלשון הרע לא הי' יכול לפגום הענוה שלו כמבואר בפנים. וזה שאחז"ל בחורבן בית שני מענין בר קמצא שהלך ואכל קורצא בי מלכא היינו שדיבר לשון הרע עד ששלח המלך קרבן וכו' וסיימו ענותנותי' של ר' זכרי' החריבה וגו'. כי ע"י השנאת חנם ולה"ר שהי' אז נפגמה הענוה. וע"כ עיקר התיקון שלעתיד יהי' ג"כ ע"י שלימות הענוה כמו שכתוב (ישעי' ס"א) יען משח ד' אותי לבשר ענוים וגו'. וזה שנאמר (צפני' ב') בקשו את ד' כל ענוי הארץ אשר משפטו פעלו. היינו שהענוה היא במשפט כי מקושרת לחכמה שזה בחינת כי ראו כי חכמת אלקים בקרבו לעשות משפט:

## סימן רטו. פדיון

עיקר בחי' התגלות הרצון הוא בארץ ישראל כמו שכתוב רצית ד' ארצך וגו'. וכתיב הטיבה ברצונך את ציון. וכתיב (יחזקאל כ') כי בהר קדשי וגו' שם יעבדוני כל בית ישראל כולו בארץ שם ארצם וגו' כריח נחוח ארצה אתכם וגו' וע"כ שם עיקר תיקון ההמתקה של הפדיון הכולל ושם עיקר ביטול העבודה זרה בחי' שבר תשבר מצבותיהם ועוד פסוקים רבים כאלה. וכן שם עיקר התקרבות הגרים בחינת חביבה ארץ ישראל שמכשרת הגרים כנ"ל כמה פעמים:

## סימן רכב. שמחה

אלו הזוכין לישב בא"י צריכין להזכיר את עצמם בכל עת גודל הזריחה וההארה הגדולה שהיתה בא"י בימי קדם. וכבר ידוע כי הקדושה נצחיית ואפי' בעת שמסתלקת ומתעלמת הארתה הקדושה אעפ"כ נשאר איזה רשימה קדושה בפרט שאנחנו מקוים ומייחלים בכל עת שתתחדש הארת דקדושה כ"כ ביתר שאת ויתר עוז בחי' אור חדש על ציון תאיר וגו'. ע"כ צריכים גם עכשיו לחזק את לבו מאד ולהתעורר לעבודת ד' בהתעוררות גדול מאד בכל עת בכח ההתעוררות והזריחה הקדושה שהיתה שם מאז עד אשר עי"ז יעזור לנו השי"ת ויחזור ויאיר ויזרח לנו מאור קדושתה בשלימות כראוי באמת:

## סימן רכה. כשהריאה בשלימות

עיקר השכל בשלימות הוא בא"י. כי אין חכמה כחכמת א"י. ועי"ז זוכין שם לשלימות הבטחון בחינת וישבתם לבטח בארצכם וכתיב והחוסה בי ינחל ארץ וכנ"ל כמה פעמים. וע"כ שם עיקר שלימות הצדקה כמו שכתוב וצדקה בכרמל תשב. וזה שכ' בטח בד' ועשה טוב שכן ארץ וגו' וע"כ שם עיקר שלימות דיבור שהוא גדר האדם כנ"ל כמה פעמים עד שזוכים לשמוע דיבורים מקול הכינור. שזה בחינת השיר שהיו הלוים אומרים בבית המקדש עלי עשור ועלי נבל עלי הגיון בכנור. הגיון הוא לשון דיבור לפעמים כידוע. והנה בפנים מבואר שכל זה תלוי בשלימות הריאה שעל ידה מקבלין הנשימה והרוח המקרר החום שבלב. ועי"ז עיקר קיום השכל וכו'. וזה בחינת קדושת ארץ ישראל שנאמר בה ניתן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה:

## סימן רלד. סיפורי מעשיות מהצדיקים

מבואר בפנים שא"י היא כלליות הקדושה שבכל הקדושות כי שם כל העשר קדושות ושם הוא רק השגחה וזוכים לצאת מטבעיות לגמרי. ועי"ז יכולים להבדיל בין אור לחושך. ועי"ז יכולים לספר מעשיות מצדיקים וגם יודעים איך לספרם עד שזוכים עי"ז לטהרת המחשבה ולמוחין דגדלות ונמתקין כל הצרות והדינים רח"ל הבאים מבחינת מוחין דקטנות:

## סימן רמ. כל ההשפעות וכו'

כל ההשפעות באין רק מא"י כידוע. ומה שאנו רואים שע"פ רוב אנשי א"י פרנסתם מצומצמת זה מחמת שכשבאים לא"י אע"ג דאיהו לא חזי מזלי' חזי. ונפשם יודעת מאד ורואים ומשיגים גודל קדושת ההשפעה הרוחנית השופעת בא"י עד שהיא מעין עולם הבא ממש כמובא. ועי"ז משליכים המזל של העשירות והשפעה גשמיית כלאחר יד. ואשרי למי שזוכה ירגיש בזה שישיבת א"י יקר מכל הון ואז בודאי לא ישגיח על ממון כלל ולא ירצה שום עשירות כלל. ואז יזכה באמת לקבל שפע רוחניית של ארץ ישראל בשלימות יותר ואולי גם שפע גשמיית. כמו שאמר השי"ת לשלמה המלך ע"ה:

## סימן רמב. אריך אנפין

קדושת א"י תלוי בשמירת הברית כמאמרם ז"ל על מנת ואתה את בריתי תשמור. ע"כ צריכים שם להרבות בצדקה כל אחד כפי יכלתו כי ע"י צדקה ניצול מהרהורי ניאוף שהם בחינת מת וזוכה לקדושת א"י שנקראת ארץ החיים (ועי' לקמן סי' רס"ד בפנים):

## סימן רנ. דע שכל מיני צער

עיקר אור ההשגחה מאיר בא"י כמו שכתוב תמיד עיני ד' אלקיך בה וכו'. גם שם עיקר אור הדעת כנ"ל. וע"כ צריכים להתאבל ולבכות מאד על חורבנה כי עכשיו קדושתה נעלמת והיא בבחי' הסתרת פנים בחינת הסתרת אור ההשגחה בחי' אעלים עיני מכם. וע"י הבכי' חוזרין וממשיכים אור ההשגחה כמבואר בפנים. וע"כ כשפגמו ישראל בקדושת א"י ע"י המרגלים ואמר להם משה לא תעלו ולא תלחמו וגו'. נאמר שם ותשבו ותבכו לפני ד' (כי סברו שבזה יתתקן הפגם) ולא שמע ד' בקולכם וגו'. כי פגמו כ"כ בבכייתם שבכו ע"י המרגלים כמ"ש ויבכו העם בלילה וגו'. עד שלא הועיל להם הבכי' אח"כ לבטל הגזירה לגמרי. וזה שנאמר כשהגיד להם הנביא שלא יגרש ד' את העמים

מא"י וכו'. (שופטים ב') וישאו העם את קולם ויבכו ויקראו שם המקום ההוא בוכים. וסמוך לו תיכף כתיב וישלח יהושע וגו' לרשת את הארץ עי' רש"י לרמז כי גם עני הבכי' הנ"ל שייך לירושת א"י. וזה בכה תבכה בלילה וגו' וכן על נהרות בבל וגו' גם בכינו. וכן הלוך ילך ובכה וגו' בא יבא ברנה וגו'. היינו שהכתוב מבטיח שע"י הבכי' יחזרו וימשיכו אור ההשגחה עד שתחזור קדושת א"י על מכונה. וזה שנאמר (ירמי' ל"א) הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתים מירכתי ארץ וגו' בבכי יבואו וגו'. ושם מנעו קולך מבכי וגו' ושבו בנים לגבולם. וזה שנאמר (ישעי' ל') כי עם בציון ישב בירושלים בכה לא תבכה וגו'. והכלל כי צריכים להתחזק מאד באמונה ההשגחה עד שיזכה לדעת כזה שלא ירגיש שום צער ויסורים כלל בפרט אלו הזוכים לישב בא"י ששם מאיר אור ההשגחה והדעת והאמונה והיא אחת מהג' דברים שנתנו ע"י יסורים. ובאמת אלו היסורים הן של אהבה כמ"ש וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו וגו'. וע"כ צריכים להתחזק מאד לקבל היסורים באהבה בכדי שיהי' מזבח כפרה ולזכות לקבל קדושת א"י עי"ז. ועכ"פ צריכים שם להתחזק הרבה בתפלה שעיקר מקומה הוא בא"י כמאמרם ז"ל ולבכות הרבה לפני השי"ת. עד שעי"ז יזכה להמשיך התגלות אור השגחתו ית'. ועי"ז ממילא ינצל מכל מיני צער ויסורין ויזכה לקבל קדושת א"י בשלימות:

## סימן רנא. דע שע'י מלחמות וכו'

בארץ ישראל שם עיקר האמת כמו שכתוב אמת מארץ תצמח וכתיב ונקרה ירושלים עיר האמת. וע"כ שם עיקר שלימות הצדקה כמ"ש וצדקה בכרמל תשב. וזה שנסמך פסוק וצדקה תהי' לנו וגו' (המבואר בפנים) לענין ירושת א"י כמו שכתוב ואותנו הוציא משם וגו'לתת לנו את הארץ וגו' ויצונו ד' וגו' וצדקה תהי' לנו כי נשמור וגו'. וסמוך לו גם אח"כ תיכף כי יביאך ד' אלקיך אל הארץ וגו'. ומה שצדקה נמשכת לאמת הוא מחמת שאמת הוא אחד וכו' כמבואר בפנים. וזה שכתיב אחד הי' אברהם ויירש את הארץ וכתיב ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ דייקא. וע"י כל הנ"ל נתבטלין כל המחשבות זרות של כפירות וע"ז רח"ל. וזה זוכין בשלימות בא"י. כי שם עיקר זיכוך המחשבה וביטול הכפירות וע"ז וזוכין לאמונה שלימה כנ"ל כמה פעמים. גם שם נתבטלין כל מיני מחלוקות וזוכין לשלום כמו שכתוב השם גבולך שלום:

## סימן רעז. צדיק כתמר יפרח

מבואר בפנים כי כל הרפואות באים מן הארץ וכו'. והעיקר הוא א"י כי כל הארצות מקבלין מתמצית א"י. וא"י יש לה שתי בחינות. לפעמים נקראת ארץ כנען ולפעמים נקראת ארץ סתם. היינו כשיש מחלוקת. ומחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות ואזי נקראת ארץ כנען בחינת כאן עני כמו שדרשו רז"ל על פסוק ולא יהי' עוד כנעני וגו'. אבל כשיש שלום אזי נקראת בחינת ארץ סתם ואזי היא בחינת ארץ נתנה יבולה שנותנת כחותיה לכל יבול הארץ. ואזי יש כח לכל הרפואות וכו':

## סימן רפ. מי שצריך לדון בד'ת וכו'

עיקר ביורר הניצוצות הקדושים מן הקליפות הוא ע"י אמונה ועיקר שלימות האמונה הוא בא"י כמו שכתוב שכן ארץ ורעה אמונה. וירושלים נקראת קרי' נאמנה. אך מחמת שאפשר שיתאחזו בה חס ושלום. ע"כ צריכים לקשר פנימיות המחשבה בכל עשיותיו אל התורה הק' ועי"ז מקבלת האמונה כח לברר הניצוצות מן הקליפות ולעלות מהם. ומזה מובן ממילא כמה צריכים להתחזק בא"י בלימוד התורה הקדושה. ושתהי' המחשבה קשורה בהתורה תמיד אפי' בעשיותיו הגשמיים כגון אכילה ושתיה ומו"מ וכיוצא. כי הכל רק בשביל לברר הניצוצות הק' שעיקר הבירור ע"י האמונה הקדושה שעיקר שלימותה הוא בא"י. והכל ע"י שמקבלת כח מהתורה הקדושה כנ"ל. וזה ששואלין: נשאת ונתת באמונה. קבעת עתים לתורה. כי עיקר תיקון המו"מ באמונה הוא בכח התורה הק'. ע"כ מלבד מה שצריך בשעת עשיית המשא ומתן שתהיה מחשבתו קשורה בהתורה ושיעשה הכל רק ע"פ דת תורתינו הק' ועם כל זה העבודה הזאת היא בבחינת צאתך בחינת כי תצא למלחמה וגו' כמבואר בפנים. ע"כ צריך לקבוע עתים לתורה שאז יעסוק בתורה בפועל ממש שהיא בחינת עבודה פנימית למעלה מעבודת המו"מ בחי' וישכר באהלך. בחינת ד' מי יגור באהלך מי ישכון בהר קדשך וגו'. וע"י שיושבי חו"ל מחזיקים אותם בממונם והם יושבים בקביעות על התורה ועבודת ד'. עי"ז יש כח גם ליושבי חו"ל לברר הניצוצות הק' ע"י משא ומתן באמונה וכיוצא. בפרט כי שם בא"י עיקר שלימות לימוד התורה כי אין תורה כתורת א"י. וכשעושה מו"מ באמונה ומכוון במחשבתו כדי להרויח ממון ולהחזיק התלמידי חכמים שבא"י זה ג"כ בחי' חב"ד דעשי' העולה ליצירה. כי א"י היא בחינת יצירה כמבואר בהקדמה לפרי ע"ח. וכבר מבואר לעיל בסימן ר"ד בפנים שהממון שנותנים לת"ח היא בחי' תורה ממש:

## סימן רפב. אזמרה וכו'

עיקר הזמירות והניגונים שהם בחינת בירור הנקודות טובות שיש בכל אחד שזה בחינת בירור הרוח טובה מן הרוח רעה הוא בארץ ישראל. בחינת מכנף הארץ זמירות שמענו בחינת רוחך טובה תנחני בארץ מישור שהוא בחינת א"י כנ"ל בסי' נ"ד. וזה בחי' השיר שהיו הלוים אומרים בביהמ"ק כי לשם נתכנסין כל הנקודות טובות שבישראל. כי מקדש אקרי משכן כמו שאמרו רז"ל. שזה בחינת המשכן שעושה הרועה נאמן שבכל דור ע"י הנקודות טובות שמקבץ מכל ישראל כמובן בפנים וכמבואר בלקוטי הלכות כי ירושלים נקראת טוב שנאמר ההר הטוב הזה וגו'. וכלל א"י נקראת ארץ טובה כי שם שורש כל הטוב. ויש שם הבחי' של הש"ץ ההגון שעי"ז כל הנקודות טובות תאבות להכלל שם. שזה בחי' ארץ חמדה טובה וגו'. וזה בחי' עת הזמיר הגיע בחי' הזמירות והניגונים הנ"ל שהיא בחינת קיבוץ הנקודות ובות שמהם נבנה המשכן שמשם מקבלין התינוקות של בית רבן הבל פיהם שאין בו חטא. וזה שסיים וקול התור נשמע בארצנו ופירש בזוהר דא קלא דינוקי דרביי דלעאין באורייתא. וזה בארצנו דייקא היינו כנ"ל. וזה שכן ארץ ורעה אמונה בחינת הרעיא מהימנא הנ"ל. וזה שנסמך הפסוק ועוד מעט ואין רשע שזה בחי' הדרך של אזמרה לאלקי בעודי בחי' בירור וקיבוץ הנקודות טובות הנ"ל לענין ירושת א"י. כמו שכתוב וקוי ד' המה יירשו ארץ ועוד מעט ואין רשע וגו' וענוים יירשו ארץ וגו'. היינו שמתחלה מדבר לענין מה שצריך האדם לחזק את עצמו בעצמו ע"י הנקודות טובות ולקוות לד' שיזכה עי"ז לתשובה שלימה ולכל טוב הכלול בקדושת א"י. וזה וקוי ד' המה יירשו ארץ. ואח"כ ביאר הדבר ועוד מעט ואין רשע וגו'. היינו שגם נגד אחרים ע"י שדנין אותם לכף זכות ע"י הנקודות טובות שמוצא בהם עי"ז מכניס אותם באמת לכף זכות בבחינת והתבוננת על מקומו ואיננו. וזה שסיים וענוים יירשו ארץ. כי אלו שדנין בני אדם לכף זכות הם נקראים ענוים כי זה ממדת ענותנין. וע"ד שאמרו ז"ל יכול אפי' הגיס דעתו ת"ל משרים תשפטו בני אדם היינו כנ"ל. וזה וענוים יירשו ארץ והתענגו על רוב שלום. כי עי"ז שדנין בני אדם לכף זכות עי"ז רוב שלום. וזה שנאמר גם לענין א"י ונתתי שלום בארץ וכתיב השם גבולך שלום. ונאמר וכל ניך למודי ד' בחי' תשב"ר הנ"ל ורב שלום בניך בחי' שלום הנ"ל. ועי' בפנים לעיל בסי' ל"ז שא"י היא בחינת הבל שאין בו חטא: